

Framsidan

Aktuellt magasin från Kultur i Väst Regionbiblioteket | Nr 2-3 | 2009

Internationella relationer och hållbar utveckling

Ledare

För några år sedan pulsade jag runt i sanden på en strand vid indiska oceanen tillsammans med ytterligare 3000 biblioteksmänniskor. Det var vid IFLA-konferensen i Durban i Sydafrika. Vi deltog alla i en strandfest som präglades av Afrika, kultur, mat och människor. Men strandfesten var också en internationell mötesplats, en i ordets bästa mening mångkulturellt mixad fest. Den kvällen fick jag tydlig bekräftelse på att förutsättningarna för biblioteksarbete och biblioteksverksamhet är olika beroende på var biblioteket befinner sig. Land, världsdel, politisk och ekonomisk situation är faktorer av stor betydelse för bibliotekens möjligheter att bedriva sin verksamhet. Självklart visste jag detta innan jag reste till Afrika. Men kunskapen bekräftades på ett personligt och laddat sätt den kvällen, genom mötet med människor som jobbar under helt olika förhållanden: ibland bra, ibland dåliga, ibland demokratiska, ibland odemokratiska men alltför ofta helt bedrävliga.

Den årliga IFLA-konferensen är ett viktigt internationellt forum för att utbyta erfarenheter och idéer om bibliotek, läsning och lärande. Men det är också en mötesplats för människor. För mig är nog detta den viktigaste anledningen för att delta i den här konferensen. Naturligtvis inspireras jag av spännande föreläsningar och intressanta utställningar men det är ändå kontakten med andra kulturer, förmedlade genom möten med människor som ger mest. Då får jag ett perspektiv på mina egna förhållanden och på förutsättningarna för att arbeta med bibliotek i Sverige.

Att skapa kontakter och lära sig nya saker är två viktiga skäl för att delta i internationellt arbete. Ett tredje skäl är att dela med sig av sina egna kunskaper. För mig framstår också ett fjärde skäl som minst lika viktigt, nämligen att få perspektiv på sitt eget arbete.

Helt enkelt att öka förståelsen för sin egen och andras situation. Därför tycker jag att det är angeläget att delta i internationellt arbete och idéutbyte. Detta gäller oavsett var man befinner sig eller vad man sysslar med. Ofta ser vi alltför kortsiktigt på värdet av internationellt arbete, vi måste alltid få med oss en konkret idé som kan genomföras direkt när vi kommer hem. Men vi missar det långsiktiga perspektivet som handlar om att vi får ökade kunskaper och bättre förståelse av vår egen verksamhet. Något som, jag är övertygad om, ger oss en bättre verksamhet på både kort och lång sikt.

Internationellt arbete bedrivs ofta med projektfinansiering vilket gör överlevnadsgraden låg. Något eller några års projekt och sedan läggs det ner. Internationellt arbete kan naturligtvis bygga på projekt men då ska det finnas en långsiktig förmåga att driva verksamheten vidare efter projektets slut. Internationellt arbete ska ingå i det kontinuerliga utvecklingsarbetet och är en nödvändig del i alla lärande organisationer.

2010 genomförs IFLA-konferensen i Göteborg. Då kan biblioteksmänniskor och andra möta hela biblioteksvärlden på hemmaplan. Detta är en unik möjlighet för personal på svenska bibliotek att lära sig mer, skapa kontakter och få perspektiv på omvärlden. Att delta i IFLA-konferensen kan bli starten på ett internationellt utbyte, på nära eller på långt håll. Självklart inser alla beslutsfattare den här möjligheten och skickar sin personal till IFLA-konferensen i Göteborg i augusti 2010.

Just när detta skrivs så står den stora klimatkonferensen i Köpenhamn i fokus. Kopplingen mellan den konferensen och bibliotek är kanske inte lika rak som till IFLA-konferensen. Men borde den inte vara det? Svaret är ja, ingen verksamhet hamnar vid sidan av frågor som rör ett hållbart sam-

hälle, både socialt och miljömässigt. Bibliotek har alltid bidragit till ett socialt hållbart samhälle. Men hur bidrar bibliotek till en bättre fysisk miljö och hur tar vi vårt ansvar i klimatfrågan? Gallrade böcker går till återvinning och blir så småningom nya böcker. Det är ju bra. Men borde vi inte ha ett mer aktivt och genomtänkt förhållande till de här frågorna? De måste ju ha betydelse för hela verksamheten. Konferensen i Köpenhamn kan bli vår väckarklocka. IFLA-konferensen nästa år, med temat "Open access to knowledge promoting sustainable progress", kommer att ge oss konkreta idéer om hur ett hållbart samhälle blir en naturlig del av bibliotekens verksamhet.

Bengt Källgren

Framsidan

Framsidan ges ut av Kultur i Väst Regionbiblioteket och utkommer med 3 nummer per år

Ansvarig utgivare:
Bengt Källgren

Redaktör:
Helén Andersson
Fredrik Swedemyr

Redaktionsgrupp:
Helén Andersson
Fredrik Swedemyr
Kerstin Wockatz

Layout och bildhantering:
Pernilla Johansson
Fredrik Swedemyr

Adress:
Kultur i Väst
Regionbiblioteket
Regionens hus
405 44 Göteborg
Tel: 031-705 16 80

Webbplats:
www.bibl.vgregion.se

Prenumeration och adressändring:
adm.regbibl@vgregion.se

Omslagsbild:
Fredrik Swedemyr

Tryck:
Cela grafiska

Innehåll

Ledare	2
Den Vita Elefanten	5
Ulricehamn - liten och stolt	7
Vara, Borås eller Basra spelar ingen roll	9
En träffpunkt med utblick	12
Gränslös kunskap	14
Lokalt skapande blir förebild	16
IFLA - en dörr mot omvärlden	18
Barnängens Världsbibliotek	19
Många miljöentusiaster bland regionens...	23
Här har man koll på soporna	25
I maktens händer	27
Miljöarbetet får större bredd	29
Återbruksdag på Mölnlycke bibliotek	30
En unik satsning för miljön	33
I Gislaved är ingenting omöjligt	34
Media för folk i rörelse	37
Medier för folk i rörelse i Västra Götaland	40
Årets bibliotek	42
Bästa bussen	44
Meröppet bibliotek i Veberöd	47
Den binära verkligheten	50
Skilda världar	51
Ett lyft för den mångspråkiga verkligheten	52
En mission för äpplen	53
En skapare med stark närvaro	55
Biblioteket som arena för film	57
LLL - Låna Ladda Lyssna	58
Tre frågor till Larry Lempert	61
Med en känsla för hav, båt och segling	62
Om jag hade ett bibliotek	65

Den Vita Elefanten

Kambodja är ett av världens fattigaste länder och även om landet har sex års skolplikt går långt ifrån alla i skolan. Före detta läraren Pich Proeung är eldsjäl och grundare av Vita Elefanten, ett läsförbättringsprojekt med sagoläsning, bibliotek och utgivning av barnböcker. I år fick Pich Proeung ta emot Eldsjälspriset från Svenska Barnboksakademien.

Text: Helén Andersson

– Det är viktigt att barnen kan läsa. Jag lockar in dem till Vita Elefanten med böcker i glada färger och med de bästa folksagorna, berättar Pich Proeung när hon i september var i Göteborg för att ta emot Eldsjälspriset.

Slogs om böcker

Pich Proeung undervisade barn mellan sex och 12 år i huvudstaden Phnom Penh när Röda khmererna i april 1975 tog makten i Kambodja. Under ledning av Pol Pot stängde Röda khmererna alla skolor och Pich Proeung skickades tillsammans med alla andra stadsbor till landsbygden för att arbeta som risbonde. Alla utbildade sågs som ett hot och att hon både talade och förstod franska höll hon väldigt hemligt under dessa år.

När Röda khmererna 1979 föll, fanns i stort sett inga tryckta böcker kvar i landet, i synnerhet inga barnböcker. Pich Proeung, som efter regimens fall återvände till huvudstaden, fick så småningom jobb inom utbildningsväsendet där hon kom i kontakt med fransk ungdomslitteratur. Hon bestämde sig för att börja ge ut böcker för barn och började översätta korta franska berättelser på sin fritid.

– Små barn hade bara handskrivna böcker och i skolan såg jag hur barnen slogs om de få böcker som fanns, berättar hon. Pich Proeung hittade en illustratör och lät på egen bekostnad trycka först en, sedan ytterligare en antologi med berättelser.

Pich Proeung tog emot sitt Eldsjälspris på Bokmässan i Göteborg i september. Med sig hade hon en konstpedagog från en konstskola för barn och unga i Phnom Penh, en rektor från en skola i centrala Phnom Penh och en bibliotekarie från samma skola. Syftet med att bjuda in just dessa fyra till Sverige var att stärka och knyta nya kontakter mellan yrkesverksamma i Sverige och i Kambodja. Man hoppas också på sikt stärka litteraturens och konstens ställning på Kambodjas statliga skolor och på de icke vinstdrivande organisationer som idag ger ut böcker i landet. Besöket i Sverige organiserades av Internationella biblioteket i Stockholm och finansierades av Svenska institutet och SIDA. FOTO: Fredrik Swedemyr

Men att ge ut barnböcker kommersiellt på den utvecklade barnboksmarknaden i Kambodja var omöjligt. Hon fick heller inget stöd från utbildningsdepartementet som ogillade alla privata initiativ och Pich Proeung förlorade alla sina pengar och fick ge upp sitt försök.

Nytt hopp

År 1992 arbetade Pich Proeung i ett projekt tillsammans med norska Rädda Barnen. Hennes lön härifrån möjliggjorde ytterligare publicering av hennes översättning ”Vi läser noveller”. Skolorna upptäckte boken och den blev en sensation genom att på kort tid säljas i femtusen exemplar. Detta ska jämföras med att en bestseller i Kambodja på den tiden på sin höjd sålde i fyrtusen exemplar.

Framgången motiverade henne att fortsätta översätta och trycka böcker, men tiden visade sig fortfarande inte vara riktigt mogen. Hon hankade sig fram med att sälja sina böcker på den lokala marknaden bland frukt och grönsaker och hon förlorade återigen alla sina pengar.

Förverkligande

I slutet av 90-talet fick Pich Proeung arbete inom PASEC, Primary School Assistance in Cambodia. Genom detta arbete kom hon i kontakt med två franska biståndsarbetare som väckte nytt liv i bokutgivningen. De två franska kvinnorna köpte en dator och en skanner till henne och de bildade en arbetsgrupp som började planera utgivningen av en serie bilderböcker i fyrfärgstryck där man

riktade in sig på kambodjanska, traditionella berättelser och folksagor. Tillsammans med en referensgrupp av barn från kvarteret valdes den första berättelsen ut och det blev berättelsen Den vita elefanten. Den vita elefanten trycktes i 10 000 exemplar och såldes slut på kort tid.

– Eftersom Den vita elefanten var den första som publicerades kallade vi vårt kontor för White Elephant office, berättar Pich.

White Elephant Organization

Namnet Vit Elefant kan i det här fallet tyckas ha dubbel betydelse eftersom begreppet också brukar användas som ett ekonomiskt begrepp för en egendom eller ett projekt som är kostsamt utan att ge avkastning och Vita Elefantens verksamhet bygger till största delen på frivilliga insatser. Illustratörer, formgivare och säljare får oftast betalt på kontraktbasis, Pich Proeung tar däremot aldrig själv ut någon lön.

På tio år har organisationen gett ut 20 titlar på khmer som är det språk som talas i Kambodja. Ungefär hälften av titlarna har också översatts till franska, engelska och i något fall till japanska. Detta är ett sätt att finansiera utgivningen eftersom de utländska utgåvorna kan säljas till ett mycket högre pris.

– Syftet med organisationen, berättar Pich, är att publicera färgglada bilderböcker till ett rimligt pris. Genom att översätta och sälja till ett högre pris får vi bättre vinstmarginal som vi kan publicera nya böcker för.

Förutom bokutgivning sysslar Vita Elefanten med läsförmedlande verksamhet. År 2003 öppnade man ett Reading Room på gata 240 i centrala Phnom Penh. Ett bibliotek där böckerna enbart fick läsas på plats eftersom möjligheten att skaffa fler exemplar av samma bok inte fanns. I biblioteket fanns till en början en bokhylla där det fanns plats för några böcker, resten av de totalt 100 titlarna lade man på golvet och det var också där man fick sitta när man läste. Eftersom gata 240 ligger i attraktiva kvarter i huvudstaden passerade ofta turister och några av dessa skänkte både böcker och pengar så att organisationen mot slutet av år 2003 kunde inreda med fler bokhyllor, stolar och bord.

– När vi fick bättre resurser lockade vi fler unga läsare och varje torsdag hade vi sagostunder och barnen fick teckna och måla.

När hyran trots allt blev för hög flyttade organisationen till gata 136 i ett ganska fattigt bostadsområde nära Nya Marknaden i Phnom Penh. Där hade man till en början svårt att få barn och föräldrar att förstå vad ett Reading Room var till för.

– Vi förlorade många böcker eftersom vi hade svårt att kontrollera barnen. Många trodde det var en plats för spel och slogs och bråkade.

Men Pich gav inte upp utan försökte lista ut sätt att få dem intresserade. De skapade bland annat nya pedagogiska spel och när barnen blev intresserade tog de tillfället i akt och berättade om andra saker, om berättelserna och böckernas värld. Och nu, efter

FAKTA

Projektet To create a reading society är ett samarbetsprojekt kring barnlitteratur i Kambodja mellan Internationella biblioteket i Sverige och Federation for the Development of the Book Sector in Cambodia.

Projektets första del utspelade sig i Kambodja 2007 då författare och illustratörer från Sverige arrangerar seminarium för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan författare, illustratörer, förläggare och bibliotekarier i Kambodja. Samtidigt arrangerades också workshops för kambodjanska författare och illustratörer och det gjordes studiebesök i kambodjanska skolor.

Projektet blev lyckat och har gett upphov till flera fortsatta projekt med erfarenhetsutbyte, workshops och att en kambodjansk IBBY-avdelning startats. IBBY, International Board on Books for Young People, är en världsspännande ideell förening som stödjer spridning av god barn- och ungdomslitteratur i världen.

Att Eldsjälpriset gick till Pich Proeung kan också sägas vara ett resultat av projektet eftersom Vita Elefantens verksamhet genom projektet blev känt utanför landet.

drygt fyra år på den nya adressen, fungerar det bättre. Barn från grannskapet och från skolor runt om i staden kommer nu regelbundet till Vita Elefanten för att lyssna på sagor, läsa, rita, måla, lägga pussel och spela spel. För Kambodja är detta en unik verksamhet och den enda som kan liknas vid ett barnbibliotek i hela landet.

– Genom tålmod och envishet har vi lyckats, säger Pich.

Eldsjälspris

Svenska Barnboksakademien är en ideell förening som har till uppgift att främja god barn- och ungdomslitteratur. Varje år delar akademien ut ett Eldsjälspris till en person eller grupp som med särskild entusiasm och energi verkat för att barn och ungdomar ska komma i kontakt med bra litteratur eller på annat sätt bidragit till att väcka deras insikter om språkets betydelse. Priset består av 10 000 svenska kronor och i år är det alltså Pich Proeung från Kambodja som får priset. Akademiens prismotivering lyder: Med outhärligt engagemang och utan andra resurser än sina egna har Pich Proeung byggt upp en utgivning av bilderböcker för barnen i det krigshärjade Kambodja. Hon är förlagschef, översättare och sagoberättare i en och samma person – en verklig eldsjäl som förtjänar allt stöd.

– För prispengarna ska jag trycka böcker och inuti böckerna ska jag trycka en tackhälsning till Internationella biblioteket, Svenska Institutet och till Svenska Barnboksakademien, säger Pich Proeung. ■

Ulricehamn - liten och stolt

Februari 2010 planeras en konferens i Ulricehamn med fokus på framtidens bibliotek. Konferensen är en del av projektet "Small and Proud – Change through action. Changing/building new libraries for the future". Projektet ska leda fram till ett nytt stadsbibliotek i Ulricehamn och arbetet ska bland annat ske genom dialog och samarbete med andra bibliotek i Europa.

Text och foto: Helén Andersson

Small and Proud, tänker jag, när jag kör in i Ulricehamn en av årets första höstdagar. Ja, Ulricehamn känns inte stort, men när solen lyser från en klarblå himmel och det glittrar i Åsundens vatten känns det ändå som en stolt plats att räkna med i Europa. Ulricehamn är en kommun vars vilja är att bli ledande i internationella frågor inom Sjuhärad och som vill utveckla sina verksamheter genom utbyte och erfarenheter med bland annat flera vänorter.

– Att lilla Ulricehamn ser möjligheterna i en globalisering, det är vad vi vill sälja in genom projektet, säger Anna Laang, kulturchef i Ulricehamn.

Uppdrag

Stadsbiblioteket i Ulricehamn har funnits i samma lokaler sedan 1977 och är i stort behov av förnyelse. Anna Laang fick därför i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett nytt stadsbibliotek; var ska det ligga och vad ska det innehålla. Ungefär samtidigt började Ulrika Geeraedts att arbeta som internationell samordnare inom kommunen och Anna och Ulrika började prata. Ulrika kom direkt från att ha

arbetat med kulturfrågor i Nederländerna och kunde jämföra biblioteksverksamheten där med verksamheten i Sverige.

– Man satsar verkligen på biblioteken i Nederländerna, säger hon. Det händer massor av spännande saker vi kan ta till oss här i Sverige.

Anna åkte till Bok- och biblioteksmässan i Göteborg där hon i Biblioteksforeningens monter fick tag i rapporten Sverige så in i

Norden efter, en jämförelse av nationell bibliotekspolitik i Norden. Hemma igen delade hon med sig av rapporten.

– Det var spännande läsning, tycker Ulrika. Jag hade ingen aning om att Sverige faktiskt

Ulrika Geeraedts

ligger långt efter i biblioteksutvecklingssammanhang och rapporten tillsammans med mina erfarenheter från Nederländerna gav oss massor av bra impulser.

– Det var så idén till projektet började och det var bara att börja planera, tillägger Anna.

– Ja, håller Ulrika med, och är det en bra idé är det min uppgift som internationell

Det är ett mervärde av att tillhöra EU, vi lär oss att biblioteken har en stor social roll och ser att politiken satsar på bibliotek.

samordnare att söka pengar från EU, och får vi pengar är det bara positivt för kommunens utveckling. Vi fick pengar!

Omvärldsbevakning

Politikerna i Ulricehamn är intresserade av okonventionella arbetsmetoder där man gärna sneglar utomlands, gör omvärldsanalyser och lär av varandra. Detta passar Anna Laang och Ulrika Geeraedts. I sin projektansökan skriver de att några av målen med projektet är att skapa internationella nätverk för utveckling av framtidens bibliotek, använda internationella erfarenheter och kontakter i utformningen av Ulricehamns stadsbibliotek och att stimulera biblioteks- och kulturpersonal att våga tänka nytt.

– Vår roll i den här processen är att blicka utomlands där man kommit längre, säger Anna.

Under bibliotekskonferensen i februari är det meningen att internationella nätverk i biblioteksutvecklingsfrågor ska komma igång. Man tänker sig både formella och icke-formella nätverk och man hoppas att det skapas en plattform för framtida samarbete mellan biblioteken i Norden.

– Detta är en lång process och jag tror det dröjer innan vi ser något konkret, säger Ulrika, men det är en möjlighet för biblioteken att ta plats i det offentliga rummet.

Vänorter

Ulricehamn har fem vänorter där Anna och Ulrika tidigt tog kontakt med vänortsbiblioteken i Kerteminde kommun i Danmark och Lempälää kommun i Finland. Vänorterna är storleksmässigt som Ulricehamns kommun och eftersom här redan finns ett bra kulturutbyte tyckte de att ett samarbete i biblioteksfrågor skulle ge ett mervärde för kommunerna.

– Vi hade ju förstått att Danmark ligger långt fram i biblioteksutveckling, säger Anna. Och eftersom vänorterna är etablerade innebär det också ett långsiktigt arbete.

Att förändra och utveckla handlar mycket om de så kallade mjuka värdena så därför

Anna Laang och Ulrika Geeraedts hoppas att Ulricehamns nya bibliotek ska ligga i centrum och att vinterns internationella konferens ska inspirera till verksamhetens utformning.

är all personal på biblioteket involverade i processen och får kompetensutbildning och internationell stimulans.

– Attityder och värderingar kommer ofta inifrån, säger Anna, och berättar om den del i projektet där personal från Ulricehamn åker till vänorterna i Danmark och Finland och praktiserar på biblioteket en vecka. Personal från biblioteken i Danmark och Finland kommer sedan till Ulricehamn för praktik här.

– Kommer man hemifrån, eller tvingas betrakta sitt bibliotek med andra ögon, ger det nya impulser och förändrade attityder och värderingar, menar Anna.

Fönster mot Europa

Många länder i Europa ser biblioteken som en mötesplats och en viktig arena för integrationen. Inte bara integration mellan nyanlända och infödda, utan också mellan olika samhällsgrupper och olika generationer. Ulrika menar att vi borde lära av EU och satsa mer på biblioteken.

– Det är ett mervärde av att tillhöra EU, vi lär oss att biblioteken har en stor social roll och ser att politiken satsar på bibliotek.

Samtidigt ser vi att läsnivån inom EU sjunker vilket till en del beror på nya medlemsländer där det finns en stor andel analfabeter. Ulrika tror att biblioteken här kommer att stärka sin roll.

Vara, Borås eller Basra spelar ingen roll

– Allt hänger ihop, säger hon. Ska vi bli en kunskapsekonomi och kunna konkurrera i hela världen måste vi se till att människor kan läsa och ta till sig information.

Att placera Ulricehamns nya stadsbibliotek centralt på gågatan är det många som vill. Såväl politiker som invånare. I en liten ort som Ulricehamn skulle ett centralt placerat bibliotek med generösa öppettider och varierat innehåll också öka besöksantalet, menar Ulrika.

– Många kanske skulle upptäcka att biblioteket är så mycket mer än att bara låna en bok. Vi skulle kunna få in det globala perspektivet genom att erbjuda en fika medan du läser New York Times på din Laptop.

– Vi ska också vara ett fönster mot Europa, tycker Anna. Folk måste känna att vi är en del av Europa, att vi är Europamedborgare. Vi måste tala om vilka möjligheter som finns inom Europa, möjligheter till praktik, studier och jobb.

– Vi måste bli bättre på att föra ut att Ulricehamn är en del av Europa, tycker Ulrika. Det är inte Europa som ligger där borta, det är vi som är mitt i och en del av.

Small and proud

I projektets rubrik framgår att hela projektet handlar om biblioteksutveckling och om att ställa det lilla landsortsbiblioteket i centrum. Ulrika tror att ett litet bibliotek kan göra mycket, bara man utgår från den verklighet och de möjligheter man har.

– Vi är en jätteliten stad med begränsade resurser, men hänger vi på allt spännande som finns i biblioteksvärlden kommer vi att få ett fantastiskt bibliotek i framtiden.

Kulturen genomsyrar allt och den bidrar till bygdens utveckling, menar Anna Laang.

– Biblioteket ska stå klart 2012 och fram till dess ska vi använda all information vi plockar ihop, kompetensutbilda personal, få internationell stimulans och sätta Ulricehamn på den europeiska kartan, säger Anna. ■

Vara kommun är en medveten kommun som tidigt bestämde sig för att satsa på kultur och internationalisering. Kultursatsningen är numera välkänd genom Vara Konserthus. Internationaliseringen angrep kommunen bland annat genom att delta i olika EU-projekt, genom att utöka sina vänorter och genom kompetensutvecklingsresor för all personal. Det senare är något som gjort Vara kommun välkänd.

Text och foto: Helén Andersson

På den vidsträckta slätten mitt i Västergötland ligger Vara kommun. Där har man bestämt att internationella frågor ska genomsyra all verksamhet och att världen och Europa ska bli en naturlig del av Vara. All personal får därför åka utomlands för att få inspiration och utbildning. År 2001 var man på Mallorca, två år senare på Island och i år går resan till Prag. När kommunen åkte till Mallorca väckte det många upprörda känslor runt om i landet men då, liksom nu, hävdar kommunen att vinsterna av en längre resa tillsammans vida överstiger kostnaderna.

– Annars är det bara chefer som åker. I Vara åker alla, säger Gunlög Thorstenson, bibliotekschef i Vara kommun. Vi får gemensamma upplevelser och vi ser andra sammanhang vilket får oss att tänka internationellt och se på vår egen verksamhet på nytt sätt.

Bananskal

De sprudlar av energi om Gunlög Thorstenson när vi ses på hennes rum på biblioteket i Vara. Rummet bär spår av hennes och kommunens internationella engagemang, presen-

ter och bilder skvallrar om besök från Indien och samarbete med Spanien. Ändå hävdar Gunlög att det är svårt att hitta någon biblioteksvinkel i EU-finansierade projekt.

– Det står liksom inte ordet bibliotek någonstans, säger hon.

– Jo förresten, rättar hon sig. I Grundtvigprogrammet när det handlar om vuxnas lärande finns biblioteken med. Annars får man kalla sig för skolpersonal eller något liknande och leta efter ett bananskal att halka in på.

Gunlög menar att många av EU:s kulturprojekt vänder sig till stora institutioner, stora festivaler eller nätverk av stora stadsbibliotek. Hon tycker det är synd att små kommuner, små bibliotek, har så lite att hämta. Hon jämför det med att det ungefär är som att säga att all bilindustri är Volvo eller Saab när man i själva verket vet att nästan hela tillväxten ligger i småföretagarverksamhet.

– Det är väl bra att vi har stora kameleer som drar runt, men mångfalden kanske finns på gräsrotsnivå i små och medelstora kommuner.

Infoville

Gunlögs intresse för den europeiska dimensionen började när hon blev inblandad i ett av kommunens första EU-projekt 1999, projektet Infoville. Projektet drevs av Spanien och regionen Valencia med den lilla kommunen Catarroja som ledande profiler.

Projektet koncentrerade sig främst på att utveckla tjänster och information på Internet.

– Det liknade till en del 24-timmarswebben där den ursprungliga idén var att bygga upp ett virtuellt medborgarkontor, berättar Gunlög.

Man ska komma ihåg att 1999 var Internet ännu relativt outvecklat i många länder och Gunlög menar att tack vare EU-stöd har många länder kunnat hoppa över flera år av utveckling som vi i Nordeuropa harvat oss igenom.

– Det handlar om en utveckling från kultur till dator på bara några år. Det är fascinerande, ler hon.

Verksamheten på Vara bibliotek var aldrig med i projektet, det var Gunlög i egenskap av bibliotekschef som deltog. Men Infoville fick ändå konsekvenser för biblioteksverksamheten. På den tiden handlade mycket om att öka antalet internetanvändare och i Vara satsade man på datastugor för allmänheten. När kommunen kom med i Infoville flyttade man datastugan till biblioteket och köpte in ett utbildningsprogram som hette Resa i solsystemet.

– Kommunen subventionerade programmet och man kunde köpa det för 50 spänn, vilket var betydligt billigare än att gå en kurs, berättar Gunlög. Dessutom blev biblioteket jätteviktigt. Här fanns ju personal som hjälpte till.

Även om biblioteket aldrig tog egentlig del av Infoville blev Gunlög djupt involverad i projektet. Tillsammans med en engelsman och en dansk följde hon arbetsprocessen och tillsammans skrev de en metodbok om svårigheter och möjligheter att bygga en webbsida. Deras studier resulterade också i ett dokument och en handbok över gjorda erfarenheter i arbetsprocessen.

– Vi lärde oss en del idag väldigt basala saker som till exempel att jobba i fokusgrupper. Detta var något nytt 1999 och jag tog med mig erfarenheterna till Vara bibliotek där vi sedan dess jobbat i olika fokusgrupper. Det hade vi säkert aldrig gjort om jag inte deltagit i projektet och inspirerats. Och handboken tycker jag är den som gav mest på sikt och lämnade mest efter sig i arbetet med Infoville. Och så förstås att Catarroja till följd av projektet blev ny vänort till Vara.

Partnerskap

Den enklaste formen av samarbete inom EU är de så kallade partnerskapen. Ofta kan ett partnerskap resultera i ett utvecklingsprojekt närt man lärt känna varandra och hittat ett gemensamt behov eller problem man vill hitta en lösning på.

– Det man får pengar för är så att säga umgänge över gränserna, berättar Gunlög. Det finns inga pengar för verksamhetsutveckling, lön eller så.

Gunlögs intresse för internationella projekt fick henne att ta initiativ till ett Grundtvig partnerskap för lärande, LL4S – lifelong learning for senior citizens. Sju länder sökte, fem av länderna beviljades pengar. Sverige och Slovenien blev utan.

– När arbete skulle rulla i gång och jag inte fanns med som partner gick det en djup suck genom många länder, ler hon.

Till en början följde Sverige och Slovenien arbetet i LL4S som observatörer, lite inofficiellt. Men det fanns en plan B, berättar Gunlög.

– Officiellt är det England som är koordinator men i praktiken är det fortfarande jag eftersom en partner helt enkelt erbjöd sig att ta mina kostnader. Så i praktiken är vi med på samma villkor som de andra och nu är också Slovenien med på egen bekostnad.

Vara bibliotek är en liten organisation och Gunlög försöker nu sprida och dela med sig av sitt internationella engagemang. Så trots att hon är koordinator för LL4S, så är det Birgitta Hansson, bibliotekarie på biblioteket, som är svensk projektledare.

– Partnerskap är en lagom form att träna sig

Vara kommun finns med i olika internationella nätverk och arbetar för att kommuninvånarna ska känna sig som världsmedborgare.

– Vara är en medveten kommun och satsar gärna inom kulturområdet och internationalisering, säger Gunlög Thorstensson, bibliotekschef på Vara bibliotek.

på att driva internationella projekt och tränga in i EU, tycker hon.

LL4S

LL4S handlar om det livslånga lärandet och är ett partnerskap som syftar till att hitta vägar för att nå seniorer. Det vill säga att vem som helst som fyllt 60 år i någon form av lärande ska uppmuntras till fortsatt engagemang i övergången till ett nytt liv som pensionär.

LL4S har fyra teman där det första handlar om hur man når seniorerna. Hur man får lärande att bli intressant och hur man marknadsför det. På biblioteket i Vara arrangerades till exempel stickcaféverksamhet för att locka till sig seniorerna.

Det andra temat handlar om hur man engagerar volontärer i föreningsrörelsen.

– Folk vill lära sig, tror Gunlög. Vi provade till exempel lokalthistoriskt volontärskrivande här på biblioteket och att göra det tillsammans med andra. Det är det som är grejen, säger hon, umgås man med andra lär man sig mer.

Projektets tredje tema handlar om överföring av kunskap mellan generationer och den fjärde delen handlar om hur man tar tillvara människors kompetenser. Till exempel att man utnyttjar pedagogerna eller snickarna när de gått i pension.

– Hit har vi inte kommit än, säger Gunlög och berättar engagerat hur man i Spanien lät barn ta med sig sin farmor eller morfar ut i staden för att leta efter geometriska former på byggnader. De äldre i sin tur berättade historien om huset för sitt barnbarn och tillsammans dokumenterade de det hela i digital form.

– När man driver biblioteksverksamhet och får referensfrågor måste man ju utgå från individens utgångspunkt och det är väldigt olika från individ till individ, säger

Gunlög. Det måste man komma ihåg både i det formella och i det informella lärandet.

Ambassadörer

Invandringen av flyktingar i Vara kommun har genom åren i omgångar varit stor och biblioteket etablerade redan tidigt ett samarbete med socialförvaltningen. En assistent från biblioteket fick ansvar för samarbetsprojektet och bland annat har hon genom åren lärt flickor att cykla och pojkar att laga svensk mat.

– Det är ju också internationellt arbete, säger Gunlög med eftertryck. Även om vi inte har EU-projekt stup i kvarten så har vi ändå Europa och världen in på knutarna.

Biblioteket och kommunen har nu tagit ett steg till och förra sommaren invigde man Vara Ambassadör.

Vara Ambassadör är en mötesplats dit såväl nya som gamla Varabor kan anmäla sig för att få hjälp med att matchas efter intressen med en annan person eller familj. Meningen är att dessa sedan ska umgås på fritiden och ha socialt ömsedigt utbyte av varandra under minst ett år. Avsikten är att

kommunen är beroende av inflyttning och då också intresserade av att nyinflyttade trivs och stannar. Intresset är stort och Gunlög tror det beror på ett stort engagemang för flyktingar och att det är på en lagom nivå. Det är lättare med en personlig kontakt i Vara där det annars inte finns några naturliga kontaktytor.

– Alla kommuninvånare är välkomna till Vara Ambassadör, berättar Gunlög. Om du kommer från Borås eller Basra spelar ingen roll.

Gunlög tror att kommuninvånarnas generösa syn på flyktingar och kommunens intresse för internationella projekt faktiskt beror på att kommunen är väldigt statisk.

– Befolkningen består till stor del av jordbrukare, i många fall i generationer tillbaka. Men, säger Gunlög, dessa jordbrukare är också entreprenörer och vet att om man ska få ett litet företag att växa måste man vara öppen för internationella kontakter.

– Och, fortsätter hon, LL4S, kommunresorna, Infoville, Vara Ambassadör och kommunens eget arbete är fantastiska var och en på sitt sätt. ■

VESTRO GOTHIA.

Upptäck arkiv, bibliotek och museer i datorn!

www.vestrogothia.se

En träffpunkt med utblick

Fika med en kommissionär. Europa Direkt på Göteborgs stadsbibliotek sprider inte bara kunskap och information om EU. Man jobbar också för att skapa möten mellan beslutsfattare i Bryssel och allmänheten. Biblioteket är en arena för internationella kontakter.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Europa Direkt är idag en del av Göteborgs stadsbibliotek. Europa Direkt är ett informationsnätverk som drivs av EU-kommissionen tillsammans med lokala och regionala partners. I landet finns det 18 olika kontor och i Europa ungefär 500. Idén är bland annat att sprida information om EU:s olika politikområden och kunna svara på frågor om EU. Placeringen på bibliotek är ingen självklarhet. Men det kan vara en fördel i förhållande till både tillgängligheten och personalens kompetens. FOTO: Fredrik Swedemyr

– Vi öppnade våra gränser och gjorde Berlinmuren, som symbol för det kalla kriget, helt betydelselös, säger EU-kommissionär László Kovács under ett möte med allmänheten på Göteborgs stadsbibliotek tidigare i höst.

Tog första stenen från muren

I augusti 1989 hade Ungern ungefär 60 000 östtyskar i landet, som sökte efter en spricka i järnridån. Kovács var då statssekreterare vid utrikesdepartementet och bekymrad för hur

Sovjetunionen skulle reagera på beslutet att öppna gränsen mot väst.

– Varje gång vi träffade sovjetiska representanter testade vi deras inställning. Vi hade förväntat oss att Öst- och Västtyskland skulle nå en överenskommelse. Men vi insåg att det var hopplöst och vi var tvungna att hitta en lösning. Buskapet från Sovjet var hela tiden det samma, oavsett om det kom från kommunistpartiet, utrikesministeriet eller någon annan myndighet. Man sa: Det är

en angelägenhet mellan de två tyska staterna och Ungern. Vi är säkra på att ni hittar en lösning. Det gjorde vi, vi hittade en lösning. Men vi ville bara vara säkra på att Sovjetunionen inte skulle ingripa. Det var ett grönt ljus och vi öppnade vår gräns. Alla som hade ett giltigt pass till Ungern kunde sedan ta sig vidare till Västtyskland. Två månader senare föll muren och den dåvarande förbundskanslern sa att Ungern tog den första stenen från Berlinmuren, berättar Kovács.

Att skapa möten och debatt är också en av tankarna med Europa Direkt-verksamheten. Tidigare i år var EU-kommissionären László Kovács på besök tillsammans med Pernilla Baralf från EU-kommissionens Sverigekontor. Det blev en som tangerade alltifrån Berlinmurens fall till skattefrågor. FOTO: Petra Lundell

Skattefusk

Idag är han verksam som EU-kommissionär med skatt- och tullfrågor som ansvarsområde. I samband med ett möte i Göteborg tidigare i oktober var han inbjuden till Göteborgs stadsbibliotek under programpunkten "Kaffe och kommissionär". Där fick László Kovács också en rad frågor kring just skatter och hur EU jobbar för att motverka skattefusk.

Passar på bibliotek

Bakom arrangemanget ligger EU-kommissionens Sverigekontor i samarbete med Europa Direkt på Göteborgs stadsbibliotek. Europa Direkt är en del av kommissionens informationsarbete och finns utspritt på 18 olika kontor runtom i landet. Kopplingen till bibliotek är inte självklar. På andra platser i landet har man exempelvis inrättat Europa Direkt-kontor i kommunhuset eller på kommunens medborgarkontor.

I Göteborg har det tidigare bland annat legat på Vasagatan. Sedan i mars är verksamheten en integrerad del av stadsbiblioteket.

– Våra öppettider gör det enkelt för allmänheten att komma förbi och hämta material och ställa frågor.

Vi har haft mycket av den här informationen tidigare och vi är vana att jobba med arrangemang. Som bibliotekarier är vi informationsspecialister, så det känns bara naturligt, säger Annelie Johannisson på Göteborgs stadsbibliotek och verksamhetsansvarig för Europa Direkt.

Skapa delaktighet

Syftet med kontoret är att skapa delaktighet på lokal nivå kring olika frågor ur ett europeiskt perspektiv. Man arrangerar bland annat olika möten mellan politiker på olika nivåer och allmänheten. Det kan även handla om föreläsningar eller andra programpunkter som kan skapa ett engagemang.

– Vi har ett uppdrag att engagera och skapa debatt, men vi tar inte ställning, säger Annelie Johannisson vidare.

Biblioteket på nya arenor

Totalt jobbar tre bibliotekarier fördelade på en heltidstjänst med Europa Direkt. Verksamheten finansieras av EU-kommissionen, Västra Götalandsregionen, Göteborgs Stad och Göteborgsregionens kommunalförbund. Den nuvarande ansökan löper över fyra år och tar slut 2012. Under denna tid hoppas man kunna skapa ett brett kontaktnät som även kan utveckla bibliotekets övriga verksamhet.

– När vi hade en afterwork med politiker och allmänhet mötte vi många som inte varit på stadsbiblioteket tidigare. Genom den här verksamheten kommer biblioteket ut på nya arenor, säger Annelie Johannisson. ■

Gränslös kunskap

Besök i Göteborg skapar idéer för arbete i Tjeckien och andra europeiska länder. EU-projekt förenar bibliotek och andra institutioner för att kunna möta behovet av kunskap i en mångkulturell verklighet.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

– Vi har fått många idéer. Bland annat var vi och tittade på en introduktionsskola för nyanlända i Bergsjön som jobbar interkulturellt. Det var intressant att se hur de arbetar med både föräldrar och barn på ett mer integrerat sätt. Även om vi inte är en skola så kan det vara en inspiration för våra aktiviteter på biblioteket, säger Blanka Konvalinková, bibliotekarie på biblioteket i Liberec nordost om Prag.

Besök från Europa

Under fem dagar i samband med Bok & bibliotek besökte 12 personer från sju olika europeiska länder Göteborg. Besöket var en del av projektet ”Creative Approaches to Intercultural Competence” och ingår i EU:s program för livslångt lärande. Syftet är att genom besök i olika länder skapa en bättre förståelse för och förändrade attityder till lärande i en mångkulturell vardag.

I Sverige är Kortedala bibliotek samarbetspartner. I denna roll har man även engagerat stadsdelarna Bergsjön, Gunnared och Lärjedalen, som bland annat tagit emot studiebesök. Fokus har varit att visa upp verksamheter som på olika sätt jobbar med mångkultur och lärande.

Göteborg som mångkulturell stad

– Det är viktigt att visa Göteborg som en mångkulturell stad. När man ibland talar om internationalism faller tankarna på Europa. Vi vill samtidigt visa Göteborg som en stad

Blanka Konvalinková och Katerina Trojanova från Tjeckiska republiken var i Sverige tillsammans med 12 andra personer från andra europeiska länder i samband med ett internationellt utbyte. De fick bland annat perspektiv på hur man i Sverige jobbar med mångkultur.

med ett globalt perspektiv. Vi har delat med oss av vår kompetens och gett inblick i vårt arbete med bland annat vuxenutbildning och bibliotek, säger Eva Bäckman, bibliotekschef i Kortedala och projektledare.

Varje land har en partnerorganisation, som kan vara en skola, en kommun eller ett bibliotek. Projektet pågår under två år och under denna tid kommer de olika deltagarna

besöka varandras länder och olika verksamheter.

– De internationella perspektiven är intressanta. Man får ett tillfälle att höja blicken och se nya saker, som man sedan kan ta med sig till sin verksamhet. Vi bygger också upp ett internationellt kontaktnät. Om jag i framtiden vill veta något om bibliotek i ett visst land eller kanske arrangera ett studiebesök,

behöver jag bara kontakta någon av dem som varit med i projektet, säger Eva Bäckman.

Perspektiven kan handla om allt ifrån hur Röda korset jobbar med flyktingmottagning i Belgien till mångkulturellt arbete på biblioteket i Liberec i Tjeckien.

Gratis undervisning

– Vi köper in böcker på andra språk, precis som i Sverige, men kanske inte på så många olika språk. Det mesta är på ryska, ukrainska, polska, tyska och engelska. Sedan jobbar vi med gratis undervisning i tjeckiska. Vi arrangerar även träffar, där olika minoriteter får presentera sin kultur. Det brukar vara uppskattat. Vi har haft en utställning om Barma med mat, sång och dans. Nästa tema blir Lettland, som invigs av Lettlands ambassadör, berättar Blanka Konvalinková och framhäver samtidigt att det i mer generell mening inte är så stort fokus på mångkulturellt arbete på tjeckiska bibliotek.

– I Tjeckien är det inte så många bibliotekarier som jobbar aktivt med att organisera interkulturell programverksamhet. Det verkar finnas ett mycket större intresse för detta på svenska bibliotek, säger Blanka Konvalinková. ■

Kortedala bibliotek är med i ett internationellt projekt inom Grundtvig, som är ett EU-program för vuxnas lärande. Bibliotekschef Eva Bäckman är projektledare för det svenska deltagandet. Att öka den interkulturella kompetensen är en av de bärande idéerna med projektet.

FAKTA

Creative Approches to Intercultural Competence – CAIC

Ett projekt inom Grundtvig, som är en del av EU:s program för vuxnas lärande. Grundtvig vänder sig till alla organisationer som arbetar inom området vuxnas allmänna lärande. Det kan vara såväl formella utbildningsinstitutioner, som kommunala vuxenutbildningar. Men även aktörer som jobbar med icke-formellt lärande exempelvis bibliotek, museer eller frivilligorganisationer. Inom programmet jobbar man med:

- Partnerskap för lärande
- Stipendier för fortbildning
- Nätverk

I CAIC ingår partners från Belgien, Irland, Litauen, Norge, Tjeckien, Turkiet, Spanien, Sverige.

Lokalt skapande blir förebild

Goda exempel letar sig ut i världen. Biskopsgårdens bibliotek är en del av ett europeiskt projekt som handlar om att utveckla biblioteket som interkulturell mötesplats.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Biskopsgårdens bibliotek är pilot i det europeiska projektet "Libraries for All – European Strategy for Multicultural Education" (ESME). Det handlar om att lyfta det mångkulturella arbetet på folkbiblioteken. Genom att visa på olika goda exempel, hoppas man i ett större perspektiv kunna bygga en grund för en europeisk integrationsstrategi med utgångspunkt från bibliotekens tjänster.

– Vi har kommit långt i Sverige. Men det skulle behövas göras mer när det gäller inköp av litteratur på andra språk. Det är viktigt att ge frågor om interkulturalitet en skjuts, säger Randi Myhre på Immigrantinstitutet och projektsamordnare.

Vill skapa bättre förutsättningar

Projektet är ett samarbete mellan folkbibliotek och olika föreningar, som jobbar med migrationsfrågor i Sverige, Tjeckien, Tyskland och Österrike. Genom projektet vill man bland annat utveckla kontakten med lokalsamhället och skapa bättre förutsättningar för att göra den mångkulturella verkligheten till ett kapital i verksamheten.

– Vi vill utveckla biblioteket som en interkulturell mötesplats och få till fler kulturmöten. Biblioteket ska vara en levande interkulturell arena för demokrati, samhällsdebatt, folkbildning och lokal utveckling. Tillsammans med boende i Biskopsgården vill vi använda de lokala resurser som finns så bra som möjligt. Till vår hjälp har vi bildat en flerspråkig referensgrupp med boende från de största språkgrupperna i Biskopsgården,

Genom projektet "Libraries for All – European Strategy for Multicultural Education (ESME)" vill man utveckla en grund för en europeisk integrationsstrategi. Det som biblioteken kan erbjuda är en viktig byggsten. I Biskopsgården har man bildat en flerspråkig referensgrupp, som är med och utvecklar bibliotekets utbud och tjänster. Mustafa Tuna är en av dem som sitter med i gruppen och tycker det är viktigt att påverka. – Jag går ofta till biblioteket, läser tidningar och träffar folk, säger han.

bibliotekarier och en representant från Immigrantinstitutet, säger Randi Myhre vidare. Tanken med referensgruppen är att fånga upp önskemål och behov. Det kan handla om allt ifrån tips om litteratur till hur biblioteket kan användas för olika aktiviteter på helgerna.

– Det är viktigt att kunna påverka allt i sin omgivning, inte minst kulturlivet. Vi kommer med förslag för hur man på ett bättre sätt kan

utnyttja de möjligheter som biblioteket har, säger Mustafa Tuna, som är en av dem som sitter med i referensgruppen.

Ett uttryck för hur man utnyttjar lokala resurser på biblioteket i Biskopsgården är en teckningskurs för barn som hålls av konstnären Karzan Perdawidi. Teckningskursen är ett exempel på den typ av erfarenheter man vill förmedla till sina europeiska samarbetspartners.

Karzan Perdawidi är konstnär från Biskopsgården. Han håller en teckningskurs för barn på biblioteket. Kursen är ett exempel på hur man kan bygga en verksamhet på lokalt engagemang och se de boendes kunskaper som en resurs. Lawen Hassan är på kursen för första gången. – Det är roligt att teckna. Ofta kan man rita känslor. Om jag är arg kan jag rita en bild som gör mig glad, säger hon.

Ord och bilder

Just den här dagen har Karzan samlat några barn i ett rum i Folkets hus, som ligger vägg i vägg med biblioteket. Kring några bord dras linjer över blanka ark.

– Allt handlar om bilder om man går till boten. Ord är bilder och hela civilisationer är byggda på bilder. Man kan inte bygga ett hus utan en bild, säger Karzan, som efter en utställning på biblioteket engagerades att hålla i teckningskurser för barn och unga.

– Det är viktigt att göra något för ung-

domar när så mycket annat läggs ner. Man vet inte vad det blir av dem i framtiden och kanske kan detta leda till något positivt, säger Karzan vidare.

Barnen sitter lite utspridda mellan de runda borden och bläddrar i böcker för att hitta motiv att måla av. Skuggor och linjer växer till figurer.

– Jag vill bli fotbollsspelare. Men om jag inte lyckas med det så kanske jag vänder mig till konsten eller något sånt, säger Nikola Markovic. ■

IFLA - en dörr mot omvärlden

Förberedelserna har krasst sett pågått sedan den siste utställaren rullade ner sin role-up i Milano tidigare i år. Nu pågår rekrytering av volontärer och bibliotek i regionen som kan tänkas ta emot studiebesök. Genom 2010 års IFLA-konferens i Göteborg hoppas man också kunna utveckla bibliotekens internationella kontakter och bidra till hållbar utveckling.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

Arbetet med att förbereda den kanske största internationella bibliotekshändelsen 2010 är i full gång. Utöver utställningar och programpunkter, så ska ett antal bibliotek förberedas på studiebesök och en kår av frivilliga rekryteras.

– Vi har redan nu ett handfull bibliotek i regionen som är taggade att ta emot besök. Det naturligtvis årets bibliotek, BUS-biblioteket. Falköping har visat intresse och är ett exempel på hur man jobbar med tillgänglighet, säger Eva Fred, konsulent på Kultur i Väst Regionbiblioteket och som jobbar med förberedelserna inför IFLA.

Hållbar utveckling

Under konferensdagarna kommer det också behövas ett stort antal frivilliga som på olika sätt ska hjälpa till. Det kommer även behövas volontärer som kan ta hand om alltifrån teknik till att guida rätt på stan. Så här långt har man fått in runt 305 anmälningar från hela landet.

Temat på årets konferens är ”Open access to knowledge - promoting sustainable progress”. Ett tema som borgar för perspektiv på både hållbar utveckling och vår omvärld.

– Vi försökte samla alla värdeord, som vi tyckte beskrev det viktigaste att arbeta med just nu. Det är märkligt att det ofta handlar om samma frågor, oavsett om man befinner sig i Singapore, Australien eller Sverige. Den teknologiska utvecklingen idag öppnar vissa vägar till information och stänger andra. Det handlar om vad biblioteken kan göra för att garantera den öppna och fria tillgången till information, säger Inga Lundén, ordförande i Svensk biblioteksforening.

Ingen klipparekonomi

Kunskap är något av en kärna i årets tema och följer också med in i idén om hållbar utveckling.

– Biblioteken står för hållbar utveckling utifrån två viktiga spår. Det ena handlar om att biblioteken jobbar långsiktigt med läsfrämjande. Det är viktigt att förstå att håll-

bar utveckling inte bara handlar om utsläpp, utan även om att lära sig läsa och hitta sin läslust. Till skillnad från dagens kortsiktiga klipparekonomi gäller det att långsiktigt värna om de små stegens utveckling och se kraften i de många människornas bildning. Varje människa har en potential och det är viktigt att sträcka sig ut mot de som bäst behöver biblioteken och inte bara fokusera på nöjda kunder, säger Inga Lundén vidare.

– Den andra aspekten är att bibliotekens verksamhet i sig står för något hållbart. Man cirkulerar böcker. Det är inte bara en person som läser en bok och ställer den i hyllan. Hela idén med bibliotek är att nå så många vi kan, fortsätter hon.

Utanför det välbekanta

Genom IFLA vill man också sprida tanken om att internationella kontakter är något som kan utveckla, inte bara de stora stadsbiblioteken eller universitetsbiblioteken, utan även det lokala folkbiblioteket.

– Jag önskar att IFLA på sikt mer öppnar omvärlden för svenska bibliotek och svenska bibliotek för omvärlden. Vi kommer göra allt för att skapa bra förutsättningar för spontana möten under konferensen. Det är viktigt för det lilla biblioteket att gå utanför det välbekanta. Istället för att snegla på vad grannkommunen gör, så kan man vända blicken ut i världen. Frågorna kan vara de samma, men svaren skiljer sig åt, säger Inga Lundén. ■

Världsbiblioteket

Barnängen är ett gammalt fabriksområde på Södermalm i Stockholm. Här, på Tegelviksgatan 40, ligger Solidaritetsrörelsens Hus med ett 35-tal föreningar ur freds- miljö- och solidaritetsrörelsen. I huset finns också föreningarnas gemensamma Världsbibliotek, ett specialbibliotek med media och material om globala rättvisefrågor, freds- och miljöpolitik. Världsbiblioteket satsar dessutom särskilt på skönlitteratur från Afrika, Asien, Latinamerika och Mellanöstern i svensk översättning och för både vuxna och barn.

Text och bild: Helén Andersson

– Välkommen till Världsbiblioteket, hälsar Mariann Jarrett och Maria Bergstrand, bibliotekarier på Världsbiblioteket när vi slår oss ner i bibliotekets barnhörna längst in under de historiska valven.

Området som kallas Barnängen har bland annat skildrats i Per-Anders Fogelströms roman Vävarnas barn som utspelar sig på Barnängens klädesfabrik under 1700-talet. Numera är husen och området Kulturminnesmärkt och Solidaritetsrörelsens Hus ägs och drivs av en ekonomisk förening.

– Förut var det en riktig avkrok här berättar Maria. Men nu växer den nya stadsdelen Hammarby Sjöstad runt om oss så nu ligger vi plötsligt riktigt centralt. Det betyder att folk som flyttar hit vill veta mer om oss och om området de bor i, så vi måste anpassa oss och utöka vårt bibliotek, helst både fysiskt och digitalt.

Biblioteket

Biblioteket öppnade redan 1986 i en begränsad skala när husets föreningar ville öppna sina boksamlingar för allmänheten. Idag finns biblioteket i en gammal chokladfabrik

på bottenvåningen nära husets föreningar och bibliotekets funktion är bland annat att fungera som ett informationscentrum för föreningsproducerat material om globala rättvisefrågor. Men biblioteket samordnar också föreningarnas evenemang och arrangerar lunchseminarier och bokkafé.

– På det viset sprider vi information om föreningarnas verksamhet och om vårt bibliotek, säger Maria.

När jag besöker biblioteket är Maria och Mariann lite extra nervösa för nästa dag ska de för första gången filma ett lunchseminarium och lägga ut det på sin webbplats.

– Just den här veckan slumpar det sig att en föreläsare från Colombia och en från Ecuador är här samtidigt för att prata på temat regnskog. Och detta vill vi förstås sprida till så många som möjligt och då provar vi detta.

Världsbiblioteket känns välkommande med sina låga bokhyllor, sina många tidsskrifter och affischer och material från husets föreningar. Biblioteket påminner lite om min barndoms skolbibliotek med

Maria Bergstrand och Mariann Jarrett jobbar på Världsbiblioteket i Stockholm som är ett specialbibliotek med media och material om globala rättvisefrågor, bistånds- och utvecklingsfrågor, globalisering, freds- och miljöpolitik, sociala rörelser, alternativa lösningar, kulturmöten med mera.

mycket material på liten yta. Och visst är det plotttrigt, håller Maria med.

– Nu har vi mycket gammal litteratur från 70-talet framme och det är väl varje bibliotekaries dröm att få ett magasin så att bara den mest aktuella litteraturen är framme.

Maria och Mariann bedyrar att de faktiskt gallrar, men att de tycker det är svårt. De ger bort en del men försöker spara sådant som har med deras specialområde att göra. Och de tar inte längre emot material från enskilda aktivister som sorterat sitt hembibliotek.

Både Maria och Marianne skulle önska att allmänheten lättare hittade till biblioteket.

– Vi har ju så mycket bra böcker här, säger de.

Globalarkivet

Solidaritetshuset och Världsbiblioteket har tillsammans tre webbplatser där en är gemensam för hela Solidaritetsrörelsens Hus och deras gemensamma information. Globalarkivet är husets nyaste webbplats och är en plattform för tidskrifter och har som motto att samla, ladda ner och sprida vidare. Här lägger husets föreningar ut sina artiklar och här kan man hitta både stora och små tidskrifter. Det är biblioteket som ansvarar för Globalarkivet och eftersom Världsbiblioteket är en del av Libris-katalogen finns också allt material att söka där.

– Så slipper KB gå ner i källaren och leta efter originaltidskrifter, ler Maria.

– Vi har förstas jobbat mycket med upphovsrättsfrågorna och har nu en licens som möjliggör spridningen och som vi kan hänvisa till, berättar Mariann. I framtiden skulle vi vilja gå ett steg till och kunna länka till artiklar och texter utanför vårt eget katalogsystem.

Det är fulltextmaterial som hamnar i Globalarkivet och Maria berättar att de härmat ett koncept med öppna arkiv från högskolan och att de ser sig själva som pionjärer inom föreningsvärlden.

– När det gäller högskolan och forskning handlar det om skattefinansierat material

och det ska ju vara öppet och tillgängligt. Däremot är det nytt för föreningar som vill vara opinionsbildande att få ut sin information på det här sättet.

Tidigare publicerade föreningarna sina texter i alla fall och tänkte inte på upphovsrättsfrågorna. Nu har biblioteket löst problemet och Maria tror att det fungerar så bra för att det handlar om icke-kommersiell verksamhet och att det finns en vilja att

Politiken har alltid tyckt det varit viktigt att biblioteket skapat mötesplatser och plattformar för olika globala rättvisefrågor, men nu får vi helt enkelt se oss om efter andra finansiärer.

Maria Bergstrand

sprida materialet.

Som exempel berättar Marianne om den lilla föreningen som tryckte sitt medlemsblad i 500 exemplar och som, när det lades ut i Globalarkivet, fick sextusen nedladdningar.

– Sedan har det visat sig att många vill ju ha tidningen att bläddra i ändå, men detta är verkligen ett sätt att sprida sin verksamhet.

Tidigare hade Världsbiblioteket många studiebesök och elever som sökte referenslitteratur. Dessa besök har minskat och både Maria och Mariann är säkra på att det beror på Globalarkivet och tillgången till fulltextmaterial.

Macondo

Världsbibliotekets tredje webbplats heter Macondo. Macondo är ett fritt uppslagsverk på nätet över författare och deras verk. Det handlar om skönlitteratur från Afrika, Asien, Latinamerika och Mellanöstern och i motsats till Internationella biblioteket handlar det om översatt litteratur.

– Vi köper in allt som översätts till svens-

ka, säger Mariann. Vi försöker till och med komplettera med material bakåt i tiden. Vår begränsning ligger i dikter och noveller som publicerats i vilka tidningar som helst.

Tyvärr, berättar Maria, översätts det inte så mycket till svenska från de här länderna men genom troget samarbete med några små bokförlag har de bland annat tillsammans med bokförlaget Tranan gett ut fyra Macondoklassiker.

Biblioteket och Macondo startade också nyligen en bokklubb tillsammans med nätbokhandeln Adlibris. Världslitteraturklubben erbjuder översatt skönlitteratur från Asien, Afrika, Latinamerika och Mellanöstern och den första boken i bokklubben låg på topp i flera veckor.

Maria och Mariann är överens om att synen på vuxenlitteratur från de här länderna har förändrats på senare år. De tror att det bland annat beror på bästsäljare som Damernas Detektivbyrå. Men det betyder inte att det översätts mer och tyvärr, menar de båda, är det sämst på barnsidan.

– Här produceras en hel del men vi saknar kunskap om detta här i Sverige.

Läsfrämjande

På Världsbiblioteket i Solidaritetshuset pågår just nu tre bokcirklar; en arabisk, en afrikansk och en latinamerikansk. Alla i en cirkel läser samma bok men på olika språk vilket ger spännande möten när boken ska diskuteras.

– En person från Syrien förstår ju landet och till exempel olika namns betydelse vilket kan ge boken en helt annan innebörd än för en svensk som läser samma bok, berättar Mariann.

– Vi försöker ju jobba läsfrämjande, berättar Maria, och vi har tidigare haft ett nätverk som vi kallar för Den hemliga trädgården. Tillsammans med IBBY, Internationella biblioteket och Svensk biblioteksforening har vi gett ut tre nummer av idéskriften Den hemliga trädgården – världens barnböcker. Till och med högskolan har använt skrifterna som kurslitteratur, säger Maria som vill göra ytterligare ett nummer av skriften inför nästa

års Bok- och Biblioteksmässa i Göteborg.
– Temat för mässan är Afrika och vi brukar delta på Internationella Torget, så varför inte Den hemliga trädgården Afrika?

Finansiär sökes

Att vara ett litet specialbibliotek inom en icke-kommersiell sektor har både för- och nackdelar.

– Vi kan vara mer flexibla än andra bibliotek, tycker Maria. Vi tillhör inte någon stor dataenhet som stoppar oss när vi vill utveckla våra digitala tjänster.

Nackdelarna är ekonomin där husets föreningar betalar lokalhyra och bibliotekspersonalens löner, men där verksamheten helt är beroende av ekonomiskt stöd. Tidigare har Världsbiblioteket haft ett löpande informationsanslag från SIDA som från och med den 1 januari 2010 kan komma att minska med 60 procent.

– Politiken har alltid tyckt det varit viktigt att biblioteket skapat mötesplatser och plattformar för olika globala rättvisefrågor, men nu får vi helt enkelt se oss om efter andra finansiärer. Helst skulle vi ju vilja att SIDA gav oss ett biblioteksstöd som de tidigare gjort till bland annat Nordiska Afrika-institutet. Vi får besked i december, så än är inte hoppet ute, säger Maria.

Ett annat dräpslag som kan komma att påverka bibliotekets framtid är att regeringen lagt en proposition om att momsbelägga ideella föreningar.

Båda dessa ekonomiska nedskärningar kan betyda att biblioteket får söka mer projektmedel och att verksamheten därmed blir mer styrd, att de kanske får välja mellan att utveckla Globala arkivet eller att satsa på skönlitteratur. Men både Maria och Mariann tror att Världsbiblioteket har en framtid.

– Biblioteket är jätteviktigt. Här finns massor av kompetens och vi vill inte att den ska försvinna. ■

Världsbiblioteket har specialiserat sig på översatt skönlitteratur från Afrika, Asien, Latinamerika och Mellanöstern. Här finns också världsmusik på CD, föreningsinformation och Internetplatser.

Världsbiblioteket ligger i bottenplan av, och är en del av Solidaritetsrörelsens Hus på Södermalm i Stockholm. Biblioteket är uppsatt efter världsdelar och ämnesområden om olika typer av rättvisefrågor, klimatfrågor, information om ideella sociala rörelser etc.

Engagemang som spelar roll

Klimatfrågan har blivit tydligare i vår vardag. I Köpenhamn har kandidater från när och fjärran träffats i en ambition att hitta gränsvärden för en hållbar utveckling. Samtidigt pågår det ett lokalt arbete i många kommuner. I en den ena änden av skalan har vi eldsjälarna och i den andra kommunövergripande systematiska miljöledningssystem. Framsidan har gjort en enkät bland regionens kommuner som visar att det är få biblioteksanställda som har genomgått någon formell utbildning när det gäller miljö. Samtidigt pekar resultatet på ett starkt engagemang för frågan och en hög grad av medvetenhet. Biblioteken har en viktig roll att spela när det gäller att synliggöra klimatfrågan. Det kan handla om allt ifrån en sagostund med sobilschauffören till satsningar på ett miljöbibliotek. Hållbar utveckling handlar inte bara om utsläpp.

Många miljöentusiaster bland regionens biblioteksanställda

Begagnade kakfat, grenkontakter och Boken kommer – per cykel. Bibliotekspersonalen i Västra Götaland har många tips och tricks för att göra biblioteken mer miljövänliga. Det visar en rundringning som Framsidan har gjort.

Text: Tove Eriksson

Biblioteken gör en stor insats när det gäller att informera allmänheten om miljöfrågor. Man har särskilda informationshyllor, anordnar föreläsningar och lånar ut energimätare. Men hur jobbar man internt med miljöfrågor? Framsidan ringde runt till alla kommunbibliotekschefer i regionen och ställde frågan.

Ser olika ut

Svaren visar att det ser väldigt olika ut i olika kommuner och på olika bibliotek. Flera kommuner ligger långt framme när det gäller miljöarbete, vilket naturligtvis även påverkar biblioteket.

Uddevalla kommun jobbar med en så kallad EMAS-certifiering och i Härryda pågår ett pilotprojekt med sikte på hållbar utveckling. Det är två exempel i raden av många där biblioteken berörs av kommunalt miljöarbete, och de tas upp i andra artiklar i detta nummer av Framsidan.

Begränsat inflytande

Ofta är bibliotekspersonalens inflytande över saker som källsortering, belysning och värmesystem begränsat. På många bibliotek har kommunen eller fastighetsägaren gått över till lågenergilampor och de flesta har

också någon form av sopsortering utöver pappersåtervinning. Det är bara några få som har kompost i personalköket. Inköp av rengöringsprodukter, apparater och pappersvaror styrs ofta av kommunens upphandlingsavtal. En majoritet av bibliotekscheferna uppger att de känner till att deras kommun har en miljöpolicy för till exempel inköp, bilanvändning i tjänsten och sophantering.

Kreativiteten flödar

Men på de områden där bibliotekspersonalen själva kan påverka flödar kreativiteten på många håll.

Några berättar att de själva eller någon i personalen tar hem och sorterar en del avfall från arbetsplatsen om inte kommunen eller fastighetsägaren tillhandahåller möjligheten.

- Glas sorterar vi privat. Jag brukar ta med mig det när jag åker själv, säger till exempel Gunlög Thorstensson på Vara bibliotek.

Flera bibliotek har en cykel som personalen kan använda för kortare turer. I Mariestad kör vaktmästaren till och med ut Boken kommer-leveranser per cykel om inte avståndet är för långt.

- Det är en jättefin cykel med lastflak som det står ”Biblioteket på väg” på, berättar bibliotekschefen Helena Jannert.

Mycket papperaavfall

Pappersavfall blir det mycket av på ett bibliotek, men det finns också mycket man kan göra åt saken. Många tänker på att skriva ut på båda sidorna av pappret. På Karlsborgs och Bollebygds bibliotek blir tomma baksidor kladdpapper. I Stenungsund har man en skrivare som inte skriver ut förrän man kommer och hämtar sin utskrift. Anna-Lena Johansson på Ulricehamns stadsbibliotek berättar att man har lyckats minska antalet utskrifter genom att lägga fler dokument på intranätet. Flera bibliotek övergår också till elektroniska utskick till låntagare. Eva Mowitz i Lidköping tipsar om ett tillägg i slutet av alla mejl där det står ”överväg miljöpåverkan innan du skriver ut detta mejl”.

- Det har spridit sig och nu har många lagt till det, säger hon.

I Essunga kommer låntagare in med jämna mellanrum och hämtar gamla tidningar för att ha som packpapper. På Vårgårda och Ale bibliotek torkar personalen händerna på vanliga handdukar i stället för pappershanddukar.

- Fast nu har vi en liten paus med det på grund av svininfluensan, säger Margareta Nilsson i Ale.

Miljöarbetet i siffror

Sopsortering utöver papper och farligt avfall

Har er kommun en miljöpolicy som du känner till?

Har ni någon miljöansvarig?

Utbildning av personal

*Fången finns av utbildning. Det har varit upp till de tillfrågade cheferna att avgöra vad som är en utbildning.

Några av svarna i Förenades kundundersökning till regionens bibliotekschefer. Svaren säger i antal av de tillfrågade: sara säger att de känner till någon miljöpolicy, har en miljöansvarig på arbetsplatsen, utbildad personal samt sopsortering utöver papper och farligt avfall. Totalt 46 av av 49 bibliotekschefer har svarat.

Klimatdebatten ger resultat

Den senaste tidens klimatdebatt har fått oss att släcka lampor, sänka värmen och stänga av datorer hemma. Bibliotekspersonalen i regionen verkar ta med sig det beteendet till sina arbetsplatser.

- Vi har upptäckt att vi inte alltid behöver tända alla lysrörslampor under sommaren, säger Roland Jernberg i Bengtsfors, som också tipsar om att en grenkontakt med strömbrytare gör det lätt att släcka ner flera apparater som annars står i energislösande stand-byläge. Lågenergilampor är vanliga på biblioteken och i Falköping är det till och med lysdioder som gäller i ljusstakarna till jul. Olika former av timers och rörelsedetektorer på belysning förekommer på några av biblioteken. I Trollhättan blir det ibland problem när man har möte, berättar Greg Church.

- Det går inte alltid så hetsigt till på våra biblioteksmöten, så det händer att ljuset plötsligt slocknar.

Rättvisemärkt och ekologiskt

I fikarummet är det på många håll rättvisemärkt kaffe och te som gäller. Av dem som har fruktkorgar till personal eller besökare väljer merparten ekologisk frukt. På Trane-mo bibliotek tar man den miljövänliga fikastunden ett steg längre.

- Vi köper våra möbler och porslin i en second hand-affär. Nu senast var det ett kakfat. Det gäller även mässingsljusstakarna som vi använder i stället för värmeljus, för att minska på skräpet, berättar Fredrike Henriksson.

Medveten och engagerad personal

Detta var bara några i en lång rad exempel på hur personalen på biblioteken i regionen tänker till och anstränger sig för att jobba miljövänligt. En del är aktivare än andra. På frågan varför det interna miljöarbetet ser ut som det gör på biblioteket, svarar en majoritet av bibliotekscheferna att det till stor del beror på den medvetna och engagerade personalen. Flera berättar stolt om eldsjälur och miljöentusiaster bland de anställda, med specialkunskaper som hela arbetsplatsen drar nytta av, och några säger att de tror att biblioteksmänniskor är ovanligt miljömedvetna.

- Jag tror att det beror på att vi är välinformerade överlag. Vi får mycket frågor från allmänheten, följer dagens debatt och försöker leva efter den, säger Britt-Inger Lindqvist på Borås stadsbibliotek. ■

Här har man koll på soporna

Miljöcertifiering skapar en medveten personal

I Uddevalla har elmätaren sin givna plats i hyllan bakom informationsdisken. Lika självklara är källsorteringskärlen i personalens fikarum. Som Sveriges första helt igenom EMAS-certifierade kommun har rötterna från kompostpåsen sedan länge gett bibliotekets miljöarbete näring.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

Det står inte direkt skrivet någonstans när du kommer in. Det finns ingen stämpel med EU-flagg, ingen svala eller svan. Personalen bakom disken bär heller inga tydliga tecken. Inte som på Ikea-personalens namnskyltar, där små flaggor vittnar om vilka språk personen talar. Men här finns etablerade rutiner och ett medvetande som faktiskt har sin egen symbol och är djupt rotat.

– Vi har utställningar ibland och lägger ut information i vår kommunhylla. Vi hänvisar också till kommunens hemsida där det finns mycket information. I den meningens skyltar vi, säger Karin Ivarsson, bibliotekschef i Uddevalla.

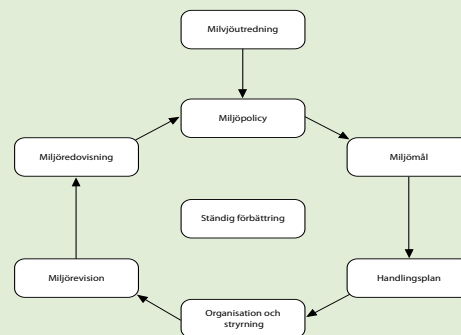
Sveriges första

Uddevalla blev i december 2004 Sveriges första EMAS registrerade kommun. EMAS står för "Eco Management and Audit Scheme" och är EU:s frivilliga miljöledningssystem. Arbetet har fortsatt sedan dess och ur miljösynpunkt kallar sig Uddevalla idag en hållbar kommun.

– Precis som många andra kommuner hade vi en Agenda 21 samordnare. Ganska tidigt insåg han att vi behöver ett system som håller och fick acceptans för att vi skulle välja EMAS. Vi började arbeta med det här för ungefär åtta år sedan och har varit certifierade i fem år nu, säger Carl Casimir, miljösamordnare på kultur- och fritidsförvaltningen i Uddevalla.

FAKTA

EMAS är EU:s frivilliga miljöstyrnings- och miljöredovisningsordning och står för "Eco Management and Audit Scheme". Syftet är att institutioner och företag ska effektivisera och förbättra sitt miljöarbete. EMAS handlar också om att skapa trovärdighet för sitt miljöarbete genom externt granskad och godkänd miljöredovisning. Strukturen i ett EMAS-arbete kan beskrivas i följande modell:

Källa:

www.msrr.se, (Miljöstyrningsrådet)
www.uddevalla.se

Kommunens EMAS-arbete är organiserat i en central miljösamordnare för hela kommunen. Sedan har varje förvaltning sin egen samordnare. Utöver samordnarna finns det också olika arbetsgrupper.

Ständiga förbättringar

Själva tanken med EMAS är att effektivisera och ständigt förbättra kommunens miljöarbete. Kommunfullmäktige har satt upp övergripande mål i så kallade styrkort. Miljön har ett eget styrkort, som tar upp en rad olika strategier och målsättningar för kommunens

övergripande miljöarbete. Detta kokas sedan ner till respektive nämnd som ger sina förvaltningar mer specifika uppdrag.

– Ett sådant uppdrag som hela personalen här har jobbat med är: Vad är en miljömedveten personal? Då har vi tillsammans tagit fram ett dokument som beskriver detta, berättar Karin Ivarsson vidare.

De flesta verksamheter inom kultur- och fritidsförvaltningens försorg tar upp de nästan självklara sakerna, som att sopsortera, dubbelsidig kopiering, släcka lamporna, undvika engångsmaterial och en ständig in-

tern kommunikation kring miljöfrågorna. På biblioteket har man utifrån målet satt upp en handlingsplan, där man punktar saker som personalen gör, saker som de bör göra, vad de kan göra bättre och hur personalen kan stimuleras i sitt engagemang.

– Poängen är att var och en ska få tänka till vad de kan göra och få igång ett samtal. Det har varit ett lyckat mål, eftersom det är så enkelt formulerat. Problemet är vad man gör när väl målet är uppfyllt. Hur går vi vidare? Ett förslag vi har är att ha en eftermiddag eller kväll med personalen tillsammans med en av våra miljöprofiler här i Uddevalla, Stefan Edman. Vid ett sådan här tillfälle skulle man kunna ha en diskussion om hur vi håller miljöarbetet levande och hur stor miljöbelastning våra verksamheter faktiskt har, säger Carl Casimir.

Kulturen som ett hållbart alternativ

I den sammanfattade redovisningen kring den miljömedvetna personalen pekar Carl Casimir på att det övergripande finns ett stort engagemang i både det som har gjorts och det som personalen på olika håll i förvaltningen tänker göra. Samtidigt tar han upp att det är få som har utgått från ett publikt perspektiv och att man faktiskt skulle kunna agera som en förebild. Han ser just kulturen som en resurs för hållbar utveckling.

– En viktig fråga för oss som förvaltning är att vi är ett väldigt bra miljömessigt alternativ till annan konsumtion. Idag är det folk nöje att åka och handla på köpcentra. Då är det väldigt mycket bättre att ägna sig åt kulturverksamhet, att låna böcker eller vad det nu är för något. Mycket av det vi kan erbjuda är miljösmart, säger Carl Casimir.

Han har också en idé om att utveckla detta perspektiv och att man inom förvaltningen ska jobba mer aktivt med att förmedla kulturens hållbara dimensioner.

– Vi är den förvaltning som kanske har mest kontakter med allmänheten. Då är attitydpåverkan jätteviktig. Vi kan föregå med gott exempel och lyfta de här frågorna på ett så enkelt sätt som vilka böcker vi ställer i fönstret på biblioteket. Det finns många

Bibliotekschef Karin Ivarsson och Carl Casimir, miljösamordnare på kultur- och fritidsförvaltningen i Uddevalla jobbar med att höja personalens medvetande inom ramen för kommunens EMAS-arbete. Miljöarbetet ska vara en naturlig del av det vardagliga arbetet.

arenor för oss att verka på och vi bör ta vara på den chansen, säger Carl Casimir vidare.

Stor medvetenhet

En av grundtankarna med EMAS är också att kommunens arbete kring hållbar utveckling ska kommuniceras till medborgarna. Även om bokstavskombinationen EMAS inte är det mest etablerade begreppet i stan och att det finns mer att göra när det gäller att lyfta kulturens specifika roll, så menar Carl Casimir att det ändå finns en utbredd medvetenhet kring kommunens hållbara utveckling.

– Man kan fråga sig hur pass intressant det är att kommunicera just förkortningen EMAS. Jag tror den viktigaste anledningen till att folk i allmänhet har fått upp ögonen för hållbar utveckling är de klimatförändringar vi ser nu och de förändringar som sker världen över. Men många är medvetna om kommunens arbete. Vi har minst en stor informationsdag om året till allmänheten, ofta i samband med bilfria veckan och tillsammans med energirådgivarna, säger han.

Ett annat sätt att förmedla hållbar utveckling är en guide, Uddevalla Natur- och Kulturguide, som kultur- och fritidsförvalt-

ningen tagit fram i samarbete med miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen. I den lyfter man fram olika kultur- och naturplatser i kommunen. Man har även tagit fram cykelkartor för att stimulera hållbara alternativ.

Satsar på bredden

Uddevalla är idag en av två kommuner i hela Sverige som är helt certifierade enligt EMAS. Det finns kommuner som driver långtgående miljöarbete utan att vara certifierade. Carl Casimir menar att det ligger mycket byråkrati i arbetet med EMAS. Dokumentation, redovisningar, möten, revisioner och uppföljningar. Men han ser också ett värde i att just samla allt på ett systematiskt vis.

– Andra kommuner har certifierat delar av sina verksamheter. Vi har valt att satsa på bredden. Å andra sidan kanske vi hade kunnat skjuta in oss mer på de stora problemen, som energiförbrukningen av våra is- och badhallar och löst det. Jag säger inte att det är EMAS som har tagit pengarna. Men den här frågan kan alltid diskuteras. För vår del har det ändå varit viktigt att vi har ett system som alla ska jobba efter. Hade det varit olika system eller olika tankar på olika ställen, så hade det varit svårare att få allmän acceptans och ett medvetande i frågorna, säger Carl Casimir. ■

I maktens händer

Ett brett miljöarbete måste ha politisk förankring

Decenniets kanske betydelsefullaste klimatkonferens har gått av stapeln i Köpenhamn. Framsidan åkte till den danska Albertslund och tog tempen på ett bibliotek som aktivt försöker bidra till en hållbar utveckling.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

Albertslund är den enda kommun i Danmark som är helt igenom miljöcertifierad, enligt EMAS. Precis som i Uddevalla innebär detta att alla förvaltningar och kommunala verksamheter tänker och agerar för att främja en hållbar utveckling. Man driver helt enkelt ett aktivt miljöarbete utöver det som lagen kräver. Biblioteket är inget undantag.

– Biblioteket är ett centrum för vetande. Flera tusen människor kommer hit och med information om hållbar utveckling kan vi bidra till högre livskvalitet, säger Niels Dejgaard, stadsbibliotekarie på Albertslunds bibliotek.

Inga miljöpoliser

På biblioteket jobbar man både utåtriktat med olika arrangemang kring miljöfrågor och internt med kommunens miljöledningssystem. Det interna miljöarbetet tar sig inte uttryck i att man organiserar samlingarna på någon specifik hylla. Snarare är det saker som att inte skriva ut i onödan, släcka lamporna efter sig, källsortering och andra rutiner som kantar en helt vanlig arbetsdag.

– Skulle jag glömma släcka lampan när jag går hem, är det garanterat någon som säger till mig dagen efter. Likadant om jag skriver ut något som bara blir liggande i skrivaren, berättar Niels Dejgaard och menar samtidigt

Att driva ett aktivt miljöarbete kräver en engagerad ledning. I Albertslund strax utanför Köpenhamn jobbar man också med EMAS i hela kommunen. Stadsbibliotekarie Niels Dejgaard framhäver vikten av politisk förankring för att den här typen av miljöarbete ska slå rot.

att det inte är en fråga om att skapa en kår av miljöpoliser.

– Det handlar om att höja medvetande och skapa en känsla av ansvar. Det handlar också

om att försöka påverka attityden till miljöfrågorna och skapa en efterfrågan för ekologiskt hållbara lösningar, fortsätter han.

Engagemanget sätter även sina spår i den di-

gitala ekologin. På miljöbiblioteket.dk samlar man information och länkar kring olika frågor med koppling till hållbar utveckling. Sidan administreras av Albertslunds bibliotek och botten i ett samarbete mellan sju danska kommuner och Malmö. Ett samarbete som idag går under namnet Green Cities och handlar om att göra olika typer av insatser för miljön.

– Det är närmast en stor länksamling, som förmedlar tips som kan vara användbara i exempelvis undervisning, säger Niels Dejgaard.

Speciellt tagning

Han berättar också att Albertslunds bibliotek tillför ämnesordet ”grön vardag” på alla böcker de köper in som handlar om hållbar utveckling.

Kommunen har en lång tradition av miljöengagemang och har stegvis jobbat med olika certifieringar och ledningssystem. Själva biblioteksverksamheten blev EMAS-certifierad redan 2001 tillsammans med idrottsområdet. Två år senare stängdes biblioteket för totalrenovering. Dagens huvudbibliotek öppnade i september 2004 och präglas av långtgående krav på ekologiskt hållbara lösningar, alltifrån sensorer som släcker ljuset på toaletterna till naturlig ventilation i nästan hela byggnaden.

Engagemang från toppen

Sedan förra året är alla kommunala verksamheter certifierade enligt EMAS. På biblioteket samlas alla rutiner i en handlingsplan, dokumenteras och följs upp i olika steg enligt en systematiserad mall. Varje år genomförs också en miljörevision av en extern kontrol-

lant. Hela arbetet bärs upp av en stor manual av ett nästan ogenomträngligt format. För att personalen överhuvudtaget ska kunna vara en aktiv del av arbetet har man sammanfattat olika instruktioner i en mer lättillgänglig miljöhandbok. Det är basen för den medvetenhet och motivation som genom åren byggts upp på biblioteket. Även om mycket av arbetet kring att bidra till en hållbar utveckling i Albertslund sker på golvet, mellan källsorteringskärl och en extra tanke innan utskrift, så menar Niels Dejgaard att det krävs en engagerad ledning för att nå fram till de stora målen.

– Här är arbetet politiskt förankrat och vi har en väldigt engagerad borgmästare. Ledningens engagemang för hållbar utveckling är det viktigaste för ett fungerande miljöarbete. ■

Det nya biblioteket i Albertslund invigdes för drygt fem år sedan. Redan då var biblioteket EMAS-certifierat. Inför nybygget ställde man också krav på hållbara lösningar. Byggnaden har bland annat ljusschakt och naturlig ventilation. Lika självklart som förskolebarnens små skapelser av återvunnet material på dagens barnavdelning.

Miljöarbetet får större bredd

Certifierade miljöledningssystem kan vara ett bra sätt att strukturera arbetet. En fördel är också att det sker en extern kontroll och manar till ständiga förbättringar. En djup förankring är en förutsättning för ett lyckat miljöledningssystem.

Text: Fredrik Swedemyr

– Det krävs både en djup och bred förankring för arbetet. Det behövs också ett politiskt mandat och att man tänker långsiktigt. Det fungerar inte som ett projekt över ett år, där man bara plockar de lågt hängande frukterna, säger Sara Emilsson, filosofie doktor i miljösystemanalys vid Linköpings universitet.

Att kommuner är helt genom certifierade, som Uddevalla och danska Albertslund, är enligt Sara Emilsson fortfarande ovanligt. Ofta har man valt att certifiera vissa delar av kommunens verksamheter. Ett miljöledningssystem kan samtidigt vara en tung process och är inte alltid den mest optimala lösningen för mindre kommuner.

– I stora kommuner kan miljöarbetet vara utspritt. Människor sitter och gör samma sak. Att införa ett miljöledningssystem kan vara ett bra sätt att samordna och få in miljöfrågorna på ett systematiskt sätt i verksamheten. Det kan samtidigt vara tungt rent administrativt och innebära fler rutiner. I mindre kommuner har man en annan närhet och koll på vad andra gör. Där kan man hitta andra sätt att jobba. Många kommuner inför också egna system, säger Sara Emilsson.

Kontroll

Hon talar även om att en fördel med certifierade miljöledningssystem är att det sker en extern kontroll. Detta skapar en sporre i arbetet. Inte minst som en av de bärande idéerna med en förordning som EMAS är att skapa ständiga förbättringar.

– Jag tror svenska kommuner är bra på miljöarbete. Men när man bygger upp egna system finns det en risk att man inte följer upp på samma systematiska sätt, eftersom ingen utifrån kontrollerar, säger Sara Emilsson vidare.

I en rapport från Sveriges Kommuner och Landsting tar också Sara Emilsson upp att det i små kommuner inte sällan är eldsjälarna som driver arbetet och att det kan vara svårt att få loss resurser till den kontinuitet och bredd som präglar dagens miljöledningssystem. En lösning hon pekar på är att bilda nätverk och att små kommuner kan revidera varandra.

Ny syn

Under 90-talet handlade mycket av miljöarbetet om tekniska lösningar. Idag sker det en rörelse mot en mer holistisk syn på miljöarbetet.

– Man börja mer tala om hållbarhets-system, som tar upp ett helhetsperspektiv och aspekter som miljö, etik och social hållbarhet, säger Sara Emilsson.

Man talar idag också mer om att införa ett miljötankande i kärnverksamheterna, som exempelvis en del av utbildningen i skolverksamheten och inte som en isolerad fråga för sig.

En viktig uppgift för kommunerna är, enligt Sara Emilsson, att hela tiden tänka in hållbarhetens olika dimensioner i samhällsplaneringen. Miljöledningssystem är ett verktyg i kombination med andra satsningar

Sara Emilsson har ett starkt intresse för miljöfrågor. Hon har doktorerat i miljösystemanalys och miljöledning vid Linköpings universitet. Hon ser idag att man ger miljöarbetet en bredare innebörd. Hållbar utveckling har såväl ekologiska, som sociala aspekter. FOTO: Richard Gustafsson.

på en hållbar utveckling. Efterhand som miljöarbetet får en bredare innebörd, har också kulturen en viktig roll att spela.

– Den skulle kunna ha en större roll, än vad den har idag. Det är fortfarande mycket teknik när man talar om miljö. Bara ordet system kan skrämma en del. Kulturen skulle kunna ha en tydligare pedagogisk uppgift. Inte minst är biblioteken en viktig arena för att sprida information om hållbar utveckling, säger Sara Emilsson. ■

Återbruksdag på Mölnlycke bibliotek

Sagostund med Renova, en källsorterande hund och bokbyte är några aktiviteter som ska få invånarna i Härryda kommun att tänka miljömedvetet.

Text och foto: Helén Andersson

Jag ser den på långt håll när jag hukande under paraplyet småspringer mot biblioteket i Mölnlycke centrum. Den nya gula sopbilen lyser som en sol där den står parkerad utanför entrén och förväntansfulla barn och föräldrar står redan runt den. Snart ska de få provsitta i förarsätet och kanske, kanske få trycka på knappen som välter soporna in i dess innandöme. Barnen är väl förberedda. De kommer direkt från en sagostund i bibliotekets sagorum där sopbilschauffören haft högläsning ur boken Här kommer sopbilen.

– Det är bra att barnen tidigt får bekanta sig med miljöfrågan, tycker Victoria Hill, avfallshanterare i Härryda kommun och en av återbruksdagens deltagare.

Pilotsektor

Biblioteken i Härryda kommun tillhör sektorn för utbildning och kultur. Hela sektorn fick våren 2009 ett speciellt uppdrag att arbeta mer fokuserat med hållbar utveckling. Alla enheter inom sektorn har utsett miljöombud som tillsammans med sina chefer ska gå en gemensam utbildning som förhoppningsvis både ska vara inspirerande och spännande för ett fortsatt arbete. Men framförallt är uppdraget att låta arbetet synas i verksamheten.

– Som bibliotek och kulturhus faller det sig ganska naturligt att samla allt material vi har inom området miljö och exponera det på bästa möjliga sätt, säger Karin Brämberg, bibliotekschef på Mölnlycke bibliotek, kommunens huvudbibliotek.

Biblioteket finns i Kulturhuset i Mölnlycke centrum som förutom det integrerade gymnasie- och folkbiblioteket också innehåller en konsthall, samlings-salar, café, ateljéer och föreningslokaler.

– Bibliotekets placering gör att vi har en naturlig genomströmning. Vi har skapat en hylla för allt vårt material inom området och placerat det mycket centralt i biblioteket. Vi har också bjudit in andra aktörer i kommunen att visa upp sitt material här. Det är första gången vi gör en sådan här gemensam satsning om återbruk ur olika aspekter, men förhoppningsvis inte den sista, säger Karin.

Många aktörer

Temadagen Återbruk kanske inte lockade så många till Kulturhuset denna regniga lördag, men arrangörerna är nöjda och ser det som en början på något nytt. Både när det gäller själva temasatsningen för att väcka folks medvetenhet, men också arbetet med nya samarbetspartners. Den här dagen samarbetade de till exempel med kommunens vatten- och avfallsverksamhet.

– Det är ju inte bara biblioteket som planerat den här dagen, säger Anna Bramsved, kultursamordnare i Härryda kommun. Det är vi på allmänskultur och biblioteket tillsammans som genomfört den.

– Vi lär av varandra och vidgar våra perspektiv eftersom vi jobbar på så olika sätt, fyller Bodil Hedberg-Pettersson i, också hon kultursamordnare i kommunen.

Viktoria Hill är avfallshanterare i Härryda kommun och en av de som tillsammans med bibliotek och kultursamordnare planerade och genomförde Återbruksdagen på Mölnlycke bibliotek.

Att kommunens struktur blir tydligare för dem som arbetar tillsammans är Karin Brämberg övertygad om. Men framförallt, säger hon, vidgar vi bilden av vad ett bibliotek och ett kulturhus kan. Karin menar att ännu ett sätt att se på hållbar utveckling är den sociala aspekten och att Kulturhuset har som mål att fungera som en mötesplats.

– Då måste vi skapa förutsättningar och bjuda in många olika kategorier till samarbete. Det är ju i mötet som det händer saker.

– Och är vi väldigt lika händer det mindre, är vi olika händer det mer, fyller Bodil i.

Källsorterande hund

I planeringen för temadagen involverades också kommunens avfallsplanerare Victoria Hill. Förutom att Victoria deltog med informationsmaterial och personlig rådgivning under dagen, var det hon som bjöd in Anders Lundberg och hunden Faxe. Faxe är en av få hundar som kan källsortera och Anders och Faxe är ofta ute och visar upp sig.

– Att källsortera är så enkelt att till och med en hund klarar det, menar husse Anders och håller ut en hög med skräp på golvet där Faxe imponerande lätt hämtar och sorterar mobiltelefoner, plåtburkar, batterier och papper i rätt behållare.

Självklart fick Faxe applåder av dem som hittat till uppvisningen och Karin Brämberg tycker att detta är ett sätt att nå en målgrupp som kanske annars inte besöker biblioteket.

– När biblioteket själv är avsändare på ett arrangemang när vi en given målgrupp. Genom att i det här fallet låta Victoria Hill vara med i planeringen hittade vi Faxe och en del kom säkert hit av ren nyfikenhet.

Återbruk

Att temadagen inte bara fick bli en stor happening var alla i planeringsgruppen överens om och att biblioteket är en självklar plats för temat återbruk var också alla överens om.

– Biblioteket i sig är ju ett enda stort återbruk, skrattar Karin. Dessutom känns vi tillgängligare än till exempel kommunhuset.

– Ja, bok- och mediabyte känns naturligt på

Hunden Faxe väckte många beundran när han lätt källsorterade avfall i rätt behållare.

Att byta grejer med varandra var ett populärt inslag på Återbruksdagen. Intresserade fick en biljett för varje inlämnad sak och kunde sedan efter en visning använda biljetten för att plocka åt sig något annat de var intresserade av, en bok, en film eller en ljudbok.

biblioteket, tillägger Anna Bramsved och berättar att hon fick idén när hon besökte en klädbyttardag på Stadsmuseet i Göteborg.

Just denna lördag är det ett tjugotal personer som tidigt på förmiddagen lämnat in sina gamla böcker, filmer eller cd-skivor. För varje inlämnad sak fick de en biljett som de efter en visning kunde använda till att plocka åt sig något nytt de var intresserade av.

– Nästa gång kanske vi vågar gå ett steg till och prova att byta konst med varandra, småler Anna och konstaterar att bok- och mediebytet blev succé och att i alla fall det kommer att återkomma som aktivitet på Kulturhuset.

Programverksamhet

Arbetet med hållbar utveckling har tydligt påverkat val av program under året och temat syns som en röd tråd i verksamheten. Föreläsningar, inhyrda teateruppsättningar och konstutställningar färgas av temat återbruk och nytt för året är kafésamtal där man hittar teman som Slowfood och Frivilligt köpstopp.

– Kafésamtalen arrangerar vi i samarbete med några studieförbund och tanken är att samtalen ska vara ett enklare forum där man kan ställa frågor och där det handlar om personliga berättelser, berättar Bodil.

Samtidigt som vi sitter i caféet och gör den här intervjun, ges det bok- och filmtips alldeles intill. Några intresserade får just den här temadagen förstas tips på medier som handlar om miljö och vad jag förstår av presentationen bakom mig så finns det en hel del film, poesi och litteratur att hämta. Karin tycker att biblioteket genom val av bokinköp och tidskrifter kan lyfta fram och tydliggöra ämnet ytterligare.

– Vi ska göra medvetna val och hela tiden lyfta fram det som finns inom området. Och inte bara i biblioteklokalen utan också på vår webbsida och på vårt intranät.

Miljöprofil

Både Karin, Bodil och Anna tycker det är viktigt att de som pilotsektor ska stå för nå-

Bibliotekschef Karin Brämberg är nöjd med den inslagna linjen på Härryda Kulturhus mot hållbar utveckling.

got positivt och lustfyllt och de hoppas att resten av kommunen ska haka på. Om ett antal år hoppas man ha kommit ännu längre och att det då är självklart att sopsortera och använda lågenergilampor i Kulturhuset.

– Det skulle vara roligt om vi så småningom kan beskriva oss som ett kulturhus med miljöprofil och att frågorna då sitter i ryggmärken hos alla i huset. Sedan är inte Kulturhuset en egen liten ö när det gäller hållbar utveckling. Vi måste agera tillsammans och vi måste ta hjälp av övriga sektorer inom kommunen säger Karin.

Härryda kommun är en kommun med stor inflyttning av barnfamiljer med hög utbildningsnivå och därför, tror Karin, är miljömedvetenheten stor i kommunen.

– Därför är det också viktigt att kommunen hjälper till och underlättar med till exempel källsortering och kollektivtrafik.

Och sedan då...

Just den här lördagen hade arrangörerna valt temat återanvändning och konsumtion men, menar de tre, det finns oändliga möjligheter på temat hållbar utveckling och de måste hitta nya infallsvinklar för att hålla kommuninvånarnas intresse vid liv.

– Nästa temadag kanske vi väljer temat klimat och samarbetar med Naturskyddsföreningen, tycker Karin

Anna tror att dagens tema ändå väckt lust och en känsla av att ha gjort något.

– Nu har jag bytt mina böcker istället för att slänga och köpa nytt.

Bodil håller med men tillägger att en sådan här temadag tydligt visar att Kulturhuset i Mölnlycke bara är en lite droppe i havet, men att dagen förhoppningsvis ändå har väckt tankar och inspiration till hållbar utveckling i vardagen. ■

En unik satsning för miljön

I Helsingborg har man ett alldeles eget miljöbibliotek. Satsningen är ett förvaltningsövergripande samarbete för att öka allmänhetens medvetande kring hållbar utveckling.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

– Kulturen har samma inverkan på miljöfrågan som andra frågor. Den kan bidra till att göra det begripligt. Precis som man kan göra en teater om utanförskap, kan man gestalta något om livsstilsfrågor och koppla det till hållbar utveckling, säger Linnea Folkesson, projektledare för Miljöbiblioteket.

Topprankad

Helsingborgs kommun topprankades tidigare i somras av tidningen Miljöaktuellt för sitt miljöarbete i kommunen. Bland annat prisades man för att vara Sveriges första kommun att införa miljöledningssystem. På så vis har miljöarbetet systematiserats till att omfatta kommunens alla delar.

En satsning på ett samarbete mellan kultur-, miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen för att bilda Miljöbiblioteket, är således ett resultat av en djupgående strategi. En del av denna strategi handlar också om att skapa delaktighet bland kommunens invånare. Här talar man om att bidra till en förståelse för vikten av miljöarbete och vad man som enskild kan göra.

Komplicerad fråga

– Idag talar man inte om hållbar utveckling som ett separat ämne, utan som något som ingår i de flesta sammanhang. Det handlar ytterst om att förvalta våra gemensamma naturresurser som vi är beroende av. Men det är samtidigt en komplicerad fråga som påverkas av en rad olika faktorer. Därför finns det också ett stort behov av information och kunskap, säger Linnea Folkesson vidare.

Fokus på miljö

Miljöbiblioteket ska vara ett nav i kommunens miljöinformation. Linnea Folkessons arbete handlar bland annat om att svara på frågor, hjälpa till att guida vidare i de mer komplicerade fallen, planera olika arrangemang med fokus på miljö. Det kan vara allt ifrån filmvisning till en show med ekologiskt mode. Det sker även ett samarbete med de andra förvaltningarna kring en del aktiviteter.

– Miljö har blivit en viktig fråga och det är många som jobbar med det. Vi har ett 20-tal miljöinformatörer i kommunen och vi försöker samordna olika insatser. Det kan handla om allt ifrån cykelinformation till renhållning och avfall, säger hon.

En del av stadsbiblioteket

Miljöbiblioteket är idag en del av stadsbiblioteket, både fysiskt och digitalt. På hemsidan finns förutom information om filmvisningar, samtal eller andra arrangemang också temasidor om havet, klimatmat, fair fashion och andra ingångar till hållbar utveckling. Där finns också länkar till databaser och tips på vad man kan hitta på Miljöbiblioteket kring varje tema.

Linnea Folkesson är miljövetare i botten och tidigare jobbat ideellt med miljöfrågor. Hon har också undervisat utbytesstudenter i Köpenhamn om europeisk miljöpolitik. Sedan två år tillbaka är hon nu projektledare för Miljöbiblioteket i Helsingborg. Även om det är en verksamhet i kommunal regi, upplever hon inte att det handlar om att tala om

hur bra kommunen är på sitt miljöarbete. Snarare handlar det om att väcka engagemang. Någon som ibland också kräver ifrågasättande perspektiv och debatt.

– Vi försöker lyfta aktuella frågor. Det har skrivits en del artiklar om luftföroreningar i Helsingborg. Det finns ingen fråga som vi försöker undvika. Jag har också fått mejl från personer som vill att vi ska ta in någon klimatskeptiker. Det finns många böcker som ifrågasätter klimatproblemet. Nu erkänner både Naturvårdsverket och Helsingborgs stad klimathotet. Men det är viktigt att kunna ha en dialog och vi har funderat på att arrangera en debatt kring detta, säger Linnea Folkesson.

Permanent verksamhet

Miljöbiblioteket har intresserat en del kringliggande kommuner och har genererat ett antal studiebesök. Det har drivits som ett projekt sedan 2003. Men det finns idagsläget en förhoppning om att det ska bli en permanent verksamhet.

– Det är viktigt att kunna ge en bakgrund till hållbar utveckling. Det behövs mer än bara tekniska lösningar. Vi behöver få information för att kunna ifrågasätta. Det kan vara att förändra ett beteende, hur man reser eller att låna en elmätare för att se vilka hushållsmaskiner som drar mest energi. Biblioteket är en bra plats att försöka nå folk, säger Linnea Folkesson. ■

I Gislaved är ingenting omöjligt

Gislaved bibliotek ska bli något unikt! Det var direktivet den nyanställda bibliotekschefen Anette Ekström fick när hon 2005 hamnade mitt i bibliotekets ombyggnad. Anette ville ha ett modernt, behovsanpassat och miljövänligt bibliotek och när hon av en slump hittade boken Design med Omtanke förstod hon att biblioteket hade hittat sin form.

Text och bild: Helén Andersson

Det luktar gummi när jag kliver in på Gislaveds bibliotek och ett arkitektoniskt modernt biblioteksrum möter mig. Den förändringsresa som Gislaveds bibliotek påbörjade för snart fyra år sedan med ett helhetstänk kring miljön har resulterat i moderna, miljövänliga lokaler och ett bibliotek med väl förankrade verksamhets- och utvecklingsidéer.

– Biblioteksplaner och utvecklingsplaner har också med hållbar utveckling att göra, säger Anette Ekström.

– Vi ville skapa ett bibliotek med utgångspunkt ur invånarnas behov och med en plattform med plats för utveckling, tillägger Magnus Jonsson, kulturchef i Gislaved.

Funktion före form

Anette var tidigt klar över att bibliotekets funktion skulle gå före form och bestämde sig därför för att en separat inredningsarkitekt skulle kopplas in vid renoveringen av det gamla 70-talsbiblioteket.

– Miljö är något självklart men varför flyta fokus från verksamheten, undrar Anette.

När hon bläddrade i Design med Omtankes bok föll alla bitar på plats. Här såg hon ett helhetstänk; omtanke om miljön, omtanke om brukarna och omtanke om personalen. Anette tog kontakt och ett samarbete inleddes där bland annat all personal

ingick i olika förberedande workshops. Efter dessa bestämde sig sedan Anette för att Design med Omtankes egen inredningsarkitekt Torsten Hild skulle få uppdraget.

– Jag tyckte det var viktigt med separat inredningsarkitekt så att bibliotekets funktion inte glömdes bort. Det blir lätt att fokus hamnar på form och vackra hus annars.

Delaktighet

Delaktighet var ett ledord i ombyggnadsprocessen och såväl personal som brukare involverades. För att få veta vad brukarna förväntade sig gjordes en undersökning där 13 olika fokusgrupper fick den öppna frågan Vad skulle få dig att utnyttja ett bibliotek oftare?

Samtliga grupper kom fram till ungefär 30

FAKTA

Gislaveds bibliotek blev utsett till Årets bibliotek 2008 bland annat för sitt engagerade arbete utifrån honnörsordet Ingenting är omöjligt.

Anette Ekström är bibliotekschef på Gislaveds bibliotek och initiativtagare till bibliotekets renovering enligt Design med Omtanke-konceptet.

punkter som de sen fick rangordna efter viktighet.

Gruppen småbarnsföräldrarna var väldigt fokuserade på att man skulle lära sig något på biblioteket och barnavdelningen på det renoverade biblioteket i Gislaved är väl tilltagen. Hela första våningen tillägnas barnen med böcker exponerade i specialdesignade boktråg, utklädningshörna och roliga-husetspeglar. Vid ett av de stora fönsterna finns en välkomnande läsplats utformad som en jättestor stekpanna med kuddar i formen av stekta ägg. Anette tycker det är viktigt att biblioteket fick fortsätta vara just ett bibliotek

– Det är en stor förändring av interiören och vi tänkte oss hela våningen som ett showroom med våra medier, berättar Anette.

Gislaved bibliotek är ett integrerat gymnasiebibliotek och ungdomarnas behov var viktiga vid renoveringen. Brukarundersökningen visade till personalens förvåning att ungdomsgruppen efterfrågade traditionella studierum. Därför finns det i bibliotekets båda kortändor några mindre och ett större sådant. Ett av de mindre förvandlade Anette snabbt till ett rum för kontemplation.

– Den här gången fick form gå före funktion och rummet är mer en symbol, berättar Anette och lägger sig bekvämt till rätta i vilstolen som, liksom bord, lampa och konstverk, är designade av Gislaveds egen konstnär Olle Andersson.

Miljö

Mitt första intryck av gummi får sin förklaring när Anette berättar att golvet på entréplan består av gummigranulat och nermalda bildäck. Resultatet är ett mjukt och ljuddämpande golv. Att det blev ett gummigolv beror egentligen på att entréplanet drogs med fuktproblem och golvet måste läggas om. Inredningsarkitekten Torsten Hild kanske lät sig inspireras av att befinna sig i Gislaved och tyckte att ett gummigolv passade.

– Tyvärr förtäljer inte historien om det är Gislavedsäck, skrattar Anette. Alla möbler och bokhyllor är specialtillver-

Biblioteket i Gislaved gemgick en "totalmakeover" vid renoveringen för fyra år sedan. Man tog upp taket på två ställen för att få in ljus och rymd, förstörde fönsterpartier och drog ner alla fönster till marken, tog upp nya trappor och utökade biblioteket till två våningar. På bilden syns den omtalade gummimattan på entréplan.

Hela entréplanet är inbjudande med mycket färg och form och tillägnas barnen med plats för både läsning, utklädnings och pyssel. Bilderböckerna är väl exponerade i de specialdesignade boktrågen.

Funktion går före form på Gislaveds bibliotek och alla möbler och inredning är specialdesignade. Pocketbäckerna har fått ett eget bord som är överskådligt och alla bokhyllor har plats för frontade böcker på gaveln.

kade av tre olika närproducerande snickeri-verkstäder. Personalen på biblioteket ville ha bokhyllor där de skyltade med bokens framsida utåt. Några sådana bokhyllor fanns inte i handeln så inredningsarkitekten fick i uppdrag att rita och en budget att hålla sig till.

– Detta är en av fördelarna med egen arkitekt. Ge dem en idé så ritas de, ler Anette.

Anette och Magnus får ofta frågan hur de hade råd med egen inredningsarkitekt och båda bedyrar att det inte blev dyrare.

– Det fina med Design med Omtanke och deras koncept är att vi gör det vi kan med det vi har helt enkelt, säger Magnus. Och klarar vi inte att gå hela vägen med en gång så kanske vi gör det när vi renoverar nästa gång. Dessutom visade det sig att när kommunen fick göra separata upphandlingar blev det billigare. Och närproducerat!

– Det är det som är unikt med vår renovering. Vi har unika lösningar och har lyckats skapa detta med de pengar vi tilldelades. Vi fick inte mer pengar än andra, tillägger Anette.

Omtanke

Liksom biblioteksplaner och utvecklingsplaner är omtanke om personalen en viktig del i miljöarbetet på Gislaveds bibliotek.

– Personalen är viktig i en sådan här process, säger Magnus Jonsson. Det handlar om ett förhållningssätt och en tankekonstruktion.

– Vi har verkligen vänt på alla stenar i den här ombyggnaden, säger Anette. Det handlar mycket om vår egen attityd och vårt bemötande.

Anette har nu gått ett steg till och bland annat infört en bestämd struktur med temarubriker vid alla personalmöten. Teman som beröm och problem gör att alla vågar uttrycka sig.

– Vi börjar alltid med beröm. Det är jätteviktigt! Finns det inte på dagordningen kan man ju inte sitta och berömma sig själv, säger Anette.

Anette är noga med att alla ser den röda tråden i verksamheten och att allt noggrant följs upp. Hon tror dessutom att val av golv visst har betydelse för trivseln på ett bibliotek.

– Miljö spelar roll. ■

För att väcka intresse för poesi och dikt hade bibliotekschef Anette Ekström en idé om ett diktplank där alla skulle få sätta upp sina textalster. En praktikant trodde inte att ordet "diktplank" skulle fungera så det blev en plats för Ord som berör. Och det blev en plats som fungerar.

Media för folk i rörelse

Runt om i landet växer det upp bibliotek på platser där människor rör sig. Bibliotek med intentionen att fungera som ett tredje rum för människor på väg mellan jobbet och hemmet. I Stockholm var tunnelbanebiblioteket Sture på Östermalms tunnelbanestation först ut i maj 2009.

Text och bild: Helén Andersson

Exklusiva butiker och caféer avlöser varandra när jag promenerar upp längs Birger Jarlsgatan i Stockholm. Turister med kartor i händerna blandas med kvinnor bärande en Chihuahua i handväskan och män i dyra kostymer.

Kontrasten blir därför stor när jag kliver ner för trapporna till Östermalms tunnelbanestation. Här nere under jorden är det fuktigt och mörkt. Miljön känns ogästvänlig, men likväl är det här jag ska leta efter Stockholms första tunnelbanebibliotek. Jag dras med av strömmen mot ingången till tågen och söker efter biblioteket. Jag hinner nästan bli orolig att jag kommit fel när jag strax innan jag är framme vid spärrens ser en dubbel glasörr med biblioteksskylten innanför.

Harmoni

En vacker spiraltrappa tar mig upp till biblioteket där bibliotekarie Salomon Hellman väntar.

Han berättar att det pågår diskussioner med Stockholms Lokaltrafik om bättre skyltning av biblioteket.

– Hela stationen ska rustas upp, berättar han, och tillägger att om jag kommit från andra hållet hade jag tydligare sett bibliotekets fönster.

Biblioteket ligger alltså på andra våningen och kontrasten mot den trista stationen är

stor. Här uppe är det lugnt. Färger, ljussättning och design skapar en harmonisk känsla. Min första känsla är att jag befinner mig i en bokhandel med sköna läsplatser.

Det syns tydligt att arkitektfirman tagit fasta på bibliotek. Möblerna är specialgjorda och inspirerade av bokens form. Färgerna är diskreta i natur, vitt och svart. Bara informationsdisken sticker ut i grönt.

– Det är kul att arkitektfirman har utgått från platsen och funktionen, säger Salomon. De ville att det skulle synas att det var något nytt.

Tepåsar

Bokstaven T återkommer på många olika sätt. Redan i entrén är informationsplanschen med bibliotekets öppettider utformat som ett T. Men det som först möter mig när jag kommer uppför trappan är en vägg med 12 stycken vita papperskassar. Alla kassar är prydda med bokstaven T och en färgglad lapp med kassens innehåll sorterade i olika tema; Gun Powder, Lady Grey, Ryskt och Sture Special. I varje T-påse har personalen plockat ihop böcker, och ibland också en film, som anknyter till temat.

– Idén är att stressade besökare lätt ska kunna plocka en färdig påse och slippa stå och välja i hyllan, berättar Salomon. Och de lånas mer än vad vi trodde från början.

Bokstaven T återkommer på många sätt på Sture Bibliotek på Östermalms tunnelbanestation i Stockholm.

Böcker och tidningar

Det finns bara en bokhylla på Sture Bibliotek men genom en spegel i taket upplevs hyllan som större. Hyllan är diskret i svart och känslan av bokhandel är tydlig. Här blandar man svensk litteratur med engelsk, ungdomslitteratur med vuxen. Beståndet är fortfarande under uppbyggnad och målet är sex tusen titlar. Idag finns det två till tretusen varav hälften är i ett ständigt omlopp. Salomon berättar att de tänker annorlunda vid inköpen. De hakar på aktuella trender och nytänkta böcker.

– Vi har ju mest skönlitteratur, faktiskt väldigt lite facklitteratur, säger Salomon. Men vi beställer förstås om någon frågar efter det.

Biblioteket satsar lite extra på novellsamlingar som fått en egen hylla och exponeras lite extra.

– Just noveller är väldigt bra reselitteratur på tunnelbanan och passar bra här, tycker Salomon.

Bortanför bokhyllan finns Press Display med två skärmar och en hörna med många glassiga och dyra tidskrifter. Salomon hoppas på ännu fler tidskrifter och gärna lite smalare som man inte hittar på andra bibliotek. Bland tidskrifterna finns också sköna sittplatser och en spiraltrappa direkt ner till Espresso House.

– Det händer att personalen på Espresso House skickar upp någon hit och det är helt ok att både äta och dricka här uppe, berättar Salomon.

Besökarna

Sture bibliotek har redan hunnit skaffa sig stamkunder och Salomon berättar att många bara tittar upp för en pratstund eller för en stund vid någon av bibliotekets fyra inter-netplatser.

– Folk blir mer spontana och lånar något i rena farten, säger han. Det blir fler litteratursamtal här än i Rinkeby där jag arbetar två dagar i veckan.

Också barnen börjar hitta hit. När jag besöker Sture sitter det en vuxen i en röd örnlappfåtölj och läser för ett barn som sitter

De färgigpackade T-påsarna innehåller böcker och ibland filmer i olika "smaker" som till exempel lady Grey, Rum med utsikt och Sture special.

bredvid i en likadan, fast betydligt mindre, röd örnlappfåtölj.

– Från början tänkte vi att det var föräld-rarna som skulle utnyttja oss, låna en bild-erbok till sina barn på väg hem från jobbet. Men nu har vi till och med hela förskoleklas-ser som kommer hit, berättar Salomon.

Särskilt har Sture lyckats locka män mellan 25 och 45 år som kommer upp och läser tidningen eller laddar ner något från någon av de två mediejukeboxarna. Salomon tror att gruppen attraheras av att det inte ser ut som ett vanligt bibliotek.

– Många tror att de kommit till en bok-handel, berättar han.

En annan grupp som gärna besöker Sture bibliotek är pensionärerna som otippat mest laddar ner ljudböcker.

– De är flitiga användare av mediejuke-boxen och om någon skulle behöva speci-almedia beställer vi det från huvudbibliote-ket.

Att biblioteket har fångat speciellt dessa två grupper tror Salomon beror på bibliote-kets placering och på bibliotekets utbud.

– Folk behöver inte leta efter oss, vi finns

där folk rör sig och vi känner av vad folk vill ha.

Rätt i tiden

Att Sturebiblioteket finns kan man säga bero på slumpen. I maj 2008 får Stockholms Stadsbibliotek i uppdrag av politikerna att se över biblioteksstrukturen i Stockholm. Redan då fanns det idéer om bibliotekslokaler på olika kommunikationspunkter i staden, berättar Catarina Ericson, verksamhetscon-troller på Stockholms Stadsbibliotek.

Samtidigt genomför SL, Stockholms Lokaltrafik, en stor marknadsundersökning där resenärer i olika åldersgrupper får sva-ra på vad man ville ha för service på sina SL-centra och tunnelbanestationer.

– I samtliga åldersgrupper kom bibliotek högt upp på listan och detta passade ju som handen i handsken på vår strukturutredning, säger Catarina Ericson.

SL tog kontakt med Regionbibliotek Stockholm och snart växte idén om Sture bibliotek fram.

– Sturebiblioteket är anpassat för att lig-ga där det ligger, säger Krister Hansson,

områdeschef på Regionbibliotek Stockholm. Tanken är att fånga upp annorlunda målgrupper, innerstadsgenerationer som inte annars använder bibliotek.

Högdalens nya bibliotek

Högdalen är en stadsdel i Enskede stadsdel i Söderort inom Stockholms kommun. Ungefär samtidigt med strukturutredning och SL:s marknadsundersökning var biblioteket i Högdalen på väg att bli hemlös. För att rädda biblioteket började Kurt Ek, som då var enhetschef för Möta Södra, söka nya lokaler. Av en händelse upptäckte han att det såg tomt ut på övervåningen av tunnelbanestationen i Högdalen centrum. Han tog kontakt med SL och pusselbitarna föll på plats även här. År 2008 påbörjas ombyggnaden och sportlovsveckan 2009 invigs Högdalens nya bibliotek vilket är betydligt större än Sture och det första fullskaliga bibliotek i Norden som är placerat på en tunnelbanestation

Lounge

Från tågen kommer jag rakt på rulltrappan som tar mig en våning upp till biblioteket. Utanför den glasade entrén finns en lounge som ska vara tillgänglig för besökare även när biblioteket har stängt. Lokalen är öppen och ljus med en glasvägg ut mot rulltrappan där man ser ner i stationsentrén. Gröna, sköna väggfasta soffor, röda väggfasta bildskärmar och en kaffeautomat välkomnar mig och här kan jag slå mig ner för att läsa dagstidningar och utländska tidningar i Press Display, jag kan kolla min e-post och surfa på nätet, jag kan ladda ner en ljudbok, en film, en språkkurs eller ett spel från mediejukeboxen. I loungen kan jag också ha koll på SL:s trafikinformation och lämna tillbaka mina lånade böcker i återlämningsroboten.

Tyvärr är loungen fortfarande bara öppen när biblioteket har öppet eftersom man inte har lyckats lösa alla säkerhetsfrågor.

– Det är meningen att loungen ska vara öppen utan bemanning från klockan 07.00 fram till biblioteket öppnar klockan 10.00,

berättar Lotta Hansson, enhetschef Läsa Södra. Vi hoppas de snart har löst alla säkerhetsfrågor för loungen är välutnyttjad redan.

Tre delar

Lotta berättar att Högdalens bibliotek egentligen består av tre delar. Först möter besökaren loungen som är en lättillgänglig och öppen plats med liv och rörelse. En plats för möten.

– En motvikt till det traditionella biblioteket, säger hon. Det ska kännas inbjudande och kravlöst.

Den andra delen består av det mer traditionella biblioteket.

– Vår idé är att det ska vara nära kontakt mellan besökare och personal, berättar Lotta. Därför har lokalen en central liten informationsdisk med plats för två personer och en tredje person rör sig hela tiden ute på golvet. Tack vare återlämningsroboten har vi också mer tid över för besökarna.

Den tredje delen av Högdalens bibliotek är den tysta avdelningen med grupp- och studierum.

– Många i Högdalen är trångbodda och för att underlätta för bland annat studier kommer rummen att kunna bokas för att användas också utanför ordinarie öppettider.

– Biblioteket är ett tillgängligt bibliotek som bygger på att du ska klara så mycket som möjligt själv av att låna, lämna och söka men ändå veta att det finns personal som kan vägleda och inspirera, säger Lotta.

Besökarna

Precis som på Sture är det många nya besökare som slinker in i väntan på buss eller tunnelbana. Antalet besökare har också ökat med det dubbla på ett år. Särskilt gruppen ungdomar har ökat markant.

– Det är ett välbesökt bibliotek, berättar Lotta. Många använder det som mötesplats och många sitter en stund för sig själv och läser. Det fungerar verkligen som ett tredje rum och det är unikt. ■

Medier för folk i rörelse i Västra Götaland

Idén att placera bibliotek på platser där folk dagligen rör sig sprider sig över landet. I Västra Götaland finns olika långt gångna planer på bibliotek på resecentra i Älvängen, Lerum och Grästorp.

Text och bild: Helén Andersson

I både Älvängen och Lerum hänger idéerna ihop med utbyggnaden av infrastrukturen i regionen. I Älvängen planeras nytt resecentrum när pendelspåret är utbyggt. I Lerum har beslut fattats om ett nytt resecentrum, men byggstart dröjer i väntan på beslut om placering. Var det nya resecentret kommer att ligga är beroende av utbyggnad och sträckning av järnvägen.

I Älvängen diskuteras fortfarande om biblioteket har någon plats i nya resecentrum, i Lerum är beslut redan fattat att biblioteket ska finnas där.

Ändå är det i Älvängen de mest konkreta planerna finns.

Älvängen

Älvängen är ett samhälle längs E45 i Ale kommun drygt tre mil nordost om Göteborg. I Ale kommun finns fyra folkbibliotek och tre skolbibliotek.

I Älvängen finns idag ett kombinerat folk- och skolbibliotek som är beläget på ortens högstadieskola.

– Ett bibliotek i Älvängens centrum har länge varit ett önskemål från boende i Älvängen, säger Margareta Nilson, bibliotekschef på Ale bibliotek och initiativtagare

till diskussionerna om ett bibliotek på det nya resecentret. Nuvarande bibliotek känns otillgängligt för många där det ligger en bit upp i backen.

Margareta sitter med i en arbetsgrupp som skissar på ett nytt modernt bibliotek och kommunen har tillsatt en utredare som enligt Margareta säger att det är klart uttalat att kommunen vill ha ett bibliotek i Älvängens nya resecentrum.

Det ligger en skrivelse hos kommunstyrelse och ett beslut väntas under 2009.

– Vi måste bygga för framtiden och blir detta verklighet blir det invigning när resecentrum är klart den 12 december 2012, säger hon.

Pendelbibliotek

Margareta tror att det nya biblioteket blir ett läckert ställe. Själva stationen kommer att ligga på andra sidan motorvägen och övergången kommer att leda rakt in i nya resecentrum med en rulltrappa i princip rakt in i biblioteket.

Biblioteket ska vara ett pendelbibliotek där man satsar på moderna medier och med utökade öppettider anpassade till pendlarnas resor.

– Det finns tre intressenter till verksamhet i det nya huset, säger hon. Det är kyrkan, som idag bland annat har en omfattande ungdomsverksamhet, Folkets Hus som har idéer om en biograf och kommunen med biblioteket. Dessutom vill Västtrafik gärna se kommersiell verksamhet i huset.

Margareta ser hela resecentrum som en ny samlingspunkt för Älvängens invånare. Här ska man kunna droppa in på väg till eller från jobbet och låna en bok, ta del av ett föredrag eller bara ta en fika. Hon ser stora möjligheter till samarbete med övrig verksamhet i huset och hon ställer stora krav på de som ska jobba på biblioteket, det ska vara utåtriktade och nyfikna personer.

– Det ska inte vara ett traditionellt bibliotek, säger hon. Det ska vara något mycket mer.

Margaretas vision

Margareta tänker sig ett ganska litet bibliotek anpassat till pendlarens behov med modern litteratur, tidningshörna, ljudböcker och Mediajukebox.

– Och naturligtvis Rfid-teknik som underlättar för låntagaren att själv sköta sina lån, säger hon.

Det ska vara möjligt att låna en tidskrift för att ta med på tåget på morgonen och lämna tillbaka på kvällen.

Datorer med olika databaser ska ersätta uppslagsböcker och de fackböcker som finns ska vara av populär karaktär.

– För den som önskar annan litteratur ska vi självklart beställa från huvudbiblioteket.

Margareta, som förstås varit i Stockholm och besökt Sturebiblioteket, vill till skillnad från Sture satsa mer på barnen och hon tror att biblioteket i Älvängen kommer att fungera som ett bibliotek även för de som inte pendlar.

– Skolbiblioteksdelen måste finnas kvar där det ligger idag, på skolan. Men alla andra kommer att ha sitt bibliotek i resecentrum.

– Jag ser många möjligheter med ett bibliotek i resecentrum och jag kan bara hoppas att alla idéer tas tillvara om det blir verklighet, säger hon.

Lerum

I motsats till Älvängen har Lerum redan ett beslut om ett bibliotek på kommunens nya resecentrum. Kommunen har gett några arkitektbyråer parallella uppdrag att rita och har nyligen bestämt sig för att arbeta vidare med ett av förslagen. En första skiss på hur det nya resecentret RESUM skulle kunna se ut finns på webben och där läser jag att biblioteket kommer att finnas på två plan tillsammans med biograf, restauranger, föreläsningssalar och butiker.

När ett nytt resecentrum blir verklighet och ska börja byggas står däremot skrivet i stjärnorna. I kommunens beslut från den 25 mars 2009 läser jag att tidplanen för byggnadet i dagsläget är otydligt men att ett nytt resecentrum är en förutsättning för utveckling

av kommunens kollektivresande.

– Vi har ännu inte fått något uppdrag att börja planera för en flytt, säger Barbro Ahlberg bibliotekschef i Lerums kommun. Vad jag har förstått hänger det ihop med hur man kommer att lösa det med järnväg och spårdragnings.

Fördelar och nackdelar

Även om det inte finns något direkt uppdrag om en flytt har Barbro förstas funderat. Hon ser många fördelar med ett bibliotek som ligger i människors vardagsgångstråk. Hon tror att man lättare fångar de som annars inte känner till bibliotekets tjänster.

– Bibliotekets nuvarande läge är lite vid sidan om. Det händer nästan aldrig att någon bara tittar in av en slump, säger hon.

Idag fungerar Lerums bibliotek också som skolbibliotek för Lerums gymnasium och såväl lärare som elever har tillgång till biblioteket hela dagen. Barbro tycker det är synd om detta försvinner, men samtidigt kan hon se andra fördelar.

– Eleverna stannar ju sällan kvar efter skoltid. På ett bibliotek i resecentrum kommer de att tillbringa mer tid i väntan på pendeltåg och buss. Cafékulturen för ungdomar kan göra biblioteket till en mer attraktiv plats tror hon.

I kommunens beslut står det också att vuxenutbildningen tillsammans med biblioteket ska flytta till det planerade resecentrum och här ser Barbro nya möjligheter.

– Vi får helt enkelt organisera så att det fungerar och ha ett starkt samarbete med gymnasieskola och vuxenutbildning. Och jag kan ju inte sticka under stol med att det skulle vara roligt att få skapa något nytt utifrån dagens biblioteksbehov. Det är en utmaning och jättemycket jobb. Men kull!

Grästorp

I Grästorp är planerna på ett bibliotek i ett nytt resecentrum ännu i sin linda och bara ett av flera förslag som diskuteras. Biblioteket finns idag i otillgängliga lokaler och har länge haft önskemål om en bättre tillgänglighet.

Margareta Nilson hoppas på ett modernt och aktivt bibliotek när Älvängens nya resecentrum blir klart. -Det ska inte bli ett traditionellt bibliotek. Det ska bli något annat, en samlingspunkt där du kan droppa in efter jobbet och låna en bok, gå på en föreläsning eller delta i en bokcirkel.

Biblioteket ligger nära tåg- och busstation och det finns redan ett litet kommunägt café i stationsbyggnaden.

– Min idé är att slå ihop dessa verksamheter, berättar Åsa Hult, projektledare i Grästorp kommun. Jag kan tänka mig ett resecentrum med bibliotek, café och trafikinformation. Ett ställe man kommer att vistas i när man väntar och ett ställe som har öppet också efter klockan 16.00 säger hon.

Design med omtanke är kontaktade och i december ska Åsa lägga fram sin projektplan för kommunförvaltningen. Sedan är det dags att kontakta arkitekt och förhoppningsvis påbörja ett arbete.

– Kommunalsrådet tycker i alla fall det är en spännande idé, berättar Åsa och håller tummarna för ett nytt resecentrum i lilla Grästorp. ■

Årets bibliotek

Ett penseldrag över ett vitt ark. Små händer tar stöd. En skala mellan brunt och svart bildar en lekfull symfoni. Den ena teckningen efter den andra sprider ut sig över en golvplätt i entrén på Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

– Vi har mycket programverksamhet. Det kan vara teater, dansare eller skådespelare som går runt på avdelningarna. Det kan hända här i entrén, på rummen eller avdelningen. En stor del av vardagen handlar om olika kulturhändelser, berättar Karin Graube, bibliotekarie på BUS-biblioteket.

Konstverkstad

Mohammed al Tawil lyfter upp en hand full med färg. Pappa Kosai ler och hämtar en bit papper. Mohammed har blivit opererad och har varit på ett återbesök. På väg tillbaka har de stannat till i entrén där det är konstverkstad för barnen. Just denna dag är det konstverkstad med konstnären Malin Bogholt. Hon är en av alla kulturarbetare som i dag utgör en nästan självgående del av bibliotekets verksamhet. Under åren 2005 till 2008 genomfördes det så kallade BUSKUL-projektet. Ett projekt som i stora drag handlade om att etablera kulturen som en del av den läkande processen.

Viktig inspiration

– Projektet har varit en viktig inspiration. Det har gett oss en grundläggande trygghet och vi kan på ett bättre sätt motivera vår verksamhet. Genom BUSKUL har vi också byggt upp ett kontaktnät med teatergrupper, konstnärer och andra kulturarbetare i regionen. Det rullar av sig självt och nu kontakter de själva ofta oss om de har en lucka i sina repertoarer, säger Karin.

Bakom lekskeppet i entrén står den instickade sjukhussängen, som var en skapelse till montern på förra årets bokmässa. Nu står den som en markör för BUS-biblioteket.

– Den sticker helt klart ut och vi brukar ha lite information om vad som händer liggande på sängen, säger Karin när hon samlar ihop grejerna efter dagens aktivitet och rullar tillbaka sängen.

Nära samarbete

Själva biblioteket ligger ihop med lekterapi i sjukhusets bottenplan. Genom åren har man också utvecklat ett nära samarbete.

– Det är viktigt med samarbete med andra yrkesgrupper. Vi har lärt oss mycket av hur de jobbar på lekterapi, om hur viktigt det är att barnen blir sedda och bekräftade. Vi brukar bland annat dela ut låtsasbiljetter till barnen på avdelningarna när det händer något, så de ska känna sig inbjudna, säger Karin.

Anpassat utbud

I biblioteket har man medier som i de flesta andra folkbibliotek, böcker, filmer och musik. Men utbudet har samtidigt anpassats en del för att spegla den verklighet biblioteket befinner sig i.

– Vi försöker anpassa medierna för dem som är sjuka. Vi satsar inte direkt på stora tegelstenar som ingen orkar läsa, berättar Börje Sik och visar att man också kan låna lite mer udda saker för att kanske piffa upp

BUS-biblioteket är ett kulturhus i miniatyr. Här fylls dagarna med aktiviteter samtidigt som bokvagnen har sin givna rond. Mamma Ntisar hjälper sonen Kovan under en målarverkstad i entrén till Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus. Karin Graube (th) på BUS-biblioteket hoppas deras verksamhet kan ge ringar på vattnet.

sitt rum på avdelningen. En ljusslinga eller en raketlampa med bubblor.

Boken kommer

Naturligtvis är det inte alla som kan ta sig till biblioteket. På BUS-biblioteket har man en sin egen variant på "boken-kommer". Varje dag går någon från biblioteket bokvagns-ronden uppe på de olika avdelningarna. Ronden är också ett sätt att tipsa om vad som är på gång, om det är en föreställning eller någon aktivitet planerad.

Hoppas så ett frö

Sjukhuset utgör i viss mening ett tvärsnitt av samhället. Alla kan bli sjuka, oavsett bakgrund. På så vis når man också barn och ungdomar som kanske inte annars skulle ta sig till ett bibliotek. BUS-biblioteket försöker vara något av ett kulturhus i miniatyr. Genom att bejaka det friska med kulturens olika uttrycksformer hoppas man kunna vara en helande kraft. Man vill också inspirera till att kultur blir en del av vardagen utanför dessa väggar.

– Vi hoppas vi kan så ett frö och att de som är här tar med sig konsten, dansen eller läsningen när de lämnar sjukhuset, säger Karin Graube. ■

Biblioteket på Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus ligger ihop med lekterapi. Det har gett ingångar till ett bra samarbete med andra yrkesgrupper.

Bästa bussen

2009 års bästa bokbuss är Internationella bokbussen i Göteborg. Internationella bokbussen får utmärkelsen Årets bokbuss av Svensk Biblioteksforening bland annat för att den är en bra förebild med en flexibel verksamhet som når ut i samhället och visar nya möjligheter att nå angelägna målgrupper.

Text och bild: Helén Andersson

Det är en grå och regnig onsdag i november och bokbussen har just parkerat på sitt vanliga ställe nära Rannebergens centrum i Göteborg. Vid hållplatsen står fyra personer huttrande och väntar i blåsten.

– Tre stammisar och en ny, konstaterar Mirjam Önner nyfiket medan bussen parkerar. Mirjam är bibliotekarie och projektledare för Internationella bokbussen. Hon berättar att det är många som besöker bussen varje vecka och att bussen är så mycket mer än ett bibliotek.

– Bokbussen fungerar verkligen som en mötesplats där grannar pratar med varandra och vi har många trogna besökare i alla åldrar och av alla nationaliteter.

En av de trogna besökarna som väntat har klivit på bussen och hittat vad hon sökte.

– Borta med vinden...Jag grät till den en gång. Nu vill jag gråta en gång till, säger kvinnan på melodisk finlandssvenska och håller upp DVD-filmen.

Hon berättar att hon besöker bussen varje vecka och jämför servicen på bokbussen med servicen i en klädbutik.

– Personalen är aktiv och frågar vad jag söker. De känner mig och mina läsvanor och vi pratar om allt.

Internationella bokbussen i Göteborg är Årets bokbuss. Bussen kommer lastad med ett potpurri av sådant som hör ett bibliotek till representerat på svenska, engelska, finska, spanska, serbiska, kroatiska, bosniska, arabiska, persiska, turkiska, thailändska, kurdiska och somaliska.

Bokbussen

Internationella bokbussen kommer lastad med böcker, filmer och musik på femton språk och till 50 hållplatser runt om i Göteborg varje vecka efter en fast turlista. Göteborgs stadsbibliotek hoppas att de med satsningen på bussen ska nå den femtedel av göteborgarna som har ett annat modersmål än svenska.

– Det har visat sig att särskilt invandrarkvinnor håller sig i sina stadsdelar och inte åker in till Stadsbiblioteket eller ens till sitt närmaste bibliotek, och då fyller bokbussen en jätteviktig funktion, säger Mirjam Önner. Här finns allt samlat på en liten och överskådlig yta och vi hoppas att bokbussen bara är ett första steg till ett besök på andra bibliotek i framtiden.

Idén till Internationella bokbussen föddes under förberedelserna inför mångkulturfåret då Göteborgs stadsbibliotek gjorde en undersökning bland invandrade göteborgare om vad de hade för behov av kulturinstitutioner. Undersökningen visade att det var bibliotek och framförallt böcker om vardagslivet på det egna språket som stod högt upp på önskelistan, läkarböcker, kokböcker, böcker om barnuppfostran och liknande. Samtidigt hade Stadsbiblioteket länge funderat på en utveckling av bokbussarna och idén till en Internationell bokbuss var född. Mirjam anställdes som projektledare och arbetet med att förvandla den elva år gamla bussen till en internationell buss påbörjades.

– Vi började med att fylla hyllorna med de tolv vanligaste språken, berättar Mirjam. Efterhand har vi utökat med de mest efterfrågade språken.

Femton språk

Det speciella med Internationella bokbussen är just det internationella arbetet och satsningen på den del av befolkningen som har ett annat modersmål än svenska. Bussen har inga extra anslag men Mirjam upplever aldrig att det är problem att få det material de vill ha. Förutom att det kan vara svårt att få tag

i litteratur på vissa språk eftersom inköpsgången kan vara omständlig.

– En bok på somaliska kan ibland ta två år innan vi får.

Göteborgs stadsbibliotek har över 60 språk i systemet så Mirjam upplever att det finns något för de flesta. Och finns det inte köps det in eller lånas från Internationella biblioteket.

Allt kan förstås inte åka med på bussen men man försöker visa något på varje språk.

– Till exempel somaliska, berättar Mirjam. Det har ju bara funnits som skriftspråk i 30 år så det finns ju inte så jättemycket litteratur, men vår poäng är att visa att det ändå finns och att vi kan få fram mer om det behövs.

I exemplar räknat är det övervägande svensk litteratur i bokhyllorna och förstås mycket lexikon, språkkurser och lättlästa böcker. Ofta hittar man de lättlästa böckerna också på något av de andra språken så att läntagaren kan läsa parallellt.

I bussen finns också böcker från andra världsdelar än Europa och USA översatta till svenska. Det är böcker för dem som inte kan läsa på originalspråk och böcker som har visat sig vara väldigt populära.

– Storläsarna får oväntade, nya favoritförfattare, berättar Mirjam.

Förskoleurer och skolprojekt

Mirjam och busschauffören Carina Björs kommer precis från en runda bland några förskolor i de norra stadsdelarna och det är fullt ös på dessa turer berättar de.

– Det är 54 förskolor som får besök av bokbussen och vi lånar ut enorma mängder böcker på dessa turer.

Detta är en utveckling av Internationella bokbussen och en medveten satsning som slagit väldigt väl ut. Istället för att köra en längre tur kör nu bussen så kallade förskoleurer alla förmiddagar i veckan och sina vanliga turer mellan halv tre och åtta på kvällen. Närheten underlättar för förskolorna som slipper åka iväg med barnen till ett bibliotek och förskolepersonalen har märkt en jät-

testor skillnad på barnens språkutveckling sedan de börjat låna och läsa mer.

– Vi jobbar tvåspråkigt, berättar Mirjam. Personalen kan låna Alfons, Pettson eller vad de vill på svenska och får motsvarande bok på ett annat språk. Möjligheten till ett språk gör ju att integrationen går bättre. För barnen är detta extra viktigt eftersom de lär sig sitt modersmål först och sen svenska, och tyvärr påpekar hon, är det inte många som jobbar på förskolorna här ute som kan andra språk än svenska.

– Vi hoppas ju också att barnen tar med sig böcker hem och att blir det ett sätt att få föräldrarna att förstå att det finns böcker för alla på biblioteket.

Förutom förskoleturen ingår Internationella bokbussen i några olika skolprojekt där Mirjam arbetar tillsammans med barn och läsning på olika sätt. Det kan handla om att de tillsammans läser en bok och pratar om den och att en berättare och en estradpoet kommer och inspirerar till eget berättande och skrivande.

– På Internationella skolan i Gårdsten läste jag tillsammans med en nia förra terminen Resan som började med ett slut av Zulmir Becevic. Den handlar om en pojke som kommer till Sverige från Bosnien när han är tolv, om hur det var att fly och hur det är att bo i Sverige. Och just nu jobbar vi med en 3-5:a på Råvebergaskolan i Lövgärdet.

Bostadsbolaget och lördagsprogram

Internationella bokbussens 50 hållplatser har under hösten utökats till att också varje lördag besöka områden där Bostadsbolaget har hus. Bussen stannar på nio olika platser och poängen är dels att Bostadsbolaget får användning av sina kulturpengar och dels att bokbussen marknadsför sig.

– Vi når ju ut till väldigt många som kanske inte har möjlighet att komma till vare sig stadsbiblioteket eller bokbussen under vardagarna. Det är också ett jättebra sätt att visa vad ett bibliotek är, tycker Mirjam.

Under hösten startade bussen också sär-

skilda program med olika tema varje lördag. Till exempel informerade Bostadsbolaget några lördagar om hur man skyddar sig från brand, till jul blir det julpyssel och under våren några lördagar på så olika teman som balkongodling, om olika sätt att lyssna på böcker och en Antikrunda.

– Antikrunda har vi provat förr och det är jättekul, tycker Mirjam. Det är välbesökta dagar och vi vet att just den dagen fick vi många nya låntagare.

Populär buss

Mest välbesökt är turen runt Angered och Biskopsgården. Hållplatsen i Gårdsten är den allra populäraste med upptill 50 besökare under den timme bussen stannar. Det är framförallt barn som kommer, men också många vuxna. Man skulle ju kunna tro att vädret spelar roll när det gäller antal besökare, men Mirjam berättar att varken skyfall eller hetta håller besökarna borta.

– Vi kompletterar de stadsdelsbibliotek som finns och vi har medvetet valt platser att stanna på som ligger lite längre bort.

Mirjam är glad och stolt över utmärkelsen Sveriges bästa bokbuss.

– Vår verksamhet är viktig, säger hon. Och vad kul det är att den har blivit så bra!

Samma dag hon fått veta att bussen fått utmärkelsen bjöd hon på godis i bussen och berättade att de blivit årets bästa bokbuss. Men för låntagarna var det inget konstigt.

– Ja, det är väl självklart, var deras kommentar. ■

Mirjam Öner och Carina Björs är glada för priset och nöjda med verksamheten på bokbussen. Utmärkelsen firade de med att dela ut godis till låntagarna, festligheter vid prisceremonin och en god middag.

FAKTA

Den svenska bokbussverksamheten har funnits i över 60 år.

Svensk Biblioteksförning instiftade priset Årets bokbuss år 1998 i samband med att bokbussverksamheten i Sverige då fyllde 50 år. Vinnaren av Årets bokbuss får ett vandringspris som är en modell av den första bokbussen i Sverige.

Internationella bokbussen i Göteborg får 2009 års utmärkelse med motiveringen: "Internationella bokbussen är en angelägen satsning för att nå medborgare som har ett annat modersmål än svenska. Under de två år som den Internationella bokbussen har funnits har kreativa metoder använts för att nå dessa målgrupper i förorterna, bland annat genom samarbete med ett lokalt bostadsbolag och via ett ungdomsprojekt. Med hjälp av böcker och andra medier på många språk har man nått nya grupper och inspirerat både vuxna och barn till läsupplevelser. Internationella bokbussen är en bra förebild på flexibel verksamhet som når ut i näringslivet och som visar nya möjligheter att använda bokbussar för att nå angelägna målgrupper."

Meröppet bibliotek i Veberöd

Lust att låna en bok klockan nio en söndagkväll? Fullkomligt omöjligt. Om du inte bor i Veberöd förstås. Här är biblioteket öppet till klockan tio alla kvällar i veckan, trots att personalen går hem flera timmar tidigare.

Text och foto: Tove Eriksson

En mack, en liten Coopbutik och en pizzeria. En rondell, en liten vit kyrka på en kulle och bredvid den – biblioteket i en modern röd tegelbyggnad. Veberöd i Lunds kommun är inte stort, men orten fick mycket uppmärksamhet i både lokala och rikstäckande medier när man öppnade Sveriges första obemannade bibliotek här i början av november förra året.

– Fast vi tycker att meröppet är ett bättre ord än obemannat. Vi vill att man ska höra att det handlar om en utökad service, inte tvärtom. Personalen är ju fortfarande här lika mycket som tidigare, säger bibliotekarien Sara Mauritzon.

Besökaren sköter sig själv

Efter att hon och hennes kollegor har gått hem för kvällen, så kan låntagare ändå besöka biblioteket fram till klockan 22. Det som krävs är bara att man är över 18 år och har gjort en särskild registrering. Man kommer in i lokalerna genom att sätta sitt finger i en fingeravtrycksläsare vid dörren och där efter trycka in en pinkod. Det fungerar också med lånekort istället för fingeravtryck. Alla böcker i biblioteket är RFID-märkta. In- och utlåning sköter besökarna själva i en automat, även här med hjälp av sitt fingeravtryck eller lånekort.

Ettårig försöksverksamhet

Det meröppna biblioteket i Veberöd är ett försök som ska pågå under ett år. Bakgrunden är önskemål som kom fram i planeringen av den nya stadsdelen Brunnshög i Lund. Stadsdelens första etapp, med bland annat bibliotek, ska vara klar 2014. När man frågade folk om hur de ville att stadsdelens framtida bibliotek skulle se ut så var generösare öppettider det som hamnade högst på listan.

Att den ettåriga försöksverksamheten hamnade i just Veberöd berodde på att både byalag och bibliotekspersonal här var positivt inställda.

Digert program

Redan idag är Veberöds bibliotek, som är ett integrerat folk- och skolbibliotek, en spännande mötesplats med ett digert program av evenemang riktade till olika målgrupper. En handskriven skylt vid entrén berättar om ett kommande besök av en tatuering och en dataspelsdesigner som ska berätta för intresserade ungdomar om sina yrken. Ett annat exempel är en cafévecka med programpunkter som sagoläsning, seniordag och föredrag om rättvisemärkt.

– Alla i personalen tycker om när det händer saker här. Vi vill inte ha ett tyst bibliotek, säger Katarina Skoog, som menar att

För att besökarna ska ha lättare att hitta i hyllorna när bibliotekarierna inte finns på plats har Katarina Skoog och hennes kollegor gjort nya, färgglatt illustrerade ämnesskyllar.

(tv) Cecilia Spångberg hjälper sin morfar Håkan Hallander att kopiera noter. Han tycker att det är bra att kunna besöka biblioteket lite senare på kvällen än man kunde tidigare. - På dagarna är det ibland kärvt att hinna med, säger han.

(th) Det är första gången Minna, Moa och Max Svalenius besöker biblioteket när inte bibliotekarierna är där. De tycker det är häftigt att de är nästan ensamma där.

kvällsöppet bidrar till att göra biblioteket mer levande.

- Det ger en positiv bild. Folk blir nyfikna och det har faktiskt redan lett till att vi har fått flera nya låntagare, säger hon.

Många registrerade

När Framsidan besöker Veberöd har det gått drygt en vecka sedan biblioteket började ha meröppet och många låntagare har hunnit registrera sig. Enligt statistiken har 21 av dem hittills besökt biblioteket kvällstid. Men den faktiska besökssiffran är förmodligen högre än så eftersom fler kan gå in på en persons inloggning, säger Katarina Skoog.

- Föräldrar kan ta med sina barn till exempel. Men det är den som har loggat in som har ansvar för dem som följer med.

Det tycker besökaren Chris Köhler låter bra. Hon är på väg ut med tre tjocka nylånade romaner under armen och Katarina Skoog har just visat henne hur hon ska göra för att komma in kvällstid.

- När jag hörde talas om det meröppna

biblioteket blev jag lite orolig att busiga ungdomar skulle komma hit och förstöra vårt fina bibliotek. Så jag är glad att höra att det är 18-årsgräns. Jag följer gärna med mina barn om de vill gå, säger hon.

För henne passar det utmärkt med kvällsöppet, eftersom hon jobbar oregelbundna tider och som många andra Veberödsbor är pendlare.

- Många kvällar är jag inte hemma förenio. Nu kan jag besöka biblioteket oftare, säger hon.

Minska risken för skadegörelse

Chris Köhler är inte ensam om att oroa sig för det omtyckta biblioteket. Personalen har fått en hel del reaktioner på beskedet att det nu står obevakat på kvällarna.

- En del har sagt att "oj, vilken tillit ni har till Veberödsborna!". Andra tycker snarare att vi är naiva, säger Sara Mauritzon och ler. Och, det är klart, vi tycker mycket om vårt bibliotek och trivs så bra här. Man vill ju inte att någon ska förstöra det.

- Visst hade man de tankarna i början, fortsätter Katarina Skoog. Tänk om någon kommer hit och sprayar graffiti i hela lokalen eller stjälar böcker! Men vi hoppas och tror att det kommer att gå bra.

För att minska risken för skadegörelse så uppmuntrar bibliotekarierna Veberöds nattvandrare att registrera sig som meröppetlångtagare och påminner dessutom föreningar och grupper om att de nu kan träffas på biblioteket även kvällstid.

- I onsdags var det ett gäng som hade kvällskurs här. Det är bra för då står inte biblioteket tomt. Samtidigt utnyttjas det som det öppna rum det nu ska vara, säger Katarina Skoog.

Sara Mauritzon berättar om att flera låntagare redan har kommenterat att de tycker att det ser så trevligt och mysigt ut när de åker förbi på kvällen och ser att det är liv och rörelse inne på det upplysta biblioteket.

- Det är precis så vi vill att biblioteket ska vara ett lysande hjärta mitt i Veberöd, säger hon.

Nya skyltar underlättar

Meröppetsatsningen har krävt en del förändringar i biblioteket, som nytt larmsystem och nya rutiner för vad som ska låsas och plockas undan. För att besökarna ska hitta även när personalen inte finns där och kan svara på frågor, så har man också satt upp nya skyltar. I taket hänger nu skyltar som visar vägen till avdelningarna för faktaböcker, vuxen, barn och tonår. På lite mindre textade ark på hyllorna står det var man kan hitta böcker i kategorin ”idrott, lek och spel” eller ”dinosaurier och vilda djur”, till exempel.

Vi har fått flytta på en del böcker för att det ska bli lättare att hitta. Vanliga människor förstår ju inte alltid bibliotekssättet att sortera böckerna. Till exempel har vi slagit ihop medicin och psykologi och kallar det ”kropp och själ”, säger Sara Mauritzon och visar den laminerade hyllskylten.

Känns lite ovant

Klockan har blivit fem minuter i fem och det börjar bli dags att gå hem för bibliotekarierna. Två dagar i veckan slutar de klockan fem, tre dagar klockan sju och på lördagar klockan ett. På söndagar, då biblioteket normalt har stängt, är det nu öppet men obemannat, mellan tio på förmiddagen och tio på kvällen.

Cecilia, nu stänger vi, ropar Katarina Skoog till en flicka som sitter och bläddrar i en bok i en fåtölj.

– Jag är här med morfar, svarar flickan och pekar mot en man i skägg som står och kopierar noter.

Då är det okej att stanna. Morfar, som heter Håkan Hallander, har nämligen registrerat sig.

– Jag var nog först av alla, säger han och småskrockar.

Noterna han kopierar är en symfoni av Telemann till den lokala kammarensemblen Hallonblom, där han själv spelar kontrabas. – Vi har faktiskt spelat här på biblioteket ett par gånger, berättar han. Det är praktiskt nu när jag kan komma och kopiera noter och lämna böcker på kvällen, för på dagarna är det ibland kärvt att hinna med, säger han.

För att komma in i biblioteket under meröppet-tiderna använder man sig av sitt fingeravtryck eller lånekort. Även här i in- och utlåningsautomaten fungerar det med fingeravtryck.

Även för barnbarnet Cecilia Spångberg, som är tolv år och bokslukare, är det bra med meröppet. Hon är ofta på biblioteket efter skolan och en gång blev hon inlåst på kvällen.

– Hon satt så tyst i ett hörn, försjunken i en bok. Jag såg henne inte så jag låste och gick. Skulle det hända nu så skulle hon komma ut i alla fall, säger Katarina Skoog och skrattar.

Hon och Sara Mauritzon plockar undan kassan, läser sitt arbetsrum och säger hejdå. Snart är också Håkan och Cecilia på väg med noterna i en prydlig mapp.

En ung kille som sitter och läser tidskriften Cinema i en soffa är nu den ende som är kvar. Han heter Oskar Thorstensson och tycker att det känns lite ovant.

– Det blev så tyst. Det är första gången jag är här när bibliotekarierna har gått. Men känns bra att kunna vara kvar. Jag tror att det är bra att de provar i liten skala först, i en liten by som Veberöd. I storstan hade det nog blivit för mycket folk, säger han.

Coolt och mysigt

Plötsligt blir det lite mer fart. Tre barn i täckjackor och rejäla skor kommer in och spring-

er från hylla till hylla och tittar på böcker och filmer. Deras mamma, Annica Nilsson, hyssjar lite försiktigt. Barnen är ofta på biblioteket, men det är första gången hon tar med dem på kvällen och de är uppspelta över att få vara där nästan ensamma.

Sexåriga Minna blir glad över att hitta en bok om en flicka som heter likadant som hon, ”Minna hoppar höjdhopp”. Åttaåriga Max hittar snabbt en faktafilm om tigrar som han vill låna och storasyster Moa, som är elva, kilar in i rummet som är märkt med skylten 9-12 år.

– Det är ett fint bibliotek och jag tror att många fler kommer att utnyttja det nu, säger Annica Nilsson. Själv läser jag till distrikts-sköterska och ser fram emot att kunna sitta här och plugga i lugn och ro på kvällen.

Och hur låter då barnens omdöme om det meröppna biblioteket?

– Det är coolt, säger Moa.

– Coolt? Jag tycker det är mysigt och roligt också, säger Max. ■

Den binära verkligheten

Striden om vår uppmärksamhet är hård. I dagens binära flod är informationsflödet till synes oändligt. Det skapar ett behov av att hålla sig flytande. Inte minst det digitaliserade kulturarvet måste uppmärksammas och närma sig användarna. Pelle Snickars, forskningschef på Kungliga biblioteket, pratade om binära flöden och digitala trender på INFO-trender.

Text: Fredrik Swedemyr

– Inom ABM-sektorn talar man om att mellan 90-95 procent av det material man ställer upp på hyllorna aldrig kommer att användas. I den digitala domänen är det omvänt. Det är få klipp på YouTube som har under tio visningar, säger Pelle Snickars.

Ständigt online

Även om det på dagens webb finns ett utrymme för alla intresseyttringar, enligt den långa svansens logik, så pågår det samtidigt en kamp om vår uppmärksamhet. Google har inte minst förstått detta och finansieras till stor del av antalet annonsklickningar på deras sidor. Snickars talar om att vi idag lever i något av en uppmärksamhetsekonomi. En ekonomi där varor och tjänster i viss utsträckning får sitt existensberättigande genom graden av uppmärksamhet.

Snickars talar vidare om den digitala domäns utveckling mot vad den amerikanska sociologen Dalton Conley kallar för ”The Elsewhere Society”. Det handlar om vårt nu skapade behov av att vara ständigt uppkopplade. Vi kan äta lunch, läsa mejlen i mobilen och chatta med kompisar på andra sidan jorden på samma gång.

Pelle Snickars pratade om binära flöden och digitala trender på konferensen INFO-trender som anordnades av SFIS. FOTO: Kungl. biblioteket/Joachim Lundgren

Delandets kultur

Webben är, enligt Snickars, en delandets kultur. Digitala kopior, vare sig det handlar om texter, ljudfiler, bilder eller videoklipp, delas mellan olika enheter och användare i den binära floden till en distributionskostnad som närmar sig noll. Samtidigt sker det en utveckling mot fler betaltjänster på nätet. I medievärlden har man sedan länge pratat om tidningarnas död i förhållande till webbens framfart.

– Det är egentligen helt fantastiskt att jag kan gå in och läsa New York Times teknikbilaga helt gratis på nätet. Den stora mediemongulen Rupert Murdoch har sagt att nu är det slut med gratiskulturen online. Nu ska man börja ta betalt. Även Stampen i Göteborg har kommit med liknande uttalande. Det nya landskapet bryts upp och man försöker idag hitta andra möjligheter att utveckla tjänster och på olika sätt tjäna pengar i den digitala domänen, säger Pelle Snickars.

Nya sökgrepp

I detta ständigt växande binära landskap av information och tjänster, handlar mycket om

sökning. Snickars nämner YouTube som ett exempel på den näst största söksajten om man mäter antalet sökningar. YouTube är också ett uttryck för en rörelse från en text-baserad sökning till en sökmetod där man helt enkelt klickar sig vidare i en lista över relaterade klipp.

– Man ska inte dra för stora växlar på det här. Men kanske främst en yngre generation hittar andra sätt att söka och generera information, säger han.

Nå ut

Att allt mer av både information och kulturarv hamnar i den digitala domänen är ett faktum. Något banalt, kan det tyckas. Men samtidigt pekar Pelle Snickars på att det fortfarande finns ett motstånd inom ABM-sektorn att ta till sig den digitala utvecklingen.

Han har tidigare argumenterat i Svenska dagbladet för Googles gigantiska bokscanningsprojekt. Inte minst som man från ofentligt håll inte kommer i närheten av de resurser som Google plöjt ner i sitt projekt. Att tillgängliggöra och använda material på olika sätt blir en allt större del av webben. Genom så kallad ”Data mining” kan man bygga tredimensionella virtuella modeller av olika fysiska platser med hjälp av tusentals digitala bilder som flyter runt i den binära floden. Snickars tar tyska Bundesarchiv som exempel på hur man kan tillgängliggöra sitt kulturarv. Bundesarchiv har distribuerat stora delar av sitt bildmaterial via Wikimedia Commons. På så vis har man också förflyttat sig till en arena som når fler användare.

– Man bör aktivt söka upp användarna. Det är uppmärksamheten som genererar anslag. Det finns ingen poäng med att lägga sitt material på en server i Humlegården om det inte används, säger Pelle Snickars. ■

Skilda världar

Litet intresse för forskning på bibliotek

Forskning och folkbibliotek är två skilda världar som har svårt att mötas. Det konstaterar litteraturforskaren Gunnel Furuland efter att under våren ha besökt länsbibliotek runtom i landet i jakten på idéer till framtida forskning.

Text: Tove Eriksson

Att forska kring skönlitteratur för vuxna med utgångspunkt i folkbibliotekens verksamhet och samlingar är ett sätt att främja läsandet. Det var tanken bakom det projekt som Näfs, Nätverket för skönlitteratur på biblioteken, initierade förra året och som vi skrev om i Framsteget 24.

Dålig respons

Genom att skapa en idébank med möjliga forskningsfrågor av lokal karaktär hoppades man kunna förse studenter och forskare, exempelvis på bibliotekshögskolor, med stoff för fördjupning i skönlitteraturen.

Gunnel Furuland, litteraturforskare och medlem i Näfs styrgrupp, skickade ut frågor till landets läns- och regionbibliotek för att inventera forskningsbehov- och uppslag i just deras område. Hon ville också veta vad som var på gång i respektive län när det gäller skönlitteratur för vuxna.

– Responsen var ganska dålig. Bara fem av landets läns- och regionbibliotek svarade, säger Gunnel Furuland.

Detta fåtal besöktes dock och under Näfs årsmöte i november redovisade Gunnel Furuland resultatet.

– Jag fick intrycket att man är lite rädd för att forskningen är för teoretisk och verk-

lighetsfrämmande. Det har kommit uppslag från läsande och intresserad bibliotekspersonal, men det är sällan de personer som anslår tonen i den nutidsfixerade debatten. Det finns en stress att hänga med i det nya mediesamhället, säger hon.

Intresse för skönlitteratur

Men trots en viss skepsis mot litteraturvetenskaplig forskning i biblioteksvärlden, så resulterade Gunnel Furulands besök i ett antal konkreta uppslag. Hos Länsbibliotek Sörmland föreslog man till exempel forskning på Harald Gripe och hans konstnärskap. I Dalarna framkom förslaget att låta Gagnefs bibliotek bli ett experimentbibliotek när det gäller gallring av magasin och ett föräldrat bokbestånd. I Jönköping har man en profilerad verksamhet kring noveller och invigde nyligen Café Novellen. Här kom förslaget att skapa en databas med kända noveller.

– Jag har sett många tecken på att det finns ett intresse och engagemang för skönlitteratur ute på länsbiblioteken. Trots problemen med att få bibliotek och litteraturforskare att mötas så tycker jag att de fem resorna har varit värda mödan, avslutar Gunnel Furuland. ■

Ett lyft för den mångspråkiga verkligheten

Medvetenheten om den mångspråkiga verkligheten behöver lyftas. Ett nytt projekt ska ge biblioteken ökad kunskap. Genom goda exempel och utbildning av personal hoppas man kunna utveckla biblioteket som interkulturell mötesplats.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

– Jag tycker det handlar om bibliotekens framtid. Vad vi ska ha lokalerna och verksamheten till. Det handlar inte bara om att utveckla biblioteken i områden med många kulturer, utan även de som inte ligger i dessa områden. Vårt huvudbibliotek är också en interkulturell mötesplats. Jag tror det är bra att få den här inputen, säger Kerstin Josefsson på Dalabergs bibliotek i Uddevalla.

Hon är en av 20 deltagare i den så kallade expertgruppen i projektet Det mångspråkiga biblioteket – utveckling av interkulturella mötesplatser. Gruppen består av bibliotekspersonal från olika delar av regionen och utgör ett slags nav i projektet, som drivs av Kultur i Väst Regionbiblioteket.

Mellanrubrik

Tanken är att ge deltagarna verktyg för metodutveckling och bidra till en kompetenshöjning. Projektet finansieras av Europeiska socialfonden – ESF och pågår i 18 månader. Bland annat ska man genomföra olika studiebesök och bidra till fördjupade kunskaper kring de strukturer som påverkar den mångspråkiga biblioteksverksamheten. Genom att förankra denna kunskap är förhoppningen sedan att det ska ge ringar på vattnet och bidra till en större medvetenhet kring de behov som möter dagens och morgondagens bibliotek.

– Under den här perioden ska vi reflektera

över det arbete som görs och prova olika metoder. Vi vill visa att det är så mycket mer än att skicka runt böcker på andra språk. Det gäller att arbeta kvalitativt. Det görs mycket bra arbete och med det här vill vi också sprida goda exempel, säger Lisbeth Stenberg, som tillsammans med Ingrid Atlestam driver projektet.

Mellanrubrik

I sin helhet ska man under projektiden genomföra fem olika moment. Expertkursen är det första momentet, som inleddes under Bok & bibliotek. Utöver detta har man även planerat ett moment kring genus och interkulturalism, samt ett block med kulturpedagogik. I ett fjärde moment ska man presentera goda exempel, troligtvis på IFLA-mötet, men definitivt på nästa Bok & bibliotek 2010. Det hela avrundas under 2011 genom att man vid två tillfällen och på fyra olika platser i regionen arrangerar interkulturella inspirationsdagar. Syftet med dessa träffar är att man i bred samverkan med lokala aktörer, inom både folkbildning, skola och olika delar av kulturlivet, ska försöka påverka attityderna om den mångspråkiga verkligheten. Inte minst vill man få till en attitydförändring kring att det måste få kosta pengar om biblioteken på allvar ska utgöra en interkulturell mötesplats.

– Det är viktigt utifrån två perspektiv.

Dels kan vi visa vikten av att ha kontakt med sitt eget språk och den egna kulturen, genom böcker, Internet eller annat. Men sedan är också verksamheter som språkcaféer eller datakurser vägen in i det svenska samhället. Man får språket och koderna. Det är viktigt att betona det tvådelade. Någon som läser kemi eller fysik på svenska behöver kanske en bok på det egna språket eller ett lexikon på arabiska. Det kanske kostar lika mycket som att köpa in tio CD-skivor och det ger inte samma utslag i lånesiffrorna. Men allt handlar inte om utlåningsstatistik och kvalitativt arbete måste få kosta, säger Ingrid Atlestam. ■

FAKTA

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Europeiska socialfonden (ESF) är det främsta verktyget för Europeiska unionen när det gäller att finansiera de strategiska sysselsättningspolitiska målen. Den syftar till kompetensutveckling och att skapa ökade möjligheter till arbete. Tanken är att fonden ska hjälpa EU-länderna att göra Europas arbetskraft, företag och institutioner bättre rustade att möta nya globala utmaningar.

En mission för äpplen

Kultur i Väst Regionbiblioteket sprider kunskap kring Äpplehyllor i Ryssland och på Balkan. Det är ett internationellt arbete som har pågått under de senaste tre åren. Nu har denna mission fått ny fart. Konsulenterna Malin Koldenius och Eugenia Granat besökte nyligen Balkan. Läs om två dagar i staden Kraljevo i Serbien.

Text och foto: Eugenia Granat

Kraljevo är en liten stad och man kan promenera från hotellet till biblioteket som ligger vid ett torg i centrum. I samma hus finns stadens enda bank och mitt emot ligger rådhuset. Bibliotekets största problem är att det ligger på andra till fjärde våningen utan hiss. Men bibliotekschefen Dragana Tipsarevic visar oss på en vägg på bottenvåningen

– När ni kommer hit nästa år då finns det en dörr till hissen här, säger hon.

Barnavdelningen är helt fantastisk – stor, ljus, med många stora mångfunktionella ytor. Idag invigs en barnvecka på biblioteket, därför det är mycket folk i lokalen, både barn i olika åldrar och vuxna.

– Vi inviger barnens vecka idag, säger avdelningschefen i sitt tal, men egentligen är alla veckor barnveckor på vårt bibliotek.

Det känns att barnen är välkomna och att de trivs här. Ovanför ingången till barnavdelningen hänger en skylt: Jag har mamma, pappa, bror och syster och mitt folkbibliotek (det rimmar på serbiska).

Sagostunder

Biblioteket har ett eget bokförlag och sex författare anställda. De arbetar som bibliote-

kariéer och skriver böcker som ges ut på bibliotekets förlag. En av dessa författare är just barnavdelningens chef Miloje Radovic.

På barnavdelningen händer saker hela tiden. De har till exempel hittat på ovanliga sagostunder. Som sagoläsare eller berättare bjuder man in stadens ”stora” män och kvinnor som borgmästaren, överläkaren på sjukhuset, kommunstyrelseordförande m fl. Ingen av dessa har tackat nej till uppdraget. Det kommer två-tre personer samtidigt, barnen sitter i två eller tre ringar på rimligt avstånd från varandra. Varje person läser eller berättar en saga i ca 10-15 minuter,

sedan byter man plats så att alla barn får träffa alla berättare.

Vi får delta i en sagostund och läser första sidan ur Pippi Långstrump på svenska, sedan läser vår tolk samma sida och lite mer på serbiska. Samtidigt läser en dam som är forskare och professor i medicin en saga i den andra ringen. Efter en kvart byter vi plats med varandra. Dessa sagostunder ingår i bibliotekets storsatsning Kraljevo läser som pågår från april i år och riktar sig till barn mellan 6 och 12 år.

Invigningsceremoni

Vid invigningsceremonin delar man ut priser för några vinnare i en diktävling som pågick tidigare i år. Efter invigningen och prisutdelningen är det vår tur att medverka med seminariet om läsfrämjande verksamhet. I publiken sitter bibliotekariéer, lärare, förskollärare och föräldrar. Det är mycket stimulerande att prata inför denna samling – vi får många frågor och kommentarer – det känns som ett riktigt erfarenhetsutbyte. Samtidigt pågår verksamhet i andra delar av barnavdelningen. Några mellanstadiebarn sitter och gör läxor eller bara läser. Några mindre barn springer mellan hyllorna och letar efter något att låna – man stänger inte

dörrarna bara för att det pågår ”vuxenverksamhet” – på biblioteket finns det verkligen plats för alla.

Besök på Zycya

Eftermiddagen ägnar vi oss åt besök i det äldsta serbiska klostret Zycya som ligger bara några kilometer utanför Kraljevo. Medan vi är på väg talar vi om det senaste kriget. Runt Kraljevo fanns några garnisoner och därför bombades staden hårt och förorterna jämnades med marken. Dragana berättar att hon före kriget ofta tänkte att samtidigt som hon på morgonen lyssnade på nyheter, förberedde sig att gå till jobbet, klädde sig snyggt och målade ögonen, så dog folk av bomber någon annanstans i världen. Bara några år senare kom kriget även hit till hennes stad.

– Men världen tycker inte om oss, världen tycker att vi är aggressiva angripare, säger hon.

Dagen därpå är det dags för seminariet om Äppelhyllor. Vi besöker först det lokala historiska museet. Serbisk historia handlar ofta om krig och de följer på varandra med korta tider av fred mellan. Ett öde som Serbien delar med många andra mellan- och östeuropeiska länder. Under första världskriget utplånades nästan hela den manliga befolkningen i staden och museet har minnesböcker med alla namn och bilder på de män och pojkar som sköts. Vi bläddrar i en av de många böckerna när Ana Vosh-tinic – den bibliotekarie som tog hand om oss och visade oss staden - plötsligt upptäcker en bild på sin farfars bror. Det var en nittonårig pojke som på den tiden var lärning på en verkstad. Hon berättar att hon väl kände hans historia men inte visste att det fanns ett foto av honom.

Äppelhyllor

På biblioteket håller jag sedan seminariet om Äppelhyllor. I salen sitter bibliotekarier, specialpedagoger och några föräldrar vars barn har funktionsnedsättningar. Det finns inga anpassade medier i Serbien och vi får

förklara skillnaden mellan ljud- och talböcker. Inte heller ljudböcker har särskilt stor spridning. Bliss är ett helt okänt begrepp och tecken som stöd för hörande barn är också helt nytt och svårt att förstå. Men det finns ett stort engagemang och vilja att bryta gamla mönster, som innebar att funktionsnedsatta barn uppfattades som en skam för familjen och gömdes hemma.

Politiska motsättningar

Trots att det fortfarande finns politiska motsättningar mellan länderna på Balkan, mellan Ryssland och Ukraina, mellan Vitryssland och resten av världen bygger vi en praktisk och konkret dialog om problem som är gemensamma för alla länder – barn som behöver stöd, barn som fortfarande lever halvt gömda på grund av sina nedsättningar och vuxna som ses som barn. Vi ska fortsätta att diskutera och lära av varandra vad som kan utvecklas för att göra tillgängligheten större för barn och unga – och vuxnas möjligheter till läsande och lärande och utveckling av kreativiteten. Kanske är det dags att döpa om vårt projekt till Bibliotekarier utan gränser och låta det bli vårt bidrag till den hållbara sociala utvecklingen både här hemma och i andra delar av Europa. ■

Nyligen reste Eugenia Granat och Malin Koldenius även till Mostar i Bosnien. Eugenia har tidigare i år också varit i Vitryssland och Ryssland. Läs mer om resorna på webben: www.bibl.vgregion.se. Klicka på Aktuella projekt och vidare till Creative Force Balkan.

Kraljevo från hotellfönstret.

Miloje Radovic, författare och barnbibliotekarie öppnar sagostunden.

Malin Koldenius och Eugenia Granat från Regionbiblioteket läser Pippi Långstrump på svenska och tolken läser på serbiska.

En skapare med stark närvaro

Nahid Persson Sarvestani är filmaren med stark närvaro och ett personligt uttryck. Hennes berättelser rör sig mellan gatans utsatthet och en drottningens mystik. Hon drivs av en vilja att berätta och en ständig kamp. Genom sina filmer vill hon också bidra till förändring.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

När Nahid förberedde sin dotters ettårskalas bankade det hårt på dörren. Hennes äldste bror rusade in och skrek hysteriskt att de måste fly. Natten innan hade polisen tagit Nahids pappa och hennes två yngre bröder. Den ene fick hon aldrig återse. Det som skulle bli ett barnkalas blev istället en flykt för livet. Det blev en dag som förändrade allt. Med dottern på flykt hamnade Nahid och hennes dåvarande man i Dubai. Där försörjde hon sig ett tag som sömmerska. Men det var svårt att få det att gå ihop och familjen fick senare bryta upp ännu en gång. Av en bekant fick de det något oväntade tipset om Sverige. 1985, två år efter den dramatiska flykten och ett ljus i tårtan som aldrig fick blåsas ut, klev de av flygplanet på Arlanda.

Nahid var med i kampen mot Shahan 1979. En kamp som ersatte en diktatur mot en annan. Den nya regimen efter revolutionen var inte det styre, det Iran Nahid och hennes kamrater hade kämpat för.

– Den nya diktatorn tog plats och det blev så mycket värre. Snarare fick man dåligtsamvete. Skullemonarkin varit kvar hade livet för iranier kanske inte varit så svårt. Men vid den tiden när vi gjorde revolution var det helt rätt, säger Nahid nu flera år senare.

Stark drivkraft

Hon har en stark drivkraft att berätta. Under sina tonår jobbade hon bland annat ett tag som journalist och skrev långa reportage. En

drivkraft som till en början var svår att få utlopp för i Sverige. Men som så småningom hittade sitt format.

– Jag var journalist i mina unga år i Iran. När jag kom till Sverige var det svårt att fortsätta med samma yrke på grunda av språket. Jag utbildade mig till mikrobiolog istället och ville forska. Det gillade jag också. Men efter ett år på labbet, med stängda väggar kände jag att jag måste ut. Jag började på en närradio i Uppsala, där vi gjorde program för iranier. Efter det började jag på en TV-skola och sedan praktiserade jag på SVT och gjorde reportage. Jag tyckte det vare ett medium där jag bäst kunde förmedla det jag ville säga.

Det var ingången till ett filmiskt berättande. Redan under sina tidiga produktioner i mitten av 90-talet tog hon utgångspunkt i att försöka fånga olika människors öden. Det handlar om barn som delat samma spjålsäng på ett barnhem i Colombia och som träffas för första gången på Arlanda. Två tonåringar uppväxta i Sverige, som utan att känna till varandras existens är på väg att utforska den barndom som aldrig blev deras. Men Nahid Persson Sarvestani har i många av sina filmer också skildrat olika former av utsatthet.

– Det finns en röd tråd i det att jag har fångat människor öde, det humana och människors utsatthet. De kan vara utsatta av narkotika, av en regim eller omgivningen runtomkring sig. Det är filmer som handlar

Nahid Persson Sarvestani är dokumentärfilmaren som skapar engagemang i frågor kring utsatthet och har kallat sig en "samhällspolitisk filmare". Hon är också filmaren som skapar närgångna porträtt och skildringar med människan i centrum. Bland annat fick hon Cancerfondens journalistpris 2002 för filmen *I livets slutskede*.

om mobbning, homosexualitet utanförskap, ungdomar med narkotikaproblem, Iran eller hedersmord.

Tog tid

Nahid Persson Sarvestanis filmer kantas också av en stark närvaro. Både från de personer hon filmar och från henne själv.

– Jag åkte tillbaka till Iran 1999 för första gången efter 17 år. Då filmade vi hela tjocka slakten. Mitt återvändande blev en film. Jag har alltid varit fascinerad av bra dokumentärfilmer, som processer. Hur kan de lyckas filma människor så naturliga? Jag trodde aldrig jag skulle nå dit, att det skulle vara för svårt för mig. Men med tiden lärde jag mig med den erfarenhet jag har. Det tog lång tid. Jag vet inte om det var smärtsamt, men det tog väldigt lång tid innan jag själv kunde vara flugan på väggen, att bara filma människorna och inte enbart göra reportage, säger hon.

Sin egen historia

Hennes filmer om Iran är till viss del ett sätt att förhålla sig till det förflutna och samtidigt ge en bild av det Iran som växt fram i skuggan av revolutionen för 30 år sedan. Kopplingen mellan hennes bakgrund och det som hon skildrar i sina filmer bildar en tunn linje mellan det egna jaget och ett objektivt berättande.

– Jag använder mig själv. När en tanke väcks att göra en film, så har den påverkat mig väldigt mycket. Kan personerna framför kameran berätta en historia utan mig, så gärna. Men vissa historier handlar om mig och det som jag har upplevt. Då är det enklast att använda sig själv. Man känner sig själv bättre än någon annan. Man har tillgång till det man har upplevt själv mycket bättre. Jag tror också man blir mer trovärdig om man talar i jag-form. De ämnen som jag har lagt mig i handlar om min historia, mitt land och mitt folk. Därför har det fungerat bättre filmiskt. Det är behovet kanske, att jag vill berätta. Det känns mer äkta, säger Nahid.

Två sidor av revolutionen

I den senaste filmen Drottningen och jag,

är mötet mellan det förflutna, nuet och det egna jaget tydligt. Det är ett möte mellan två kvinnor, som stod på varsin sida av den revolutionära frontlinjen och nu med exilen som gemensam nämnare. Det är ett porträtt av Irans ex-drottning Farah Diba och samtidigt ett porträtt av Nahid själv.

– När jag var i Iran för tre år sedan blev jag anklagad för att vara rojalist. Det var också då jag började tänka på henne. Det var ingen stor tanke och jag hade absolut inga känslor för henne och jag brydde mig absolut inte om monarkin. Jag blev nyfiken på två saker. Det ena var, vilka gjorde vi revolution emot? Det andra var, vad hände med dem som vi kastade ut? Trots att vi har väldigt olika bakgrund är vi fortfarande i samma situation. Vi kan inte åka tillbaka till Iran, till vårt kära land som är viktigaste av allt för oss bägge. Det var de här sakerna som gjorde henne intressant.

Det är till stor del spänningen mellan dessa två kvinnor och deras roll i det förflutna som bygger upp dramatiken i filmen.

– Hade jag inte varit före detta revolutionär skulle det blivit en annan film. Det kanske hade blivit mer propaganda. Det var det jag hela tiden var rädd för att det skulle bli en film som skulle göra regimen i Iran glad. Det var jättesvårt.

Frågor utan svar

Bakom hennes strävan att röja mystikens slöja kring Farah Diba finns många frågor. En del med rötter i barndomens sinnebild av sagans drottning. Andra handlar så klart om kampen och en kvinna, som faktiskt valde att inte försöka dölja diktaturens råa ansikte från hennes eget medvetande. Varför hon valde att inte titta bort eller låta bli att lyssna, var också en av de frågor som aldrig fick något svar.

– Filmen blev inte som jag bestämde från början, att jag skulle få svar på mina frågor i slutet. Den drog mig till något som jag inte hade förväntade mig. Jag hade en hel bok med frågor, som jag inte kunde ställa. Det gick inte. Soraja, Shahens förra fru, tålde inte att höra om fängelse och tortyr. Hon

lämnade rummet när de började prata om det. Men Farah stannade kvar. Jag skulle gärna vilja fråga henne hur hon kunde vara gift med en diktator som fångslar folk. Hon säger att Shahen inte gjorde det och att det skedde bakom ryggen på honom. Men han var ändå den som styrde landet. Hur kan man bara säga att det inte var hans fel?

Hopp om förändring

Genom sina filmer har hon också en strävan efter att skapa en förändring. Kampen för ett bättre Iran är ständigt närvarande i Nahid Persson Sarvestanis liv.

– Jag gör film för att förändra och påverka. Filmerna kan användas i många diskussioner. Jag vill vara bland människor, med människor och göra något som har effekt, säger hon och hoppas en dag kunna få se en annan vardag i Iran.

– Det är mitt hopp. Att förlora sitt land är som att förlora sitt barn. Det är så stort. Det är så smärtsamt att inte kunna på ett vanligt sätt träffa sitt folk, att inte kunna köpa grönsaker och frukt av någon i sitt eget land. Det är så många små detaljer som är viktiga. Att kunna höra människor spela musik, att kunna gå utan slöja och kunna diskutera politik utan att bli avrättad. Trygghet för människor, att kunna ha ett någorlunda bra liv. En kvinna som avrättades nyligen var 28 år gammal, prostituerad och hon berättade i domstolen: Jag hade ingen mamma eller pappa som tog hand om mig. Jag frös, jag var på gatorna. Det enda sättet för mig var att sälja min kropp och för det ska jag bli avrättad. Det gjorde de, de avrättade henne. Vad är de för land de har byggt upp, säger Nahid Persson Sarvestani. ■

Biblioteket som arena för film

Tidigare i höst lanserades Världsfilm. Det är ett projekt som ska utveckla biblioteken som arena för film och mångkulturell mötesplats.

Text: Fredrik Swedemyr

Världsfilm är ett samverkansprojekt som har växt fram under 2008/2009 mellan länsbibliotek och mediecentraler i Västra Götalandsregionen och Jönköpings län.

Själva idén med projektet är att biblioteken och mediacentralerna tillsammans kan bygga en verksamhet som stärker mötesplatsfunktionen genom film som medium. Man erbjuder biblioteken ett utbud av filmer på fem olika språk, ryska, arabiska, persiska, thailändska och serbiska. Att hitta film som produceras utanför västvärlden kan vara en utmaning. Därför har man här också samarbetat med Filmcentrum i Stockholm, som har tagit fram titlarna.

Film och samtal

Tanken är att biblioteken ska kunna använda dessa i samband med exempelvis språkcaféer eller som ett eget arrangemang för att stimulera möten och samtal. Till varje filmvisning kan man också boka in en samtalsledare, som kan prata om filmerna.

En av filmerna är Nahid Persson Sarvestanis *Fyra fruar och en man*. En film som belyser och problematiserar kvinnoförtryck

i vår samtid. *Fyra fruar och en man* är en dokumentärfilm, men i utbudet ingår även spelfilmer, som *Citronlunden*. En historia om en palestinsk änka och hennes citronodling på gränsen mellan Israel och Västbanken.

Kulturell bredd

Upptakten till projektet är alla besökare med olika kulturella bakgrunder, som går till biblioteken. Genom att erbjuda filmer från olika delar av världen, vill man också bredda det kulturella utbudet. Därmed hoppas man stärka bibliotekens mötesplatsfunktion och biblioteken som arena för film.

Till projektet har man också knutit en hemsida, varldsfilm.se. Där kan man bland annat läsa om de olika filmerna och de erfarenheter biblioteken så här långt har haft kring filmvisningarna. Via hemsidan kan man också boka filmer.

Projektet har pågått under en pilottid med finansiering från de samverkande institutionerna och håller på året ut. Kring årsskiftet kommer alla erfarenheter att utvärderas för en eventuell fortsättning 2010. ■

FAKTA

Filmer i projektet

Arabiska

Citronlunden
Unge Freud i Gaza
Lite för mitt hjärta, lite för min Gud

Ryska

Moskva tror inte på tårar
Återkomsten
Brända av solen

Persiska

Kvinnor offside
Buddha föll av skam
Fyra fruar och en man

Thailändska

Legenden om Suriyothai
Beautiful Boxer

Serbiska

Made In Yugoslavia

Källa: www.varldsfilm.se

LLL - Låna Ladda Lyssna

Kultur i Väst Regionbiblioteket och Talboks- och Punktskriftsbiblioteket, TPB, är tillsammans med kommunbiblioteken i Falköping, Borås, Skövde och Göteborg mitt inne i projektet LLL – Låna Ladda Lyssna. Med hjälp av en DAISY-kiosk och en informationskampanj hoppas man få vuxna dyslektiker i åldrarna 20 till 65 år att upptäcka biblioteket. Men framförallt erbjuder projektet den unika möjligheten till låntagaren att själv ladda ner böcker direkt från TPB-katalogen.

Text och foto: Helén Andersson

– Den stora skillnaden med att ladda ner själv är att jag botaniserar mer, säger Siv Ericson Söderström, en av deltagarna i projektet. Nu kan jag själv kolla om en bra författare har skrivit något mer och om han, eller hon, i så fall finns i TPB-katalogen. Jag slipper skriva ner och fråga på biblioteket.

Undersökning

Hela projektet började när TPB i en undersökning hos kommunbiblioteken förstod att kommunbiblioteken såg synskadade och äldre som den primära målgruppen för talboksanvändning. Eftersom TPB har i uppdrag att öka antal talboksläsare i kategorin vuxna med dyslexi, tog man kontakt med Regionbiblioteket för ett gemensamt projekt.

Regionbiblioteket i sin tur kontaktade de fyra kommunbiblioteken och man bestämde sig för att dela in projektet i två delar; Marknadsföring och direktåtkomst till TPB-katalogen för låntagaren.

Unik nedladdning

Biblioteken som deltar i projektet är de fyra

första Folkbiblioteken i Sverige som erbjuder låntagare möjligheten till nedladdning direkt från TPB-katalogen och man beslöt att testa detta på två sätt. Dels genom en DAISY-kiosk på biblioteket med minneskortbaserad utlåning och gör-det-själv-nedladdning, och dels genom att 20 personer hemifrån får direktåtkomst till TPB-katalogen. Dessutom delade man in denna grupp ytterligare genom att tio låntagare endast får licens att ladda ner och tio deltagare dessutom får en personlig bibliotekarie. Man vill helt enkelt se vilken betydelse en personlig kontakt på biblioteket har för målgruppen.

Siv Ericson Söderström tillhör den kategori som ska klara sig själv.

– Jag går ju till biblioteket i alla fall, säger hon, och en av de viktigaste anledningarna är att när jag laddar ner får jag ingen känsla av att det är en bok. Jag vill ju veta hur framsidan på boken ser ut och hur tjock den är. Och så vill jag ju titta i bokhyllorna efter nyinkomna böcker och över återlämnade böcker. För att få en uppfattning över vad folk läser. Sedan går jag hem och söker i TPB-katalogen.

Läs- och skrivtekniker Cina Ljunggren hjälper låntagaren Siv Ericson Söderström vid den provisoriska Daisykiosken på biblioteket i Falköping.

Siv

Siv Ericson Söderström är 51 år. Hon bor strax utanför Falköping och är utbildad socionom med ett aktivt yrkesliv i bagaget. När Siv var 25 år gick hon på en föreläsning där Sigrid Madison berättade om människor med läs- och skrivsvårigheter.

– När jag hör henne där i bibliotekets hörsal i källaren den där kvällen för 26 år sedan, så var det mig hon pratade om! säger Siv, som tog mod till sig och kontaktade föreläsaren.

Sigrid Madison är en välkänd pedagog och föreläsare inom området dyslexi, men även specifika matematiksvårigheter. Sigrid gjorde en utredning på Siv som resulterade i diagnosen audiotiv och visuell dyslexi.

– Jag läste sämre än en fjärdeklassare, säger Siv.

Efter ett halvårs intensivt arbete tillsammans med Sigrid hade Siv fått upp läshastigheten så mycket att hon tog mod till sig igen och sökte till universitetet.

– Jag hade ju inga betyg att söka på så jag sökte på kvoten 25 år med fyra års yrkeserfarenhet och jag kom in på alla mina sökta utbildningar! Eftersom psykologutbildningen innehöll mycket kurslitteratur på engelska gick den bort, och efter lite funderande bestämde jag mig för Socialhögskolan.

Siv delar sin historia med många andra dyslektiker. Hela grundskoleperioden kände hon att något var fel och skolan försökte hjälpa till på sitt sätt.

– Jag blev placerad i OBS-klass och befriad från engelska. Och så fick jag öva på att skilja på B och D.

Liksom många andra dyslektiker lärde sig Siv knep för att överleva. Till exempel läste hon baksidestexten på alla böcker, tittade på bilder, bläddrade lite och kunde berätta för fröken i skolan som trodde hon läst hela boken. Ändå blev hon ofta kallad både dum och lat.

– Min farmor hjälpte mig och läste högt för mig. Och jag kunde ju läxa hemma. Men till och med historieläraren envisades med att rätta mina stavfel istället för att faktiskt kolla vad jag kunde.

När Siv var 25 fick hon alltså äntligen förklaring på sina problem och efter halvåret med Sigrid Madison kunde hon ta sig genom utbildningen på Socialhögskolan utan inläst litteratur. Men eftersom hon trodde att hon var lite dum läste hon för säkerhets skull allt, till och med referenslitteraturen. Och hon läste allt minst två gånger.

– Det blev inte mycket festande, skrattar hon. Jag läste dygnet runt.

Siv och skönlitteraturen

Och naturligtvis fanns det inte tid för skönlitteratur. Innan Siv blev 40 tog hon sig igenom ungefär en skönlitterär textbok per år även om hon ofta lånade hem fyra, fem böcker åt gången från biblioteket.

– Jag hann ju aldrig läsa dem, så lång är inte lånetiden, skämtar hon. Men jag bläddrade och njöt och jag läser fortfarande en textbok då och då för att träna och hålla läshastigheten på en acceptabel nivå.

Det var inte förrän hon flyttade till Falköping som hon upptäckte talboken. Eftersom hon älskar böcker besökte hon biblioteket och fick kontakt med läs- och skrivtekniker Cina Ljunggren.

– Det var först då jag förstod att jag kunde låna en talbok utan att behöva vränga ut och in på mitt liv, säger hon. Först var det kassetter, nu läser jag både DAISY-talböcker och ljudböcker på CD.

Siv lyssnar på sina böcker i en Mp3-spelare.

– Förut gick jag runt med daisyspelaren instoppad i trosorna, skrattar hon. Men min man lärde mig hur enkelt det är att kopiera och ladda en Mp3-spelare, så nu är det det som gäller.

Siv påpekar att mycket runt en dyslektiker handlar om teknik och att man måste göra det enkelt.

– En dyslektiker vill snabbt få in kunskap i huvudet istället för att vara hänvisad till en instruktionsfolder. Och då är kontakten med biblioteket jätteviktig.

Siv går fortfarande ofta till biblioteket trots att hon nu kan ladda ner hemifrån och

en av anledningarna är som sagt att få inspiration och tips. Men också för att få hjälp att hitta rätt bok.

– Om jag ser en bok i bokhandeln som jag vill läsa så kommer jag inte ihåg vare sig titel eller författare. Däremot kommer jag ihåg hur boken ser ut. Men vad händer när jag kommer till biblioteket, undrar hon. Jo, alla talböcker ser likadana ut!

Siv och TPB-katalogen

Siv berättar att hon sitter ungefär en timme per vecka och tittar i TPB-katalogen. Då letar hon efter böcker hon hört talas om i olika radio- och TV-program eller efter böcker hon sett på de stora bokförlagens webbsidor.

– Jag är intresserad av allt. Klassiker, utländska författare, moderna svenska författare, facklitteratur. Allt!

Men hon har synpunkter på TPB-katalogen som hon upplever är varken rationell eller fullständig.

– Det är svårt det här med att man söker

på författare eller titel. Jag som läser både facklitteratur och skönlitteratur vill gärna ha hjälp med indelning och struktur. Enklast är att titta på nyproducerat, men det är ju inte alltid det jag vill ha.

Hon ser ändå fördelar med att sitta hemma i lugn och ro och botanisera för att själv kunna ladda ner.

– Förut kom jag med långa listor till Cina som hon laddade ner och brände och så fick jag komma tillbaka och hämta för att åka hem och lyssna...Nu får jag böckerna direkt hem i datorn utan en massa extrajobb!

– Du sköter dig ju själv, men viss kontakt vill vi ju fortsätta ha med våra låntagare, menar Cina som håller med Siv om både för- och nackdelar.

– Visst kan TPB-katalogen bli bättre, vi får ta med det i utvärderingen. Och att slippa komma till biblioteket med lappar med titlar som man är rädd är felstavade och att slippa skämmas när vi frågar, det tror jag underlättar för många att ta första steget till att börja läsa talböcker.

DAISY-kiosk

När man tagit steget och kommit till biblioteket, kan man även där välja att klara sin nedladdning själv i den så kallade DAISY-kiosken. Än så länge består kiosken bara av en vanlig dator, men projektet har kontakt med en konsthantverkselev på Stenebyskolan som håller på att designa en ”kiosk”.

Alla talbokslåntagare har tillgång till DAISY-kiosken.

– Det är väldigt enkelt, berättar Cina. Låntagaren lånar ett minneskort av oss som tillsammans med ett program i datorn sköter inloggningen till TPB-katalogen där låntagaren fritt kan söka bland TPB:s 70 000 titlar. Minneskortet med de nedladdade titlarna lånar man sedan med sig hem.

Marknadsföring

Förutom direktåtkomsten till TPB-katalogen är marknadsföring en stor och viktig del i projektet för att få vuxna dyslektiker till biblioteket. Siv tror att det största proble-

met är att många med dyslexi inte ens erkänner för sig själv att problemet finns. Ännu mindre vill man berätta det för kollegor, vänner eller en bibliotekarie. Sivs tips är att biblioteket ska synas mer och visa vad det har att erbjuda. Både på biblioteket och på andra ställen där människor finns.

– Får man ett ansikte är det enklare. En dyslektiker måste ha hjälp att komma över tröskeln, konstaterar hon.

Cina håller med och berättar att projektet har planer på uppsökande marknadsföring på såväl arbetsplatser, föreningar och i köpcentra.

– Vi håller på att sammanställa en enkel folder som vi tänker ta med ut. Och här i Falköping har vi varit i kontakt med såväl Brukshundsklubb som en av traktens ryttarföreningar och småföretagarföreningen.

Tanken är att biblioteket besöker dessa föreningar och arbetsplatser för att informera om bibliotekets verksamhet i stort och samtidigt ha med foldern och en dator för att visa bibliotekets alla möjligheter. Cina tycker att det är viktigt att anpassade medier inte utmärker sig och att det blir en del av verksamheten.

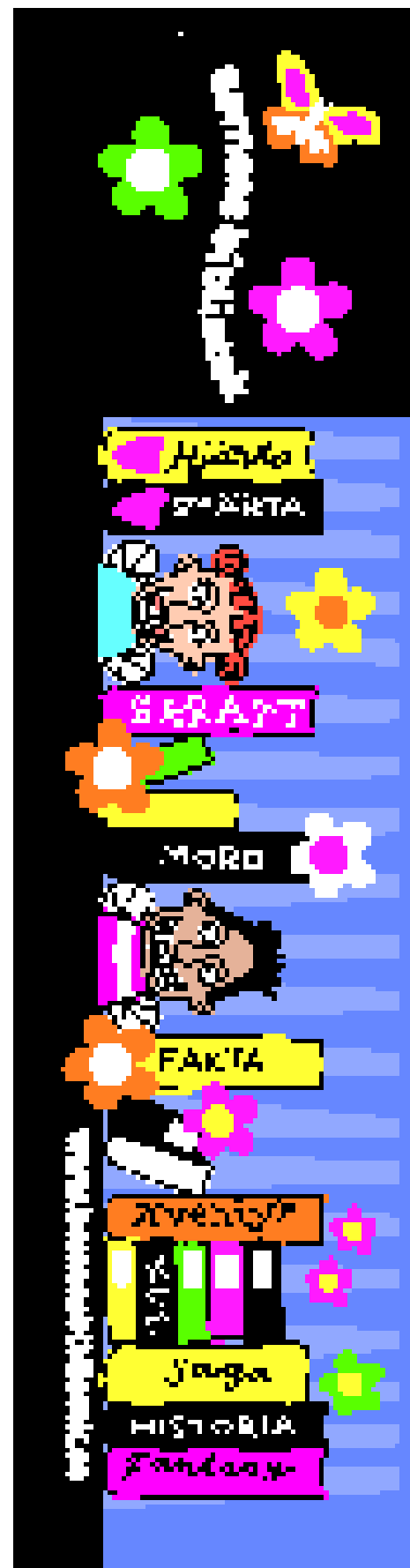
– Vi vill informera om att dyslexi inte är något hinder om du vill starta ett företag eller om du till exempel vill gå en kurs i dressyr. Det finns anpassade medier inom de flesta ämnesområde, säger Cina.

Projektet planerar också små utställningar på olika köpcentra där bibliotekarier ska finnas för att svara på frågor och dela ut informationsfoldern. Det är viktigt med den personliga kontakten och mycket handlar om envishet och uthållighet.

– Det kanske inte kommer nya låntagare de första två åren. Men det tredje året - Yes! säger Cina segervisst med ett leende.

Cina Ljunggren håller med och säger att hon skulle vilja skylta med bok och tal- eller ljudbok tillsammans på biblioteket.

– Men det är också därför det är bra att du laddar ner själv, säger Cina till Siv, för då finns ju omslagsbilden med. ■

3 frågor

Larry Lempert,

chef för Internationella biblioteket i Stockholm

Varför är det viktigt för bibliotek med internationella relationer?

För mig är biblioteket en plats där människor, kulturer, idéer och språk kan mötas. Det fyller en viktig funktion för att öka förståelsen mellan människor.

För många år sedan hade IBBY (International Board on Books for Young People) en utställning som vandrade runt på bibliotek i hela världen. Utställningen hette Böcker bygger broar och en bärande tanke var att genom böcker kan vi lära känna och förstå oss själva och varandra. Böckerna bär med sig mycket av empati, värderingar och tankar. Jag är en människa som tror till 100 procent på att böcker bygger broar.

Vilken roll tycker du att biblioteken spelar för klimatfrågan ur ett globalt perspektiv?

Biblioteken är viktiga i spridningen av kunskap. Kunskap om klimatet och om människans roll och ansvar i klimatfrågan är vårt bästa verktyg för framtiden. Dessutom är tanken att låna böcker också ett sätt att spara på miljön.

Hur tror du att internationella relationer och kontakter påverkar bibliotekens framtid?

Jag tror att biblioteken är en grundpelare i det demokratiska samhället. Genom att utbyta erfarenheter med bibliotek i andra länder så ökar vi medvetenheten om människors rätt till det fria ordet, vilket stärker demokratin. Därför tror jag att internationella kontakter leder till att utveckla biblioteken och till att vi kan hjälpa varandra.

Framsidan har dragit igång en serie med profiler från biblioteks- vardagen i regionen. I detta nummer är det Helena Edenholt som är vår profil. Hon är bibliotekarie på Marstrands bibliotek som är Sveriges första folkbibliotek som profilerat sig mot segling. Är du nyfiken på någon? Hör gärna av dig till Framsidans redaktion om tips på profiler.

Med en känsla för hav, båt och segling

Helena Edenholt arbetar på Sveriges och kanske världens första seglingsbibliotek. Marstrands bibliotek har profilerat sig som seglingsbibliotek och arbetar med inriktning mot hav, båt och segling.

Text och foto: Pernilla Johansson

Det är full aktivitet på biblioteket när jag kommer för att träffa Helena Edenholt som är bibliotekarie på Marstrands bibliotek. Dörrarna har precis öppnats och en av bibliotekets två publika datorer är redan upptagen, Helena är sysselsatt med att bokprata med en låntagare och samtidigt ta emot och låna ut böcker.

– Det är fullt upp när biblioteket är öppet, då hinner jag inte med mycket annat än att ta hand om låntagarna, säger Helena.

Många stammissar

De knappt 1600 invånarna på Marstrand, Koön och Instön är inte bara måna om sitt lilla, men charmiga bibliotek, de är även flitiga besökare av biblioteket.

– Många är stammissar och är här varje dag då biblioteket är öppet. Jag känner ju alla mer eller mindre vid det här laget. Några hjälper mig med olika saker, till exempel att ta med sig böcker hem till någon, eller springa och växla pengar eller annat som jag kan behöva hjälp med eftersom jag är helt ensam på biblioteket. Det är väldigt positivt att jobba på ett litet ställe och ett litet bibliotek. Jag har kommit låntagarna väldigt nära och biblioteket fungerar som en social mö-

tesplats på ön vilket är väldigt roligt, säger Helena.

Att Helena kommer sina låntagare nära och att de är måna om sitt bibliotek visar den nyinköpta kaffemaskinen. När "Föreningen Bibliotekets Vänner" arrangerade författarbesök med Ann Rosman så ville hon inte ha något arvode. Istället ville hon att biblioteket skulle få en kaffemaskin. Så nu kan alla besökare få en kopp kaffe när de lånar böcker. "Föreningen Bibliotekets Vänner" ger även bidrag till biblioteket och dessa pengar går bland annat till bokinköp och författarbesök. Ann Rosman är ofta på biblioteket och hennes nya bok utspelar sig i Marstrand. Helena har hjälpt henne med att ta fram referensmaterial och läst manus under resans gång.

Öppet när det händer

Marstrands bibliotek har öppet året runt på tisdagar och torsdagar från 11-19, men har också ofta öppet om det händer något speciellt på ön, till exempel om det pågår en seglingstävling. På vintern är Helena alltid ensam, men på sommaren är det två som jobbar. Helena serverar dagis och skola och hon är på servicehuset regelbundet och byter ut böcker.

Bakgrund

Namn: Helena Edenholt

Familj: Make och två barn

Bor: Instön

Bakgrund: Tidigare arbetat med medicinsk och odontologisk forskning. Blev klar bibliotekarie 2003 och har efter det arbetat på Leums bibliotek och nu på Marstrands bibliotek.

Drivkraft: - Att biblioteket ska vara levande med högt i tak där man får prata och skratta. Inte som på det bibliotek jag var på när jag var barn. Jag var livrädd för bibliotekarien.

Favoritbok: - Det var för svårt att svara på. Jag läser så mycket och har många favoriter. Det jag kan säga är att jag sällan läser deckare utan jag tycker om andra genrer. Just nu läser jag "Den inbjudna" av Simone de Beauvoir.

Favoritbibliotek: - Jönköpings stadsbibliotek har betytt mycket för mig. Där spenderade jag mycket tid när jag ägnade mig åt lyrik. Mina barn var också med på biblioteket och min dotter är också bibliotekarie. Jag tror det beror mycket på Jönköpings stadsbibliotek.

Aktuell med: Arbetar på Sveriges första seglingsbibliotek och arbetar med bibliotekets seglingsblogg.

Sveriges första seglingsbibliotek

På Marstrands bibliotek har det alltid funnits mycket litteratur om hav, båt och segling. Det har liksom skett naturligt. Men nyligen har man gått steget längre och profilerat sig och är nu Sveriges enda seglingsbibliotek. Helena arbetar nu med att gallra och fylla biblioteket med ännu mer litteratur om havsliv. Både fack-, kurs- och skönlitteratur men även tidskrifter. Det kan vara praktiska böcker som handlar om inredningen på båtar, böcker om vilka motorer som fått bäst i test eller skönlitteratur som passar in i temat.

Seglingsblogg

Biblioteket har startat upp en blogg där det mesta inom området finns med. Fyra personer arbetar med bloggen och lägger in information så ofta de kan och då det finns någon nyhet att förmedla. Det kan handla om seglingstävlingar, aktuella utbildningar, de tipsar om nya och gamla böcker inom området etc. Den senaste nyheten på bloggen handlar om årets sista regatta på Marstrand som gick av stapeln den 5-6 december. Seglingsbloggen är knuten till Marstrands bibliotek, så här skrivs även om vad som händer på biblioteket.

Nystart i livet

Tidigare har Helena Edholm arbetat inom medicinsk och odontologisk forskning, men tröttnade på det och omskolade sig till bibliotekarie. Tanken på att bli bibliotekarie har funnits genom åren, men det var först 2003 som hon blev klar med sin bibliotekarieutbildning. Nu har hon arbetat på Marstrands bibliotek i fem år. Det blev en nystart i livet och det har hon inte ångrat. - Att vara bibliotekarie är det roligaste jobb man kan ha, det är så positivt med bibliotek. Hit kommer folk för att de vill. Det känns inte som att jag går till jobbet när jag går hit. Det känns mer som hemmiljö här och det är väldigt roligt att gå hit, säger Helena Edholm. ■

Boktips från seglingsbloggen

<http://marstrandsbibliotek.blogspot.com>

I dagarna får vi in ny skön vinterläsning till biblioteket. Vad sägs om att läsa *Lycka är ett Sommarskepp* av Per Holmlöv när det viner runt stugknuten? Den handlar om Lisa och Per som med ställketchen Siri gör strandhugg runt om Nordsjön, Irländska sjön och Nord-atlanten.

En handbok för cruising till havs och segling under extrema förhållanden. *Segla till havs* är en viktig handbok som behandlar alla aspekter av havssegling. Tillsammans med några av världens bästa seglare och experter på konstruktion, rigg, besättning, träning, mat, kläder, vägval efter väderlek, segling, sjukvård och överlevnad, har Barry Pickthall omarbetat boken sin prisvinnande bok *Blue Water Racing*. Med färgfotografier och pedagogiska diagram belyser han de senaste metoderna och den nya tekniska utvecklingen inom segling.

Läs mer om hav, båt och segling på Marstrands biblioteks seglingsblogg:

<http://marstrandsbibliotek.blogspot.com>

Marstrands seglingsbibliotek på Båtmässan

I februari är Marstrands seglingsbibliotek på Båtmässan i Göteborg och marknadsför sig.

Du hittar Marstrands bibliotek i Västkostens Presseglares monter.

Om jag hade ett bibliotek...

I det här numret av Framsidan är det Sara Jeswani, chefredaktör på klimatmagasinet Effekt som beskriver sitt drömbibliotek.

Vems vision skulle du vilja ta del av? Ge oss tips!

Det finns dörrar som man drar ett djupt andetag innan man öppnar. Förbereder sig. Stålsätter sig för det man ska möta. Sedan finns det biblioteksdörrar. Bibliotek har alltid haft en nästan magisk lockelse för mig. Under barndomens täta besök på Borås stadsbibliotek bläddrade jag sönder bilderböcker, lyssnade storögt på sagostunderna och aktade mig för att få fingrarna bitna av bibliotekspapegojan Kata. Sedan fortsatte det, med skolbibblan, ungdomshörnan i Alingsås stadsbibliotek och universitetstidens känsla av något som liknade paralysering inför de fantastiska mängder ord och tankar som rymdes på hyllorna i Göteborgs samlade bibliotek.

Men bibliotek är så mycket mer än informationslager. Hade det varit deras enda funktion hade vi lika gärna kunnat ersätta dem med ett antal datasalar. Snabbt och effektivt, som så mycket annat vi tror oss vilja ha. De är de där andra dimensionerna, som ingen kan sätta siffror på. En plats dit du är välkommen utan att gå in i rollen som kund. Öppna dörrar utan motprestationer. Hur många sådana rum finns det egentligen i dag? Biblioteken är också en lysande påminnelse om att vi inte måste äga allting själva. Få människor har råd eller plats med tusentals böcker hemma. Därför har vi dem tillsammans, på biblioteken. Det är en användbar insikt i ett samhälle som intresserar sig för vad hållbarhet faktiskt innebär – även bortom lågenergilampor, ”miljöbilar” och ekologiska spikmattor. Ett samhälle där konsumtionen helt enkelt inte kan tröska vidare

med dagens ständigt slagna försäljningsrekord, eftersom de innebär att mänskligheten redan i september har förbrukat de naturresurser som jordklotet behöver ett helt år på sig för att återskapa.

I flera delar av världen har något som kallas transition towns, ”omställningsstäder”, börjat växa fram. Människor har utifrån insikten om att klimatförändringarna och sinande oljetillgångar kräver genomgripande och stora förändringar sett sig om i sin närhet för att ställa om här och nu. Hur skulle min stadsdel kunna bli mindre beroende av fossila bränslen? Hur kan närområdet klara matförsörjningen utan att tära lika mycket på naturresurserna? I omställningsstäderna är lokalsamhället enormt viktigt. Ett samhälle som inte är lika sårbart för globala ekonomiska chocksvängningar eller oljeprisets kast. Som knaprar mindre på naturresurserna och gör livet här och nu så roligt att behovet av att flyga på solsemester bleknar bort. Biblioteksfilialerna är redan på många sätt ett nav för lokalsamhället, för både det dagliga livet och tänkandet. Men rollen skulle kunna växa. Här skulle man till exempel kunna hämta grönsakerna man tillsammans beställer från lokala bönder. Eller varför inte träffas för att lära sig av varandra? (Efter att ha hört radioreportaget om en familj där mormodern diskade och återanvände plastpåsar medan barnbarnen slängde sina skjortor om de tappat en knapp är det uppenbart att vissa kunskaper som behövs i ett långsiktigt hållbart samhälle har sköljts

Foto: José Figueroa

bort någonstans i konsumtionens virvlar). Och lika väl som att låna ut cd-skivor och tavlor på biblioteken kan man väl även dela på andra saker. Varför inte ha ett verktygsbibliotek i stället för att alla ska ha varsin bormaskin? Kanske kan man låna ut festkläder? Eller ordna klädbytdagar?

Men framför allt hoppas jag att biblioteken förblir en plats att mötas på, att läsa och prata om vad som händer i världen, hitta inspiration och gemensamma lösningar. För är det något som vi kommer att behöva i en värld av ökade temperaturer och ökat tryck på resurserna så är det varandra. Innanför de där öppna dörrarna. ■

Gissa boken!

Vinn en skönlitterär bok

Kan du dina klassiker?

1. "I solnedgången en varm vårdag uppenbarar sig två herrar vid Biskopsdammarna." 1. ....
2. "Den bok jag nu sätter mig ner att skriva måste verka meningslös på många, om jag nu alls vågar tänka mig att många får läsa den eftersom jag alldeles självmant utan någons order börjar ett sådant arbete och ändå inte riktigt själv är på det klara med vad avsikten är." 2. ....
3. "När Gregor Samsa en morgon vaknade ur sina oroliga drömmar fann han sig förvandlad till en stor skalbagge." 3. ....

Sök svaren på www.bokpuffen.net

Skicka in dina svar till gunnar.sudow@vgregion.se

God Jul och Gott Nytt År önskar Regionbiblioteket

För information om våra kurser, utbildningar och aktiviteter se vårt kalendarium som uppdateras kontinuerligt på www.bibl.vgregion.se.
Klicka på kurser/seminarier